

ANTI-DISKRIMINATIIVINEN SOSIAALITYÖ
MONIKULTTUURISESSA SUOMESSA

Virpi Hagström
Pro gradu-tutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Syksy 2013

TIIVISTELMÄ

Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö monikulttuurisessa Suomessa

Virpi Hagström

Jyväskylän yliopisto / Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Sosiaalityö

Pro gradu-tutkielma, 114 sivua

Ohjaaja: Aila-Leena Matthies

Elokuu 2013

Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö, monikulttuurisuus, nuoret, seurusteluväkivalta.

Tämä on laadullinen tutkimus, jossa jäsennetään kirjallisuusaineiston avulla anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapaa suhteessa nuoruuteen, monikulttuurisuuteen ja seurusteluväkivaltaan. Sosiaalityöntekijöiden teemahaastatteluiden avulla selvitetään, mitä sosiaalityöntekijät ajattelevat anti-diskriminatiivisesta sosiaalityöstä ja monikulttuuristen nuorten seurustelusuhteissa ilmenevästä väkivallasta. Tutkimushaastattelujen avulla kuvataan, millaisia ajattelu- ja toimintamalleja suomalaisessa sosiaalityössä on. Tutkimuksen tavoitteena on analysoida anti-diskriminatiivisen ja seurusteluväkivaltatietoisien sosiaalityön teoreettista ja metodista perustaa. Rakenteita tarkastellaan ikään ja etnisyyteen sekä seurusteluväkivallan huomioimiseen liittyen. Tutkimusaiheen perusteena on monikulttuurisen sosiaalityön osaamisen ja nuorten tulevaisuuden tukemisen vahvistaminen. Tutkimuksessa huomioidaan eettisyyden sosiokulttuurinen konteksti. Eettisessä toiminnassa kaikkia ihmisiä kohdellaan ja kohdataan kunnioittavasti ja resursseja jaetaan oikeudenmukaisesti.

Aineisto koostuu anti-diskriminatiivisen sosiaalityön kansainvälisestä kirjallisuudesta ja nuorisososiaalityöhön, nuorten kokemaan seurusteluväkivaltaan sekä monikulttuurisuuteen liittyvästä suomalaisesta kirjallisuusaineistosta sekä kolmen sosiaalityöntekijän teemahaastattelusta. Monikulttuurisuus, seurusteluväkivalta ja nuoruus ovat ilmiöinä toisistaan irrallisia, eivätkä selitä toisiaan. Analyysi perustuu kvalitatiiviseen tutkimustyyppien ryhmittelyyn ja tekstin merkityksen ymmärtämiseen.

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapa osoittaa rakenteellisen diskriminaation, yksilön identiteetin sekä kohtaamisen merkitykset monikulttuurisen nuoren kohtaamisessa.

Tämän tutkimuksen tuloksena todetaan, että seurusteluväkivaltaa ei aina huomioida suomalaisessa nuorten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Nuoruutta identiteetin ja oman kulttuurisen tradition muodostamisen vaiheena voitaisiin tukea enemmän. Edellytyksenä on monitasoisen diskriminaation tiedostava ja vaikutukset ymmärtävä sosiaalityön ammatti-identiteetti ja kulttuurisensitiiviset vuorovaikutustaidot. Globalisaation ja median vaikutuksista nuorten elämään tarvitaan lisää tietoa. Tarvitaan myös tietoa nuorten monikulttuuriseen identiteettiin ja valintoihin vaikuttavista tekijöistä. Seurusteluväkivaltatietoisuutta tulisi lisätä ja sosiaalityön vaikuttamistyö tulisi määritellä selkeästi, että hiljainen tieto saadaan näkyväksi. Sosiaalityöntekijöiden tietoa nuorten tarpeista ja elämästä tulee hyödyntää vaikuttamistyössä ja anti-diskriminatiivisten rakenteiden kehittämisessä.

Sisällys

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

1.	SOSIAALITYÖ MONIKULTTUURISESSA NUORTEN MAAILMASSA.....	7
1.1	Johdanto	7
1.2	Tutkimustehtävä, -kysymykset ja aineiston rajaus.....	10
2.	TUTKIMUSKOHDDE JA TEOREETTIS-KÄSITTEELLINEN KONTEKSTI.....	12
2.1	Anti-diskriminatiivisen ja kulttuurisensitiivisen sosiaalityön tutkimus	12
2.2	Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä seurusteluväkivalta ilmiöinä	13
2.3	Monikulttuuristen nuorten identiteetin rakentuminen	15
3.	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA.....	17
3.1	Tutkimuksen kirjallisuusaineisto.....	18
3.2	Sosiaalityöntekijöiden teemahaastattelumenetelmä ja aineiston kuvaus.....	19
3.3	Empiirisen teemahaastatteluaineiston ja kirjallisuusaineiston sisällönanalyysi	21
3.4	Tutkimuksen eettisyys sosiokulttuurisessa ja tutkimuseettisessä kontekstissa	22
4.	ANTI-DISKRIMINATIIVINEN, EMANSIPATORINEN SOSIAALITYÖ JA TYÖHÖN VAIKUTTAVAT ULOTTUVUUDET.....	25
4.1	Emansipatorinen sosiaalityö	25
4.2	Globalisaatio sosiaalityössä	28
4.3	Kulttuurin monet ulottuvuudet.....	30
5.	ANTI-DISKRIMINATIIVISEN SOSIAALITYÖN PÄÄSISÄLLÖT.....	38
5.1	Alistavat rakenteet yhteiskunnassa ja sosiaalityön mahdollisuudet vaikuttaa..	45
5.2	Asiakkaan kulttuurisensitiivinen kohtaaminen	51
5.3	Ammattilaisen ja asiakkaan identiteetin merkitys sosiaalityössä.....	55
6.	NUORTEN PARISSA TEHTÄVÄ SOSIAALITYÖ.....	64
6.1	Monikulttuuristen nuorten maailma ja identiteetti	67
6.2	Nuoret ja seurusteluväkivalta.....	70
6.3	Seurusteluväkivallan käsittely sosiaalityössä.....	74
6.4	Yhteenvedo anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähtökohdista	78

7.	ANTI-DISKRIMINATIIVINEN SOSIAALITYÖ MONIKULTTUURISESSA SUOMESSA.....	83
7.1	Seurusteluväkivalta ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö	84
7.2	Nuoruus ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö	88
7.3	Monikulttuurisuus ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö	91
7.4	Sosiaalityöntekijän professio ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö	93
8.	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	97
9.	SOSIAALITYÖN KEHITTÄMINEN SUOMESSA.....	101

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

KUVIO 1 Tutkimusasetelma	9
KUVIO 2. Sosiaalityön emansipatoriset arvot	26
KUVIO 3. Alistavat rakenteet anti-diskriminatiivisensosiaalityönohteena	38
KUVIO 4. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoreettiset ulottuvuudet.....	39
KUVIO 5. Anti-rasistisen sosiaalityön osaamisen lähteet	41
KUVIO 6. Identiteetti ja omaan ryhmään identifioituminen	56
KUVIO 7. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin rakentuminen	58
KUVIO 8. Nuorten parissa tehtävän sosiaalityön keskeiset osaamisen alueet	65
TAULUKKO 1. Anti-rasistisen sosiaalityön käytäntöjen osaaminen	42
TAULUKKO 2. Etnosentrisyys ja etnorelatiivisuus	53
TAULUKKO 3. Elämänpiirin ulottuvuudet	68
TAULUKKO 4. Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö ja seurusteluväkivalta.....	85
TAULUKKO 5. Nuoruus ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö	87
TAULUKKO 6. Monikulttuurisuus ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö	88
TAULUKKO 7. Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti	90

1. SOSIAALITYÖ MONIKULTTUURISESSA NUORTEN MAAILMASSA

1.1 Johdanto

Yhteiskuntaan tuo monikulttuurisuutta maahanmuutto, valtaväestön ja omien vähemmistöjen kulttuurinen moninaisuus ja globalisaatio. Nuorten elämässä kulttuuri ei tarkoita vain oman lähiyhteisön tai etnisen taustan muokkaamia käsityksiä, vaan myös mediakulttuuri ja perhekulttuuri tuovat vaikutteita. Monikulttuuristen nuorten perheissä voi olla taustalla työperäinen maahanmuutto, toisen tai molempien vanhempien kiintiöpakolaisuus tai esimerkiksi avioliiton myötä muodostuneet kahden kulttuurin perheet. Nuorten perheet ja ihmissuhteet ovat siten monimuotoisia. Työperäisen maahanmuuton ennustetaan lisääntyvän Suomessa ja sitä myötä kasvaa edelleen kielellinen ja etninen monimuotoisuus (Cronberg 2007, 4). Maahanmuuttajuus on uusi tehtävä sosiaalityölle. Siksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan antidiskriminatiivisen (Thompson, 2003, Robinson, 2001) sosiaalityön lähestymistavan käyttökelpoisuutta suomalaisessa sosiaalityössä seurusteluväkivaltaa kokeneiden monikulttuuristen nuorten parissa.

Valitsin tämän tutkimusaiheen, koska kohtaan työssäni läheisissä suhteissa ilmenevää väkivaltaa ja sen tuottamia vaikeuksia monikulttuuristen yksilöiden ja perheiden elämässä. Monikulttuuristen nuorten auttamiseksi on tarpeen löytää syrjimätön lähestymistapa, jossa heidän tilanteensa ymmärretään. Nuoret ylipäättään ovat Suomessa lähisuhdeväkivaltatyössä vasta vähän tavoitettu ryhmä. Nuoruus elämänvaiheena tarjoaa mahdollisuuden tehdä erilaisia valintoja elämässä ja päästä irti pahan kierteestä. Tähän he tarvitsevat läheisten ja ammattilaisten tukea, joka edellyttää että ilmiö tiedostetaan nuorten kohtaamisessa. Läheisissä suhteissa ilmenevästä väkivallasta pitäisi puhua avoimesti, siihen tulee tarjota apua, tukea ja vaihtoehtoja. Oikeusministeriön tiedotteen (OM, 2010) mukaan lievätkin pahoinpitelyt siirrettiin virallisen syytteen alaisiksi vuoden 2011 alusta silloin, kun ne kohdistuvat alaikäiseen, tekijälle läheiseen henkilöön tai henkilöön, joka suorittaa työtehtäviään. Muutos paransi uhrien asemaa ja osoittaa entistä selvemmin, ettei lieväkään väkivalta ole hyväksyttävää. Ennen tätä rankaiseminen lievästä pahoinpitelystä edellytti, että uhri vaatii tekijälle rangaistusta. Lievä pahoinpitely on virallisen syytteen alainen, jos se kohdistuu alle 18-vuotiaaseen. Tekijän ollessa nuori rangaistus voidaan kuitenkin laissa olevien säännösten mukaan jättää harkinnan mukaan määräämättä.

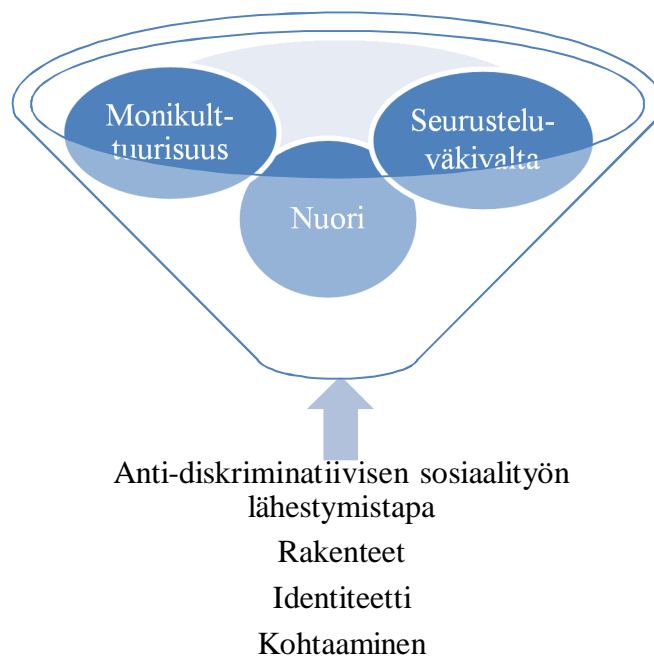
Yhteiskunnan rakenteet, kulttuuri ja yksilön asenteet tuottavat diskriminaatiota. Niillä voidaan myös ehkäistä sitä. Tartuin tähän tutkimusaiheeseen, koska mielestäni on tärkeää kehittää monikulttuurisen sosiaalityön osaamista ja vahvistaa keinoja kahden kulttuurin puristuksessa elävien nuorten tulevaisuuden rakentamiseen. Nuorten läheisissä ihmissuhteissa, seurustelusuhteissa tapahtuvasta kaltoinkohtelusta tiedetään vähän sosiaalityössä ja yhteiskunnassa laajemminkin. Tutkimukseni kohdistuu tästä syystä anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoreettiseen ja metodologiseen kirjallisuuteen. Neil Thompsonin (1997, 16–18) mukaan anti-diskriminatiivinen sosiaalityö käsittelee alistavien rakenteiden merkitystä yhteiskunnassa vallan, statuksen ja mahdollisuuksien diskriminoivaan jakautumiseen. Sosiaalityössä tarkastellaan ihmisten luokka-asemaa taloudellisen vallan eri tasojen kautta ja sen vaikutuksia köyhyyteen. Rotua ja etnisyyttä tarkastellaan sosiaalisen ryhmittymisen kautta. Iän tuoma diskriminaatio on tullut myöhemmin osaksi anti-diskriminatiivisen sosiaalityön käsitteistöä. Lapsuudelle ja nuoruudelle annetaan yhteiskunnassa ikään liittyviä merkityksiä. (Thompson 1997, 16–18) Anti-diskriminatiivisesta sosiaalityöstä on teoreettis-
menetelmällistä tietoa, mutta käytännön sovellutukset suomalaisessa kontekstissa puuttuvat. Siksi halusin kerätä kirjallisuusaineiston rinnalle havaintoesimerkkejä sosiaalityöntekijöiden ajatuksista ja haastattelin kolmea nuorten parissa työskentelevää sosiaalityöntekijää.

Noora Ellosen (2007, 84–85) mukaan hyvinvointivaltion toiminnan kannalta on kiinnostavaa ja huolestuttavaa, ettei lasten ja nuorten kokema väkivalta ole ollut rutiinitilastoinnin kohteena. Siitä tiedetään suhteellisen vähän. Sen sijaan tutkimuskenttä on kiinnostunut väkivallasta ilmiönä, myös nuorten kokemuksia on tutkittu jonkin verran. Venla Salmen (toim. 2009, 144, 146, 152, 156) mukaan vanhempien syntymämaa ei tuota yksilökohtaisessa tarkastelussa merkitseviä eroja nuorten kokemaan seurusteluväkivaltaan. Nuoret näyttävät joutuvan seurustelusuhteissaan aikuisia useammin väkivallan kohteeksi. Tutkimus osoittaa myös, että poikien kokemukset toistuvasta fyysisestä seurusteluväkivallasta ovat tyttöjä yleisempiä. Toistuvaa seurusteluväkivaltaa kokeneet nuoret eroavat selvästi muista nuorista riskialttiin elämäntyylinsä perusteella. On tärkeää huomioida, että Niemen (2010, 5–6) mukaan vakavimmat teot ja vammat keskittyvät tytöille.

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön kehittäminen on sosiaalipalveluissa rakenteellisesti merkityksellinen tekijä. Monikulttuuriset nuoret ovat osa yhteiskuntaa ja muovaavat tulevaisuutta. Yhteiskunnallisessa keskustelussa, johon kuka tahansa voi osallistua, esiintyy ano-

nyymeja kantaottavia mielipiteitä ja asenteita esimerkiksi maahanmuuttoon liittyen. Osa kirjoittajista perustaa mielipiteitään kokemuksiin tai tutkittuun tietoon, mutta kirjoittajien mielipiteisiin on vaikuttanut myös mediassa vallalla olevat keskustelut ja yleiset asenteet tai ihmisten tarve tehdä omasta yhteisöstä ja kulttuurista ”me” ja vieraasta ”muita”. (Thompson 2010, 131–132) Monikulttuurisuudesta käytävä yhteiskunnallinen keskustelu on kärjistynyt ja politisoitunut. Uhkakuviiin painottuva keskustelu ja rasismi vaikeuttavat maahanmuuttajataustaisten Suomessa asuvien henkilöiden osallistumista yhteiskuntaan. (Keskinen 2012, 1)

Tämä anti-diskriminatiivista sosiaalityötä käsittelevä tutkimus on laadullinen. Tutkimuksen tavoitteena on aineiston jäsentäminen, ei yleistettävyyden saavuttaminen. Aineistona on käytetty ajankohtaista kirjallisuusaineistoa anti-diskriminatiivisesta sosiaalityöstä, monikulttuurisuudesta, seurusteluväkivallasta ja nuoruudesta sekä aihetta havainnollistavia asiantuntija-haastatteluita. Alla kuviossa 1. esitetään tutkimusasetelma.

KUVIO 1. Tutkimusasetelma.

Tutkimusasetelma kuviossa 1. kuvaa teoreettisen ja empiirisen aineiston ja käsitteiden suhdetta toisiinsa. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapa on tutkimuksen viitekehys. Tämä teoreettinen viitekehys tarkastelee yhteiskunnallisia rakenteita, sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaan identiteettiä sekä asiakkaan kohtaamista. Näitä tekijöitä tutkitaan monikulttuurisen, seurusteluväkivaltaa kokeneen nuoren kanssa tehtävään työhön liittyen. Tutki-

muksessa analysoidaan sisällönanalyysin avulla lähestymistavan käyttökelpoisuutta suomalaisessa sosiaalityössä. Teoreettinen tieto tuottaa lähtökohdat tutkimukselle, jonka tarve osoitetaan haastattelujen aineiston avulla. Tutkimuksen aineisto analysoidaan kokonaisuutena tuomalla teoreettinen tieto haastateltavien käsitysten yhteyteen, vertailemalla niiden sisältöjä ja siten syventämällä ymmärrystä aiheesta.

1.2 Tutkimustehtävä, -kysymykset ja aineiston rajaus

Tutkimuksen tehtävänä on jäsentää anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistavan mahdollisuuksia suomalaisessa sosiaalityössä. Soveltamiskohteena tässä tutkimuksessa käytän monikulttuuristen seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten parissa tehtävää sosiaalityötä.

Tutkimustehtävään haetaan vastauksia seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- 1) Mitä anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapa voi tarjota suomalaiselle sosiaalityölle nuoren monikulttuurisen asiakkaan kohtaamisessa, identiteetin rakentamisessa ja yhteiskunnan rakenteiden merkityksen huomioimisessa?
- 2) Millaisia käsityksiä sosiaalityöntekijöillä on monikulttuuristen nuorten kokemasta seurusteluväkivallasta, asiakkaan kohtaamisesta, identiteetin ja yhteiskunnan rakenteiden merkityksestä?

Ensimmäinen tutkimustehtävä on teoreettinen ja se jäsentää anti-diskriminatiivisen sosiaalityön käsitteitä ja lähestymistapaa suhteessa monikulttuurisuuteen ja seurusteluväkivaltaan. Toinen tutkimustehtävä on aiheen konkreettiseksi havainnollistamiseksi laadittujen haastattelujen avulla kuvata, millaisia ajattelu- ja toimintamalleja suomalaisessa sosiaalityössä löytyy. Sosiaalityöntekijöiden teemahaastatteluiden avulla selvitetään, mitä sosiaalityöntekijät ajattelevat anti-diskriminatiivisesta sosiaalityöstä ja monikulttuuristen nuorten seurustelusuhteissa ilmenevästä väkivallasta. Tutkimuksen tavoitteena on analysoida monikulttuuristen seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten parissa tehtävän anti-diskriminatiivisen ja seurusteluväkivaltatietoisien sosiaalityön teoreettista ja metodista perustaa. Bhatti-Sinclairin (2011, 50) mukaan sosiaalityöllä on vahva positio ja mahdollisuus tehdä muutoksia univer-

saalien periaatteiden ja ihmisoikeuksien tulkitsemisessa ja toteuttamisessa paikallisissa tarpeissa ja tilanteissa. Paikallisella tasolla monikulttuuristen, seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten parissa tehtävä sosiaalityö antaa tietoa ihmisten kohtaamisista, tilanteista ja tarpeista muuttuvassa maailmassa. Analyysin havaintomateriaalina ovat teemahaastattelut, joissa kysytään sosiaalityöntekijöiden ajatuksia ja käsityksiä tutkimusaiheesta. Sosiaalityöntekijät ovat Lepistön (2010) mukaan keskeisiä nuorten hyvinvointiin vaikuttavia henkilöitä. Teoreettisen aineiston ja havaintoaineiston avulla tutkimuksessa analysoidaan, miten suomalaisessa sosiaalityössä voidaan hyödyntää anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapaa.

Aineistona on käytetty tutkimuksia, oppaita, oppikirjoja ja kansainvälisiä julkaisuja Iso-Britanniasta, Suomesta ja Yhdysvalloista liittyen anti-diskriminatiiviseen sosiaalityöhön, monikulttuurisuuteen, nuoriin ja väkivaltaan. Tutkimuksen empiirinen osio koostuu kolmen pitkään työskennelleen sosiaalityöntekijän haastattelusta. Haastatteluiden teemat muodostuvat tutkimuksen kirjallisuusaineiston pohjalta. Haastattelujen tavoitteena on ymmärtää nuoren kohtaaman seurusteluväkivallan ja monikulttuurisuuden merkitys sosiaalityössä ja tehdä näkyväksi sosiaalityöntekijöiden hiljainen tieto, tietopohja ja asenteet. Tarkoituksena on luoda aineiston pohjalta kuvaus monikulttuuristen seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten kanssa tehtävästä anti-diskriminatiivisesta sosiaalityöstä samalla tarkastellen, miten seurusteluväkivaltaa käsitellään ja miten se ilmenee sosiaalityössä.

Tässä tutkimuksessa anti-diskriminatiivista sosiaalityötä tarkastellaan asiakkaan kohtaamisen, identiteetin ja yhteiskunnan rakenteiden merkityksen osalta. Näitä näkökulmia jäsenetään etnisyyteen ja ikään liittyvien tekijöiden kannalta. Aihetta tarkastellaan monikulttuurisuuden, nuoruuden- ja seurusteluväkivaltailmiön yhteyksissä. Nuoruutta ja monikulttuurisuutta ilmiöinä käsitellään tutkimuksessa niiltä osin, joilla on merkitystä anti-diskriminatiivisen sosiaalityön tekemisessä. Tutkimuksen perusteeksi on se, että nuorten seurusteluväkivaltaongelmia ei tunnusteta. Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö voi mahdollisesti tarjota tietoa ongelmia kokeneiden nuorten kohtaamiseen, heitä alistavien rakenteiden tunnistamiseen ja vaikuttamiseen sekä tietoa omien asenteiden merkityksestä ammatti-identiteetin rakentumisessa.

2. TUTKIMUSKOHDE JA TEOREETTIS-KÄSITTEELLINEN KONTEKSTI

Tässä luvussa esitellään anti-diskriminatiivisen sosiaalityön ja tarkasteltavien ilmiöiden keskeinen kirjallisuusaineisto. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön aineiston osana käsitellään etnisyyttä tarkastelevan kulttuurisensitiivisen ja anti-rasistisen sosiaalityön tutkimusta. Tutkittavat ilmiöt, jotka luvussa esitellään, ovat nuoruus, monikulttuurisuus ja seurusteluväki-
valta.

2.1 Anti-diskriminatiivisen ja kulttuurisensitiivisen sosiaalityön tutkimus

Richard Hugmanin (2010, 76, 157) mukaan globaalin pohjoisen eli kehittyneiden maiden sosiaalityötä tarkasteltaessa ei ole löydettävissä mitään yhtenäistä kokonaisuutta. Sosiaalityön diskurssit vaihtelevat maiden välillä ja myös Euroopan ja Pohjois-Amerikan välillä. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön käytännöt ovat selkeästi lähtöisin Iso-Britanniasta, vaikka ne ovat sovellettavissa myös muualla pohjoisessa ja koko maailmassa. Sosiaalityön asiakkaat ja aiheet ylittävät rajoja, joten kulttuuriselle kompetenssille ja arvoille on tarvetta. Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö ei tarkoita uusien tekniikoiden tai käytäntöjen omaksumista, vaan se edellyttää sosiaalityön tehtävien uudelleenmäärittelyä. Sen, miten ymmärrämme toimintamme tarkoituksen, arvot ja oman taustamme ja oletuksiemme merkityksen.

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapaa käsitellään tässä tutkimuksessa erityisesti suhteessa etnisyyteen Neil Thompsonin, Kish Bhatti-Sinclairin ja Lena Dominellin teorianmuodostuksen ja Spela Uhrin tutkimuksen pohjalta. Neil Thompson (1997, 2003, 2009, 2010) on kehittänyt anti-diskriminatiivisen sosiaalityön käytäntöjä. Hänen mallissaan käsitellään kolmea eri diskriminaation ulottuvuutta; persoonallista, kulttuurista ja rakenteellista. Persoonallisella tasolla, johon voidaan myös eniten vaikuttaa, diskriminaatio näyttäytyy yksilön ajatuksissa, toimissa, tunteissa ja asenteissa. Henkilökohtaisen tason diskriminaatio näyttäytyy ympäröivässä kulttuurissa, joka käsittää yleiset arvot ja jaetut tavat tehdä ja hahmottaa asioita. Kulttuuri sulautuu yhteiskunnan rakenteisiin, jolloin diskriminaatio ilmenee sosiaalisissa instituutioissa, sosiaalipolitiikassa, lainsäädännössä ja yleisesti hyväksytyssä epätasa-arvossa.

Kish Bhatti-Sinclair (2011) on tutkinut anti-rasistisia käytäntöjä, joita tarkastellaan näyttöön perustuvien, reflektioivien ja pätevyyteen perustuvien käytäntöjen kautta. Lena Dominelli (1997, 2010) on käsitellyt anti-rasistista sosiaalityötä muun muassa valkoihoisille työntekijöille muodostuvien haasteiden kautta. Uhr (2011) on tutkinut kulttuurisensitiivisyyttä, vähemmistöjen kohtelua ja median vaikutuksia kohtaamisissa sosiaalityössä. Anti-diskriminaatioteoria tuo sosiaalityön käytäntöihin näkyväksi rotuun, sukupuoleen, vammaan, seksuaalisuuteen ja ikääntymiseen liittyvän diskriminaation sekä kulttuurisensitiivisyyden ja sosiaalisten suhteiden tarkastelun. (Neil Thompson 2009, 15–19, Malcom Payne 2005, 269–270) Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä anti-diskriminatiivinen ja sen osana käsitellään kulttuuri- ja etnosensitiivisyyttä, joka on merkityksellistä sosiaalityössä monikulttuurisen asiakkaan kohtaamisessa.

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoriassa on keskiössä eksklusion ja diskriminaation vastainen työskentely, sosiaalityön vahva ammatti-identiteetti ja kulttuurisensitiivinen, reflektiivinen työskentely asiakkaan kanssa. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teorialla pyritään vastaamaan muun muassa globalisaation seurauksena lisääntyneen monikulttuurisuuden mukanaan tuomiin haasteisiin. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan monikulttuurisuuden ja maahanmuuton haasteita perheen omaksuman kulttuurin ja yhteiskunnassa vallitsevan kulttuurin ristiriitoina sekä globaalien median tuomia haasteita. Erityisesti nuoret kohtaavat näiden kolmen kulttuurin ristiriidat – oman perheen, lähiyhteisön ja median – aikuistuuksaan näiden välimaastossa. Globaaleilla informaatio- ja ihmisvirtauksilla on vahva vaikutuksensa yksilöiden elämään ja yhteiskunnalliseen muutokseen.

2.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä seurusteluväkivalta ilmiönä

Leo Nyqvistin (2001, 17–19) mukaan väkivalta on ilmiönä hyvin moniselitteinen ja kansainvälisesti ja kansallisestikin katsottuna siihen liitetään lukuisia eri käsitteitä. Käsitteiden lisäksi ilmiötä tarkastellaan erilaisten väkivallan muotojen avulla. Ilmiöön liittyviä käsitteitä ovat parisuhdeväkivalta, perheväkivalta, lähisuhdeväkivalta ja seurusteluväkivalta. Kansainvälinen tutkimuskirjallisuus käyttää nuorten seurusteluväkivallasta useimmiten käsitettä *dating violence*, joka samalla määrittää suhteen muuksi kuin avo- tai avioliitoksi. (Niemi 2009, 127) Vuokko Nietolan (2011, 13) mukaan Suomessa on laajalti käytössä käsitteyhdistelmä perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Kullakin käsitteellä tuodaan esiin ilmiön eri tarkastelunäkö-

kulmia, väkivaltaa kun voi ilmetä aikuisten ja lapsen välisessä suhteessa, aikuisten välisessä suhteessa kumppaneiden välillä tai muissa läheisissä suhteissa. Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä perheväkivalta, kun käsitellään perheessä tai avioliitossa ilmenevää väkivaltaa ja käsitteitä lähisuhdeväkivalta ja seurusteluväkivalta silloin, kun kuvataan perheen ulkopuolella, mutta läheisessä suhteessa tapahtuvaa väkivaltaa.

Suomessa perhe- ja lähisuhdeväkivalta on noussut tutkimuskohteeksi 1900-luvun puolivälin jälkeen (Nietola 2011, 7). Suvi Ronkaisen (2008, 3) mukaan vasta vuonna 1997 väkivalta-tema saatiin ensimmäisen kerran kytketyksi valtakunnalliseen suunnitelmaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä. Suunnitelmassa mainitaan kuntien velvollisuus tehdä naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyötä. Kyllönen-Saarnion ja Nurmen (2005, 35) Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta-oppaassa kerrotaan: ”Nuorten tyttöjen vaikeudet alkavat murrosiässä tai sen jälkeen. Heidän toimiaan valvotaan tarkkaan. Jos työllä on ollut suomalainen poikaystävä, perhe on vastustanut seurustelua. Tytöt ovat ehkä lähteneet lomalle... siellä suku on pakottanut naimisiin jonkun nuoren, mahdollisesti sukuun kuuluvan pojan kanssa. Tytöt on saatu naitettua uhkailua ja väkivaltaa käyttämällä, myös raiskauksista on kerrottu.”

Teija Hautanen (2010) on tutkinut väkivaltaa ja huoltoriitoja. Hän tuo tutkimuksessaan esiin sosiaalityöntekijöiden näkemysten ja lausuntojen merkityksen huoltoriitoihin liittyvissä oikeusprosesseissa, jotka liittyvät väkivaltaan. Hautasen (2010, 7, 13) mukaan suomalainen hyvinvointivaltio ei ole ottanut selkeästi vastuuta väkivallasta. Se näkyy esimerkiksi huoltoriidoissa vähättelynä ja lapsiperheissä tapahtuvan väkivallan sivuuttamisena. Vanhempien käyttämä väkivalta on osa monien lasten kokemusmaailmaa. Se aiheuttaa huolta, asettuu vastoin turvallisen lapsuuden ihannetta ja rikkoo kulttuurista käsitystä lapsiperheestä inhimillisen lämmön työssijana. Suomessa on kuitenkin lapsia ja nuoria suojelevaa ja lapsen etua määrittävää lainsäädäntöä, jonka perusteella olisi aiheellista myös luottaa yhteiskunnan tahtoon ja kykyyn puuttua lapsia ja nuoria koskettavaan väkivaltaan.

Noora Ellonen ja Heikki Sariola (2008) ovat tutkineet lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia rikosnäkökulmasta, kavereiden välistä väkivaltaa ja kiusaamista, perheessä koettua ja nähtyä väkivaltaa sekä seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksia ja väkivaltaa instituutioissa ja sähköisten viestimien kautta. Sari Lepistö (2010, 3, 5) on tutkinut väitöskirjassaan nuorten ko-

kemaa perheväkivaltaa ja selviämisen malleja. Lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia selvittänyttä tutkimusta perustellaan sillä, että Suomessa lasten ja nuorten kokemuksia perheväkivallasta on tutkittu vähän ja tieto perustuu suurelta osin aikuisten näkemyksiin. Tutkimuksessa kuvataan perheväkivaltaa kokeneiden nuorten kokemuksia hyvinvoinnista, perheväkivallasta ja selviytymisestä sekä selvitetään näiden välisiä yhteyksiä. Lisäksi tarkoituksena oli muodostaa malli perheväkivaltaa kokeneiden nuorten hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Tutkimuksessa osoitetaan yhteys nuorten seurusteluväkivaltaan.

Sukupuolittuneen väkivallan tarkastelun näkökulmasta parisuhdeväkivalta on asymmetristä, pääosin miehen naiseen kohdistamaa väkivaltaa, kun taas konfliktilähtöinen näkökulma tutkii parisuhdeväkivaltaa symmetrisenä, yleisimmin molempien osapuolten harjoittamana väkivaltana. (Salmi 2009, 125, 131). Nuorten seurusteluväkivaltaa koskeva kansainvälinen tutkimuskirjallisuus ei ole jakautunut yhtä voimakkaasti teoreettis-ideologisiin näkökulmiin kuin aikuisten parisuhdeväkivaltaa koskeva tutkimus. Lähtökohdiltaan se lähestyy pikemminkin konfliktilähtöistä näkökulmaa. Seurusteluväkivaltaa tarkastellaan kahdensuuntaisena ilmiönä, jossa useimmiten tutkitaan sekä tyttöjen että poikien tekemää ja kokemaa väkivaltaa. Kyselytutkimuksiin nojaava seurusteluväkivallan empiirinen tutkimuskirjallisuus linkittyy selkeästi muuhun nuoruudenaikaista antisosiaalista käyttäytymistä koskevaan tutkimukseen. Seurusteluväkivallan kannalta merkitseviä riskitekijöitä on oma aktiivinen rikoskäyttäytyminen ja erityyppiset uhrikokemukset, ei kuitenkaan vanhempien kuritusväkivalta, sekä perheeseen liittyvistä tekijöistä perheen hajoaminen sekä perheen taloudelliset vaikeudet. Tekijöiden yhteys koettuun seurusteluväkivaltaan on pojilla voimakkaampi. (Salmi 2009, 152)

2.3 Monikulttuuristen nuorten identiteetin rakentuminen

Amartya Sen (2009) on Harvardin yliopiston professori, taloustieteen nobelisti ja filosofi, joka on tarkastellut identiteetin ja väkivallan yhteyttä. Senin mukaan nyky maailman selkkauksen merkittävä alkuunpanija on oletus, että ihmiset voidaan luokitella yksiselitteisesti uskonnon tai kulttuurin perusteella. Rajoittunut käsitys identiteetistä luo pohjan jyrkille vastakkainasetteluille. Hänen mukaansa tarvitaan ymmärrystä ihmisten valinnanvapaudesta, identiteetin moninaisuudesta ja globaalin kansalaisyhteiskunnan tärkeydestä. Senin mukaan ihmisellä on väistämättä monia identiteettejä ja hänen on itse tehtävä päätös erilaisten yhte-

yksien ja kytköksen suhteellisesta tärkeydestä tilannekohtaisesti. Ihmiselämässä on keskeistä vastuu valinnasta ja järkeen perustuvasta harkinnasta. Hän kritisoi joidenkin ajatusta, että mahdollisuus oman identiteetin valintaan puuttuu.

Jenni Niemen (2009, 125, 136, 140) mukaan suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa maahanmuuttajataustaisia nuoria koskevat kysymykset ovat vähän käsitelty alue. Nuorten näkemyksiä on tarkasteltu lähinnä osana maahanmuuttajaperheitä sosiaalityön ja palvelujärjestelmän kehittämisen näkökulmasta. Nuorille sosiaalisten suhteiden luomisessa on tärkeämpää elinympäristö ja sen asenteet, kuin etninen tai kulttuurinen tausta itsessään. Kokemus valtaväestöön nähden marginaaliin jäämisestä on nuoria yhdistävä tekijä. Ulkopuolisuuden kokemuksista voi tulla kaveripiiriä yhdistävä voima. Osa nuorista korostaa ulkopuolisuuttaan vastareaktionä ulkopuolisuudelle, osa puolestaan ei halua tulla kohdatuksi ulkomaalaisena. He hakevat sosiaalista hyväksyntää ja pyrkivät toimimaan suomalaisten asettamien ehtojen mukaisesti. Myös seurusteluun nuoret suhtautuvat tämän tekemänsä valinnan kautta. Anneli Pohjola (2009, 35) käsittelee nuorisotyön ja sosiaalityön rajapintaa. Sosiaalityössä on kohderyhmästä riippumatta samanlaisia tehtäviä ja osaamisen alueita, mutta osaamisen alueet tulee suhteuttaa kohderyhmään. Oleellista on erottaa nuorten keskeiset toimintaympäristöt ja miten heidän kanssaan muodostetaan luottamuksellinen vuorovaikutussuhde.

Pyykkönen (2007, 9, 35) on tutkinut monikulttuurisuutta suomalaisten nuorisojärjestöjen toiminnassa. Hän laajentaa monikulttuurisen nuoren määritelmällä maahanmuuttajanuoren kategoriaa korostamaan monikulttuurisen taustan koskettavan moninaisia henkilökohtaisia kokemuksia ja sosiaalisia asemia suomalaisessa yhteiskunnassa. Hänen mukaansa monikulttuuristen nuorten kohtaamisessa tulisi paremmin huomioida se, että monikulttuurinen nuori saattaa tarvita taustansa takia erilaista tukea kuin täysin suomalainen nuori.

Tutkimukseni kontekstissa yhdistyvät anti-diskriminatiivisen ja kulttuurisensitiivisen sosiaalityön tutkimus, mutta myös käytännön tason ilmiöt seurusteluväkivalta ja monikulttuurisen nuoren identiteetin rakentumiseen vaikuttavat tekijät. Anti-diskriminatiivisen eli syrjinnän vastaisen lähestymistavan kautta käsitellään sosiaalityön toiminnan tarkoitusta ja arvoja, joilla on merkitystä nuorten kanssa työskentelyssä ja alistavien rakenteiden tunnistamisessa.

3. TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen metodologia, kirjallisuusaineiston ja haastatteluaineisto sekä aineiston analyysimenetelmä. Tutkimus määrittyy laadulliseksi sisällönanalyysiksi, jossa haastatteluaineisto kuvataan ja analysoidaan yhdessä kirjallisuusaineiston kanssa. Luvun lopussa pohditaan tutkimuksen etiikkaa sosiokulttuurisesta ja tutkimuseettisestä näkökulmasta.

Laajassa merkityksessä tutkimusmetodologia tarkoittaa todellisuutta koskevan tiedon peruslähtökohtaa ja tieteellistä perusnäkemystä ja maailmankatsomusta. Ajatuksena on, että tutkija ymmärtää tutkimukseensa sisältyvät mahdollisuudet ja rajoitteet suhteessa todellisuuteen ja toisiin tutkimuksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 12–13). Tämä tutkimus määrittyy käytännön työssä esiin tulleista haasteista monikulttuurisuuteen, nuoruuteen ja seurusteluväkivaltailmiöön liittyen. Tarkoitus on tutkia anti-diskriminatiivisen sosiaalityön rakenteita, identiteettiä ja kohtaamista suhteessa edellä määriteltyihin ilmiöihin. Tutkimusaihetta määriteltäessä nousi esiin aineiston moniaiheisuus ja olisi ollut yksiselitteisempää jättää osa ilmiöistä käsittelemättä. Kuitenkin sosiaalityössä ollaan tekemisissä ihmisen elämän ja yhteiskunnan todellisuuden ja monimuotoisuuden kanssa, joten on perusteltua käsitellä ilmiöitä juuri sellaisina, kuin ne elämässä voivat esiintyä.

Hirsjärven ym. (2002, 152, 157) mukaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, koska todellisuus ja todellinen elämä ovat moninaisia. Todellisuutta ei voi pirstoa mielivaltaisesti osiin. Tutkija ei voi myöskään sanoutua irti arvolähtökohdista, sillä ne vaikuttavat siihen mitä ja miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä. Objektivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa, sillä tutkija ja tieto, se mitä tiedetään, kietoutuvat toisiinsa. Tuloksena saadaan ehdollisia selityksiä johonkin aikaan ja paikkaan rajoittuen. Johdantoluvussa kuvattiin tutkimusasetelma ja tutkimuskysymykset, joita selvitetään tässä laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimusasetelma muodostui tutkimusaiheen kirjallisuuteen perehtymisen pohjalta. Tutkimuksessa tarkastellaan anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistavan soveltuvuutta suomalaiseen sosiaalityöhön monikulttuuristen seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten parissa.

3.1 Tutkimuksen kirjallisuusaineisto

Kappaleessa kuvataan tutkimuksen kirjallisuusaineisto ja sen kerääminen. Anti-diskriminatiivista sosiaalityön lähestymistapaa ja tutkittavia ilmiöitä käsittelevä kirjallisuus on tutkimuksen keskeisintä aineistoa. Teoreettispainotteisessa tutkimuksessa keskeinen uskottavuuskysymys perustuu siihen, miten uskottavasti ja pätevästi lähdeaineistoa käytetään. Lähteiden tulee olla aiheen kannalta keskeisiä ja lähdeviitteiden relevantteja eli lähteet ovat tieteellisesti relevantteja tekstejä, joista voidaan kiistellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 21)

Kirjallisuusaineistoa haettiin tietokantahakuina ja painettua tutkimuskirjallisuutta yliopisto-kirjastoista, väitöskirjoihin tai tieteellisiin artikkeliaineistoihin perehtymällä. Hakuja tehtiin Jyväskylän yliopiston kirjaston eri tietokantoihin, rajauksena tieteellisesti tarkastetut aineistot kielinä englanti, suomi tai ruotsi. Hakusanoina käytettiin sanoja tai sanapareja, kuten 'seurusteluväkivalta', 'våld i närrelation', 'dating violence' tai 'anti-discriminative + social work' ja niin edelleen. Kävi ilmi että tietyillä sanapareilla ei osumia tullut lainkaan, esimerkkinä haku nuoret ja sosiaalityö ja diskriminaatio tai sosiaalityö ja diskriminaatio (tai anti-diskriminaatio).

Sen sijaan haulla sosiaalityö ja anti-discriminatory löytyi 4 lähdettä, joissa aiheena oli anti-oppressive, anti-racist ja radical social work. Ebsco Host tietokantahauilla, joissa rajauksena tieteellisesti tarkastetut kokotekstitiedostot, löytyi suuria määriä kirjallisuusaineistoa. Haulla "anti-discrimination" löytyi 359 osumaa, aiheet vaihtelivat EU linjauksista ihmisoikeuksia, rotua, vammaisuutta tai vähemmistöjä käsittelevään aineistoon. Haulla "multiculturalism" löytyi runsaat 4841 osumaa, 'dating violence' haulla saatiin 307 osumaa, artikkeleissa asiasanaa käsiteltiin muun muassa uhriutumisen, aggression ja päihteiden väärinkäytön näkökulmista. Hakua rajaamalla sanaparihakuihin, kuten 'anti-discrimination, multiculturalism ja social work' löytyi 2 osumaa ja artikkelit käsitelivät anti-rasismia ja seksuaalisuutta. Haulla 'anti-discriminatory and social work' löytyi 28 osumaa, joiden aiheet liittyivät eniten opetukseen ja työkäytäntöihin. Aineistoa löytyi todella paljon, joten tutkimuksen ilmiötä käsitteleviä rajauksia piti tehdä paljon sopivan aineiston löytymiseksi.

Tietokanta-aineiston lisäksi tutkimuksessa on käytetty useita yliopistokirjastoista lainattuja teoksia. Aineistoksi valikoitiin anti-diskriminatiivista sosiaalityötä käsittelevää kirjallisuutta

sekä kulttuuriin, rotuun ja etnisyyteen liittyviä tutkimusartikkeleita. Seurusteluväkivaltaan liittyvää tutkimusaineistoa löytyi yliopistojen väitöskirja-aineiston lisäksi muun muassa Poliisiammattikorkeakoulun tutkimusyksiköstä ja Oikeuspoliittisesta tutkimuslaitoksesta. Seurusteluväkivaltaan, monikulttuurisuuteen ja nuoruuteen liittyvää tutkimusaineistoa oli saatavilla suomen kielellä kirjoitettuna, mutta anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoreettista aineistoa ei, joten tämän tutkimuksen lähteet ovat siltä osin ulkomaisia, käytännössä Iso-Britanniasta ja USAsta, esimerkkinä kuusi artikkelia tieteellisestä julkaisusta *International Social Work*. Teoreettiseen kirjallisuusaineistoon on valittu mukaan ne anti-diskriminatiivisen sosiaalityön alueet, jotka käsittelevät rakenteita, kohtaamista ja identiteettiä. Muu aineisto on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 92) Haastattelu aineiston kuvaus tehdään seuraavassa kappaleessa.

3.2 Sosiaalityöntekijöiden temahaastattelumenetelmä ja aineiston kuvaus

Tutkimuksessa käytetään kirjallisuusaineiston rinnalla havaintoaineistoa sosiaalityöntekijöiden temahaastatteluista. Monikulttuuristen nuorten tarpeet tai tilanteet ovat sosiaalisen todellisuuden ilmentymiä, jotka ymmärretään persoonallisen, kulttuurillisen ja rakenteellisen ulottuvuuden kautta. Nämä ulottuvuudet ovat merkityksellisiä sosiaalityöntekijän ja nuoren kohtaamisessa sekä sosiaalityöntekijän vaikuttamistyössä nuorten asioissa. Tutkimuksessa kerättiin aineistoa kirjallisuusaineiston tueksi sosiaalityöntekijöiden temahaastatteluin.

Haastattelujen tarkoituksena oli kerätä tietoa sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä asiakkaan kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta sekä työntekijöiden omien taustojen ja asenteiden tunnistamisen merkityksestä. Haastatteluin kerättiin aineistoa myös rakenteiden merkityksestä sekä työkäytäntöjen ja menetelmien käytöstä taustaosaamisen kartoittamiseksi. Temahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelumenetelmässä kaikkien haastateltavien kanssa käsiteltiin samat teemat, mutta kysymysten muoto tai järjestys ei ollut tärkeää. Haastattelut toteutettiin haastattelulomakkeen avulla. Tarvittaessa haastatteluissa voitiin esittää tarkentavia kysymyksiä. Tavoitteena oli saada esiin sosiaalityöntekijöiden asioille antamat merkitykset ja tulkinnat. (Hirsjärvi ym. 2002, 195)

Haastateltaviksi valittiin kolme jo yli kymmenen vuotta sosiaalityötä tehnyttä kokenutta työntekijää, joilla oli asiakkaana myös nuoria. Haastateltavat haettiin johtavien sosiaalityön-

tekijöiden avulla, jotka esittivät omasta työyhteisöstään haastateltaviksi sopivia työntekijöitä. Työntekijät toimivat kunnan lastensuojelun ja ulkomaalaistoimiston sosiaalityöntekijöinä. Haastattelujen tavoitteena oli tehdä myös havaintoja kentän tieto- ja arvopohjasta ja muodostaa käsitystä siitä, miten seurusteluväkivaltailmiö tunnistetaan ja miten sosiaalityössä työskennellään monikulttuuristen nuorten auttamiseksi. Tavoitteena oli selvittää, millaisina he näkevät alistavat rakenteet ja vaikuttamistyön sekä oman että asiakkaan identiteetin merkitykset. Haastattelut toteutettiin marraskuussa 2012. Haastatteluiden alussa käytiin läpi aikataulu ja haastattelun tarkoitus. Aineistoa syntyi runsaasti, haasteltavat mieltivät avoimesti eri teemoja ja vastasivat välillä pohdintatuokioiden jälkeen. Osa teemoista ei ollut ensimmäisenä omissa ajatuksissa, vaan näkökulmaa haettiin ihan rauhassa ja ajatukset täsmentyivät puheen edetessä. Kukin haastattelu kesti noin tunnin ja jokainen niistä äänitettiin litterointia varten. Teemahaastattelulomake on tutkimuksen liite 1. ja tutkimuslupa haastatteluihin liite 2. Litteroitua haastattelutekstiä kertyi kolmesta haastattelusta yhteensä kaksitoista sivua, tekstin rivivälin ollessa yksi.

Sosiaalityöntekijöiden haastatteluista kerätty aineisto kuvataan luvuissa neljä, viisi ja kuusi tarkasteltavaa ilmiötä havainnollistavien pikkuotsakkeiden alla. Pikkuotsakkeet alkavat sanalla havainnot tai havaintoaineistoa: havainnot perhetaustan huomioimisesta nuoren kohtaamisessa (s. 34), seurusteluväkivallan tunnistamisesta (s. 36), alistavien rakenteiden merkityksestä (s. 47), ihmisten suhtautumisesta nuoriin (s. 48), sosiaalityön keinoista vaikuttaa (s. 49), sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä monikulttuurisuudesta (s. 53), sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin ja asiakkaan identiteetin eri osa-alueiden merkityksestä (s. 58), aihe jatkuu asenteiden (s. 59), arvojen (s. 60) ja oman taustan kannalta (s. 61), nuoruuden huomioimisesta sosiaalityössä (s. 65), sosiaalityöntekijöiden käsityksistä nuoruuden merkityksestä ja identiteetin rakentumisesta (s. 69), nuorten kokemasta seurusteluväkivallasta (s. 72) ja viimeisenä seurusteluväkivallan puheeksi ottamisesta (s. 73).

Tässä tutkimuksessa oli pyrkimyksenä ymmärtää haastateltavien näkemyksiä ja kerätä havaintoaineistoa kirjallisen aineiston rinnalle. Haastatteluissa kysyttiin myös sosiaalityöntekijöiden käyttämistä työmenetelmistä ja mahdollisesta täydennyskoulutuksesta antidiskriminatiiviseen sosiaalityöhön ja väkivaltatyöhön liittyen. Taustatiedoksi kysyttiin nykyinen työtehtävä ja työssäoloaika sekä tutkimusaiheeseen liittyvä koulutus sekä työssä käy-

tetyt työmenetelmät. Taustatietojen tarkoituksena oli selvittää, mikä on haastateltavien lähtökohta tutkimusaiheeseen liittyen.

3.3 Empiirisen teemahaastatteluaineiston ja kirjallisuusaineiston sisällönanalyysi

Haastattelututkimusaineisto analysoitiin tutkimuksen anti-diskriminatiiviseen viitekehykseen ensin aineistoa vähentämällä ja sen jälkeen analyysia jatkettiin yhdessä kirjallisuusaineiston analyysin kanssa. Teoreettisen- ja haastatteluaineiston analyysissa aineistoa jäsennettiin virkkeiden tai virkekokonaisuuksien avulla. Aineiston sisällönanalyysin avulla oli tarkoitus jäsentää anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistavan käyttökelpoisuutta suomalaisessa sosiaalityössä. Aineiston analyysissä käytettyjä käsitteitä olivat identiteetti, asiakkaan kohtaaminen ja rakenteet.

Chin (1997, 283) mukaan aineiston analyysi toteutuu asteittain. Analyysissa vähennetään ensin aineistoa viitekehyksestä valikoitujen teemojen mukaan. Tutkimuksen analyysiyksikkö on virkeitä, jotka selittävät tai kuvaavat tarkasteltua teemaa. Näin voidaan tehdä tulkin-taa ymmärrettävistä asiakokonaisuuksista. Analyysiyksiköt kuvataan ja käsitellään merki-tyksineen anti-diskriminatiivisen sosiaalityön aineiston perusteella rakennetu-in teemoin. Ta-voitteena on löytää kirjallisuusaineistosta vastauksia tutkimuskysymyksiin. Nämä tulkitaan ja tarvittaessa aineiston analyysi voidaan toistaa. Tutkimuksen analyysi perustuu kvalitatiiviseen tutkimustyyppien ryhmittelyyn ja tässä tekstin merkityksen ymmärtämiseen teemojen kautta (Hirsjärvi ym. 2002, 157).

Tutkimusaineiston sisällönanalyysin tarkoituksena on muodostaa käsitys anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistavan käyttökelpoisuudesta Suomessa monikulttuuristen seurusteluväkiä kokeneiden nuorten parissa. Analyysi rakentuu sosiaalityöntekijöiden kertoman tarkasteluun suhteessa anti-diskriminatiiviseen sosiaalityön kirjallisuusai-neistoon ja ajankohtaiseen aineistoon tutkittavista ilmiöistä. Teoreettisesti painottuneessa raportissa ei välttämättä näy kaikki se vuorovaikutus, jolla tutkija analyysissa etenee. Ha-vaintoaineiston tarkastelu on kirjoitettu raportin etenemisen sisään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 21) Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön viitekehykseen jäsennetyt tulokset on tiivis-tetty kunkin tarkasteltavan ilmiön osalta luvun seitsemän taulukoissa, jotka myös selitetään kyseisessä kappaleessa.

3.4 Tutkimuksen eettisyys sosiokulttuurisessa ja tutkimuseettisessä kontekstissa

Etukäteen on vaikeaa arvioida tutkimuksen luomia merkityksiä. Ongelmat eivät ole tutkimuksen alkuvaiheessa niin selkeitä, kuin miltä ne jälkikäteen asetettuina kuulostavat (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 130). Tähän tutkimukseen ei valittu asiakastapauksia, vaan anonyymit haastateltavat pohtivat omaa työtään tutkimuksen teemoihin liittyen. On tärkeää huomioida, että monikulttuurisuus ja seurusteluväkivalta ovat ilmiöinä toisistaan irrallisia, eikä tässä aiheistossa ole osoitettu, että kulttuurilla olisi vaikutusta väkivaltaisuuden ilmenemiseen nuorten elämässä. Tarkoituksena on tarkastella rakenteissa tai kohtaamisessa ilmeneviä haasteita tai diskriminaatiota nuoruuteen, monikulttuurisuuteen ja seurusteluväkivaltailmiöön liittyen. Tutkimusaiheen valinta perustuu tietoon siitä, että monikulttuuristen nuorten parissa tehtävää väkivaltatyötä tehdään ja kehitetään Suomessa, joten on aiheellista tarkastella sitä myös sosiaalityön kannalta.

Haluan kiinnittää tämän tutkimuksen eettisyyden pohtimisessa huomion kahteen eri näkökulmaan, ensinnä eettisyyteen sosiokulttuurisessa kontekstissa ja toiseksi tämän tutkimuksen toteuttamisen etiikkaan. Yickin (2007, 277–280) mukaan toiminnan eettisyys tulee arvioida kulttuurissa vallitsevien arvojen ja uskomusten kautta, koska eettisyys tarkoittaa eri kulttuureissa eri asioita. Etnisten vähemmistöjen kokemuksia väkivallasta läheisissä suhteissa on tutkittu vasta vähän, mutta kulttuurillisilla uskomuksilla on merkitystä. Kyseessä on piiloteltu sosiaalinen ongelma, johon kulttuuriset tekijät vaikuttavat. Uhri voi vaieta, koska haluaa säilyttää perheen kasvot, sen sijaan että ajattelisi itseään. Leimaantumisen pelko liitetään koko yhteisön leimaamiseen. Valta-asetelmasta ihmisiä tarkastellaan huonompiosaisena kuin itseä. Tästä näkökulmasta tutkija voi käyttää samaa valtaa kuin tekijä.

Banks & Nøhr (2012, 100–101) toteavat, että kaiken sosiaalityön tulee olla eettisesti kestävä, myös sosiaalityön tutkimuksen. Tutkimuksella ei voida tuottaa riskejä tutkimuksen kohteelle. Banksin (2012, 1–12) mukaan etiikka sosiaalityössä ja yleisestikin on entistä tärkeämpi asia. On kysymys siitä, millaisessa maailmassa haluamme elää. Sosiaalityön haasteet ovat erilaisia eri puolilla maailmaa, mutta missä tahansa kohdataan eettisiä haasteita, siinä miten kohdella ja kohdata ihmisiä kunnioittavasti, miten jakaa resursseja oikeudenmukaisesti ja miten sietää päivittäin kohtaamaansa sosiaalista epäoikeudenmukaisuutta. Etiikassa on kysymys oikeasta ja väärästä, teoreettisesta systeemistä, normeista. Yleistetysti kuvattuna

globaalissa etelässä ja maailman itäisissä osissa normeja arvioidaan henkilön ominaisuuksiin liittyen ”hän on hyvä ihminen” (solidaarisuus, harmonia ja yhteinen hyvä), kun taas modernin lännen ja pohjoisen ammatillisessa kontekstissa etiikkaa arvioidaan toiminnan perusteella. Joka tapauksessa on ymmärrettävä, että käsitteellä etiikka on enemmän merkitystä jossain maailmanosassa kuin toisessa.

Banks (2012, 11) jatkaa, että sosiaalityön etiikka liitetään usein länsimaisiin käsityksiin hyvästä elämästä, ihmisoikeuksista, luottamuksellisuudesta, yksityisyydestä ja anti-diskriminaatiosta. Aina ei ole mahdollista olla sosiaalityössä yhtä mieltä siitä, miksi asia on oikein, vaikka voidaan olla samaa mieltä siitä, mitä pitää tehdä. Tämän tutkimuksen eettinen perustelu löytyy tästä ajatuksesta. On tärkeää jäsentää sosiaalityön anti-diskriminatiivista lähestymistapaa, koska sen avulla voidaan tarkastella käytännön työtä monikulttuuristen nuorten parissa erilaisista näkökulmista. Tavoitteenani on avoimesti tutkia oletuksiamme ja arvojamme ja kriittisen tarkastelun avulla löytää suomalaisen sosiaalityöhön näkemyksiä, joilla voimme ymmärtää monimuotoistuvaa maailmaa ympärillämme.

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa pohdin paljon käsiteltäviä teemoja joita ovat seurusteluväkivalta, nuoruus ja monikulttuurisuus. Jos otin aiheen puheeksi, kuulija ehkä lähti tulkitsemaan aihetta tai ainakin se herätti paljon kysymyksiä. Rauhala & Virokannaksen (2011, 235) mukaan tutkimuksessa tuotetulla tiedolla saattaa olla tutkittavia leimaavaa tai loukkaavaa vaikutusta. Aihetta pitikin perustella erityisesti seurusteluväkivaltateeman osalta, koska vaikutti siltä, että tutkimuksessa riskinä olisivat virheelliset tulkinnat esimerkiksi monikulttuurisuuden ja seurusteluväkivallan yhteyksistä. Tässä todettakoon, että ilmiöiden välillä ei ole osoitettu yhteyttä, eikä niitä tässä tutkimuksessa etsitä. Nikander ja Zechner (2006, 515) mainitsevat erityisen haavoittuvat tutkittavien ryhmät, joita ovat myös etniset vähemmistöt (Rastas 2008, 149), koska heidän itsemääräämisoikeutensa ei muutoinkaan toteudu täysimittaisena. En kuitenkaan halunnut luopua valitsemistani teemoista, koska pidän tärkeänä sitä, että kaikkien ihmisten oikeus yhtäläiseen apuun tulee mahdollistaa ja joskus se edellyttää asioiden uutta tarkastelua ja sosiaalityön tiedon kehittämistä myös haastavista aiheista. Sosiaalityössä, jos missä, tulee nostaa esiin haastavia ilmiöitä, joiden merkitys tulee ymmärtää ja jotka tulee tunnistaa. Sosiaalityössä tulee nostaa näkyville ilmiöitä, joiden vuoksi työtä ja rakenteita pitää kehittää. Sosiaaliset ongelmat, kuten seurusteluväkivalta tai muukin diskriminaatio, voidaan liittää yksilön heikkoihin ongelmanratkaisutaitoihin, joita voidaan kehittää.

tää sen sijaan että se yhdistetään osaksi tiettyä kulttuuria, vaikka yhteiskunnat suhtautuvat asioihin eri tavoin.

Koska tutkimuksen aihe on sensitiivinen ja mielestäni haasteellinenkin, halusin jäsentää ensisijaisesti kirjallisuusaineistosta sosiaalityöhön soveltuvia lähestymistapoja. Halusin jäsentää tietoa ilmiöistä, että niiden vaikutuksia voitaisiin ymmärtää ja ne voitaisiin tunnistaa. Eettisesti kestävän sosiaalityön tutkimuksen tulee olla tutkittaville hyödyllistä ja rakentavaa (Rauhala & Virokangas 2011, 246). Rastas (2007, 57) kirjoittaa antirasismista pyrkimyksenä herkkyyteen oman toiminnan arvioinnissa. Tarkoitus on arvioida milloin oma toiminta voi mahdollisesti uusintaa rasistisia tai rasismia tuottavia ajattelu- tai esitystapoja ja milloin niitä on mahdollisuus haastaa. Tutkijan tulee tarkastella suhdettaan informantteihinsa ja suhteeseen mahdollisesti sisältyviä valta-asetelmia sekä myös oman tietonsa rajoja. Ratkaisuna tutkimuseettisiin haasteisiin olen pyrkinyt erottamaan ilmiöt selkeästi toisistaan, koska ne eivät ole sidoksissa toisiinsa, vaikka ne voivat liittyä samaan henkilöön todellisessa elämässä. Tutkimuseettisistä syistä en myöskään halunnut toteuttaa tutkimusta omalla työpaikallani, vaan hain anti-diskriminatiivisen sosiaalityön jäsentämisen tueksi haastatteluaineistoa kunnan sosiaalityöstä sosiaalityöntekijöiltä, jotka työskentelevät myös nuorten parissa.

Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta ja rehellisyydestä on tutkimuksen tekijällä itsellään. Tutkimuksessa on huomioitu hyvä tieteellinen käytäntö viittausten, muiden tutkimusten lainaamisen ja raportoinnin osalta. Tutkimuslupaa anottaessa on selvitetty tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät, osallistumisen vapaaehtoisuus ja luottamuksellisuus sekä haastateltavien anonyymiyys. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 131) Aineistossa käsitellään sosiaalityöntekijälle haastavia teemoja, kuten omien arvojen ja asenteiden asiakkaita syrjivät vaikutukset. Tutkimuksen tarkoitus ei ole osoittaa, että syrjintää tapahtuu yksittäisen sosiaalityöntekijän osalta, vaan kerätä havaintoja sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä diskriminaatioon liittyen. Niemelän (2011, 13, 16) mukaan sosiaalityöntekijä on kansalaisten sosiaalisiin oikeuksiin kuuluvan oikeusturvan toteutumisen varmistaja. Työ perustuu sosiaalityöntekijän tiedolliseen ja työtaidolliseen osaamiseen sekä ammattietiikan toteuttamiseen. Etiikan kannalta hyvinvointityössä on kyse siinä ilmenevästä hyvinvointietiikasta ja tieteen kannalta hyvinvointitutkimuksesta.

4. ANTI-DISKRIMINATIIVINEN, EMANSIPATORINEN SOSIAALITYÖ JA TYÖHÖN VAIKUTTAVAT ULOTTUVUUDET

Tässä luvussa jäsennetään anti-diskriminatiivinen sosiaalityön lähestymistavan taustoja sekä tuodaan tietoa haastatteluaineistosta kirjallisuusaineiston tueksi. Luvussa kuvataan monikulttuurisuuden ulottuvuuksia ja globalisaation vaikutuksia sosiaalityöhön. Aineisto rakentuu näin, koska anti-diskriminatiivisen sosiaalityön viitekehys käsittelee monikulttuurisuuden sosiaalityölle tuomia uusia tehtäviä. Uusia tehtäviä ovat median vaikutuksen luoma kulttuuri, monikulttuuristen nuorten perhekulttuuri ja näiden merkitys nuoren identiteettiin ja kohtaamiseen sekä väkivallan määrittelyn kulttuurinen rakentuminen.

4.1 Emansipatorinen sosiaalityö

Thompsonin (2010) mukaan anti-diskriminatiivisen sosiaalityön tausta on radikaalissa sosiaalityössä. Se on emansipatorista sosiaalityötä, jonka kehitykseen ovat aikanaan vaikuttaneet aktiiviset kansalaiset muun muassa rasismiin liittyen. Myöhemmin kehitykseen on vaikuttanut huoli globaaleista konflikteista ja sosiaalisesta liikehdinnästä.

Thompsonin (2010, 225–228, 232) mukaan 1960-luvun radikaalissa sosiaalityössä rakennettiin sosiaalityölle laajempi perspektiivi. Sosiaalityö kehittyi vahvan yksilökeskeisestä, psykodynaamiseen ajatteluun perustuvasta laajempaan, enemmän sosiobiologiseen perspektiiviin rakentuvaan systeemiteoriaan ja siitä edelleen kriittiseen sosiaalipoliittiseen näkökulmaan, joka perustui anti-diskriminatiivisiin käytäntöihin. Sosiaalityön teoriassa on käsitelty diskriminaatiota ja alistamista korostamalla tasa-arvon edistämistä, monimuotoisuuden arvostamista ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö on emansipatorista sosiaalityötä, joka on rakentunut radikaalin sosiaalityön perustalle. Radikaali sosiaalityö asetti perustan kumppanuudelle ja asiakkaan voimaantumisen mahdollistamiselle sosiaalityössä. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön tavoite on huomioida diskriminaation vaikutukset yleisesti ihmisten elämään ja ongelmiin ja kohtaamattomiin tarpeisiin liittyen. Radikaali sosiaalityö keskittyi alun alkaen tarkastelemaan luokkaa ja köyhyyttä, mutta kehittyi myöhemmin tarkastelemaan myös muita rakenteellisia, muun muassa sukupuoleen, ikään, vammaisuuteen liittyviä eriarvoisuuksia. Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö on väärinymmärrettyä johtanut karkeisiin yleistyksiin, esimerkiksi että enemmistö olisi aina alis-

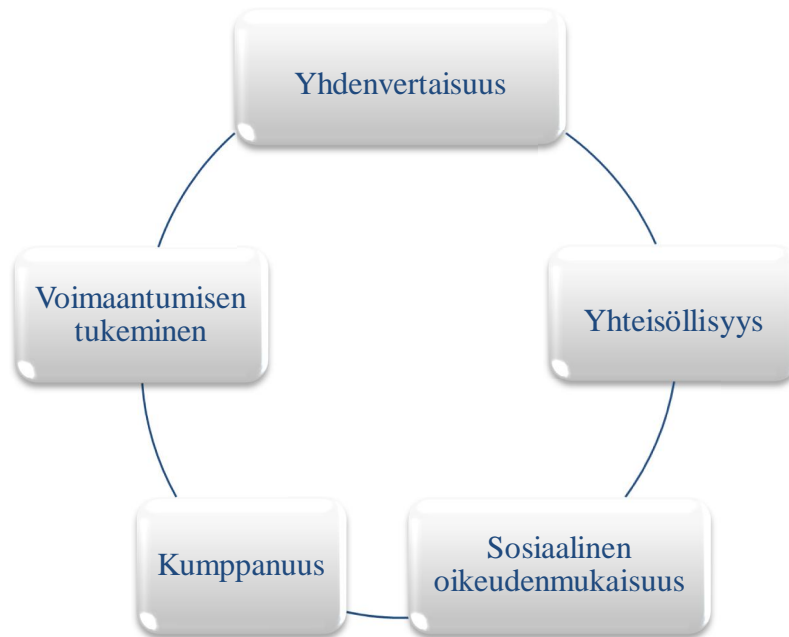
tava tai rasistinen. Emansipatorisessa sosiaalityössä kuitenkin tunnustetaan, että suuri osa sosiaalityön asiakkaista on yhden tai useanlaisten diskriminaation muotojen uhreja. Silloin sosiaalityön tavoitteena on mahdollistaa asiakkaan voimaantuminen voittaakseen kohtaamiinsa esteitä, jotka kohdistuvat heihin sosiaalisena asemana tai heihin kohdistuvina negatiivisina asenteina. (Thompson 2009, 76–77)

Bhatti-Sinclairin (2011, 1) mukaan 1970-luvun alusta anti-rasistisen sosiaalityön käytäntöjen kehittämiseen ovat vaikuttaneet maahanmuuttajataustaiset aktivistit, jotka omien rasististen kokemustensa kautta ovat halunneet vahvistaa yksilöiden ja ryhmien identiteettiä. Anti-diskriminaatiotyöskentelyssä keskityttiin aluksi asumisen ja työllisyyden tarkasteluun, mutta ne liitetään nykyään rakenteelliseen rasismiin. Suuri osa epäsuorasta diskriminaatiosta johdetaan sosiaalisten suhteiden kuvioista, jotka suosivat suurinta etnistä ryhmää. Nämä etuoikeudet näkyvät poliisin, koulujen, sosiaali- ja terveystoimen ja hallinnon organisaatioissa. Vähemmistöryhmät jäävät tärkeimpien talous- ja sosiaalirakenteiden ulkopuolelle ja heidät ohjataan maantieteellisesti yhtenäisiksi yhteisöiksi. Lopputuloksena ovat taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat. Köyhyys ja riistäminen liitetään vähemmistöihin ja kulttuurien edustajiin. (Thompson 2003, 19) Sosiaalityöntekijät ovat taitavia lainsäädännön, suositusten ja prosessien soveltajia ja käyttäjiä erityisesti silloin, kun he tukevat suoria asiakkaaseen kohdistuvia interventioita. Sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan aina näe tarpeellisuutta ymmärtää ihmisoi-keuksiin, yhdenvertaisuuteen, diskriminaatioon ja rasismiin liittyviä laajempia säännöksiä. Tästä syystä anti-diskriminatiivisen sosiaalityön tutkimus ja työmenetelmien kehittäminen sekä asenteiden pohtiminen on tärkeää. (Bhatti-Sinclair 2011, 18)

Paynen (2005, 269–270) mukaan taas 1980-luvulta eteenpäin länsimaissa noussut huoli etnisistä ja globaaleista konflikteista ja sosiaalisesta liikehdinnästä herätti tarpeen kehittää sosiaalityön käytäntöjä vastaamaan paremmin etniseen ja kulttuurilliseen jakautumiseen yhteiskunnissa. Kehitettiin kaksi toisiinsa liittyvää lähestymistapaa; anti-diskriminaatio ja kulttuuri- ja etnosensitiivisyys. Nämä perustuivat rasismien ja etnisten konfliktien vastaiseen työskentelyyn, mutta laajenivat myöhemmin yleisemmin sosiaalisten ryhmien diskriminaation ja sosiaalisen eksklusion vastaiseen työskentelyyn. Anti-diskriminatiivinen, anti-oppressiivinen ja anti-rasistinen perspektiivi keskittyvät yhteiskunnassa ilmenevän enemmistön ylläpitämisen institutionaalisen diskriminaation eli syrjinnän vastaiseen työskentelyyn.

Emansipatoriset arvot ja käytännöt sosiaalityössä

Thompsonin (2009, 127) mukaan sosiaalityön perinteisten arvojen, kuten asiakkaan itsemääräämisoikeuden, tunteiden tarkoituksenmukaisen ilmaisemisen, hyväksynnän, suvaitsevien asenteiden, luottamuksen ja kunnioituksen, empatian ja positiivisen vahvistamisen lisäksi on olemassa emansipatorisen sosiaalityön arvoja. Emansipatorisen sosiaalityön arvot kuvataan kuviossa 2.

KUVIO 2. Sosiaalityön emansipatoriset arvot. (Thompson 2009, 127–146)

Thompsonin (2009, 127–146) mukaan emansipatorisen sosiaalityön arvoja ovat yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, kumppanuus ja voimaantumisen tukeminen. Yhteisöllisyydessä ihminen osataan liittää osaksi suurempaa kokonaisuutta. Kaikki asiakkaat kohdataan yhdenvertaisesti. Tämä ei tarkoita sitä, että kaikkia autettaisiin samalla tapaa, vaan sitä, että kaikilla on oikeus yhdenvertaisiin, asiakkaalle soveltuviin palveluihin. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus tarkoittaa sitä, että epäoikeudenmukaisuus tunnustetaan ja epäeettisiin käytäntöihin puututaan. Asiakkaan kanssa työskennellään kumppanina, ei heidän puolestaan. Jokaisen kansalaisen oikeudet, yhdenvertaisuus ja sosiaalinen kuuluminen tunnustetaan, heidän voimaantumistaan tuetaan aidosti.

Miksi Suomessa sitten pitää tehdä anti-diskriminatiivista sosiaalityötä? Tarpeita tälle asettavat globalisaation synnyttämien virtausten ja monimuotoisen kulttuurisuuden vaikutukset yksilöiden ja yhteisöjen elämään ja tarpeisiin. Monikulttuuristen nuorten elämänpiiriin vaikuttavat kansankuntien rajoja ylittävät perherakenteet ja median ylikansalliset vaikutukset. Tämä asettaa vaatimuksia sosiaalityön kehittymiselle uuden kulttuurin ymmärtämiseen ja nuorten tarpeisiin vastaamiseksi. Tulevaisuutta ei voi rakentaa menneisyyden normien vaaraan, niiden kautta vahvistuvat vastakkainasettelut, ei ihmisten hyvinvointi.

4.2 Globalisaatio sosiaalityössä

Seuraavissa kappaleissa syvennyttään globalisaation ja monikulttuurisuuden vaikutuksiin sekä niiden vaikutuksiin perheeseen ja yksilöön. Bhatti-Sinclairin (2011, 27) mukaan sosiaalityöntekijät ovat koko ajan tietoisempia siitä, että ammattilaisina heidän on ymmärrettävä ja tiedostettava globalisaation vaikutukset sosiaalityöhön. Globalisaatiosta ei ole (Dominelli 2010, 601–602, Hugman 2010, 5) yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Globalisaation keskeisiä piirteitä on kulttuurinen hajaantuminen ja kulttuurien välisten suhteiden solmiminen vastapainona lisääntyville nationalistisille suuntauksille. Keskusteluita hallitsevat maiden ja kulttuurien erilaisuudet ja yhteneväisyydet. Globalisaatioon liittyvät myös poliittiset ja sosiaaliset suhteet, jotka muokkaavat kaikkia elämänalueita ensisijaisesti markkinamekanismien järjestysten mukaisesti. Siihen liittyvät myös maahanmuutto taloudellisten vaikeuksien seurauksena, ympäristön rappeutuminen ja väkivalta, talousvoimien integroituminen ja laajeneminen yli rajojen suhteessa protektionismiin ja eksklusioon. Thompson (1997, 75) esittää, että monikulttuurinen lähestymistapa sosiaalityössä korostaa kulttuurista monimuotoisuutta. Ainakin teoriassa enemmistö- ja vähemmistökulttuurien erot huomioidaan ja pidetään yleisesti kulttuuria rikastavina. Etnisyyttä arvotetaan positiivisesti ja monimuotoisuus nähdään enemmän etuna kuin ongelmana. Tämä on merkittävä edistysaskel mukautumisajatteluun, koska monikulttuurisessa lähestymistavassa etnisiä eroavaisuuksia ei lakaistamaton alle. Toki se ei kuitenkaan estä rasismien olemassaoloa.

Globalisaatiolla on ollut merkittävä vaikutus myös sosiaalityön käytäntöihin ja se on vaikuttanut profession monin tavoin. Sosiaalityössä on kansainvälisiä organisaatioita, jotka yhdistävät sosiaalityön ympäri maailman (Hugman 2010, 11). Englannissa globalisaation vaikutus sosiaalityöhön näkyy merkittäväällä tavalla uuden managerialismin kautta, joka tuo liikemaa-

ilman toimintatavat ja markkinajärjestyksen myös sellaisille toiminta-alueille, joissa ei perinteisesti ole toimittu motiivina markkinavoimat ja voitontavoittelu. Sosiaalityöntekijöiden työskentely on vaikeutunut, koska riittäviä resursseja tarpeisiin nähden ei mahdollisteta, erityisesti kun kyseessä on asiakkaiden erityistarpeet. Sosiaalityöntekijöiden työ on byrokratisoitunut, sitä seurataan suoriteindikaattoreilla ja tehokkuusmittauksilla, joilla pyritään maksimoimaan rajallisten resurssien tehokas käyttö mahdollisimman suurelle joukolle. Sama kehitys on tunnistettavissa myös Suomessa. (Dominelli (2010, 601–602)

Hugmanin (2010, 11, 39) mukaan globalisaatio näkyy pohjoisen pallonpuoliskon sosiaalityössä erityisesti pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja pakotettujen maahanmuuttajien eli ihmiskaupan uhrien kanssa tehtävässä työssä. Se sisältää sekä makrotason yhteiskunnallisen vaikuttamisen että psykososiaalisen ja materiaalisen työskentelyn mahdollisesti traumatisoituneiden yksilöiden ja perheiden kanssa. Kreitzer (2002, 49) lisää, että on tiedostettava, että sosiaalityössä ei tunnisteta traumatisoitumisen kulttuurisia ilmenemismuotoja (Kreitzer 2002, 49). Kuitenkin Pine & Drachman (2005, 50) toteavat, että viime vuosina sosiaalityössä on tunnistettu että asiakkaan vahvuuksiin ja kykyihin keskittymällä pystytään löytämään asiakastyön lähtökohdat, tunnistamaan hänen omin sosiaalinen ympäristönsä ja siten auttamaan häntä tehokkaammin.

Dominellin (2010, 601, 602) toteaa, että sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhde on etäisempi valtion puututtua palveluiden järjestämiseen. Solidaarisuuden vaikutus on vähentynyt, kun on siirrytty universaaleista palveluista vain suurimmassa avuntarpeessa olevien auttamiseen. Yksilön vastuuta lisätään ja samalla valtio painottaa kilpailukykyä, avaa hyvinvointimarkkinat kansainvälisille voittoja tavoitteleville yrityksille ja tukee yksityistämistä. Hugman (2010, 42) toteaa, että kansainvälistymisen vaikutukset näkyvät paikallisella tasolla sosiaalisten ongelmien, kuten köyhyyden, huumekaupan, naisten ja lasten ihmiskaupan, asekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden lisääntymisenä. Lisääntyvien muuttoliikkeiden vaikutus näkyy palveluiden tarpeiden kasvuna, palveluiden sisällöllisten muutosten tarpeena ja sosiaalityöntekijöiden kouluttautumisena yhdessä maassa ja työskentelynä toisessa. Globalisaatio vahvistaa yhteiskuntien monikulttuurisuutta.

4.3 Kulttuurin monet ulottuvuudet

Monikulttuurisuudesta ei ole olemassa kattavaa teoriaa (Rex 1997 teoksessa Payne 2005, 271). Paynen (2005, 271) mukaan käsitteellä yhdistetään enemmistöväestöstä poikkeavat ryhmät, kansat tai yhteisöt kulttuurillisen ominaisuuden ja monimuotoisuuden mukaan. Kupiainen (2003, 244–245) mukaan monikulttuurisuuskäsitteellä on kuvattu yhteiskunnallista tilannetta, yksilöiden identiteettiä, taiteen ja kulttuurin virtauksia ja kulttuurirelativistista asennetta. Sitä on pidetty poliittisena ideologiana ja ratkaisumallina etnisesti jännitteisiin tilanteisiin. Kulttuuriantropologiassa monikulttuurista on myös se, mitä televisio-ohjelmat ja kanavat tuovat eteemme päivittäin. Jopa suomalaisuus nationalistisena ideologiana on vierasta alkuperää. Snellman lainasi aikanaan nationalistiset ajatuksensa saksalaisilta filosofeilta, lähinnä Hegeliltä. Lista suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttavista kulttuurivaikutteista on loputon. Monikulttuurisuus tarkoittaa sitä, että maahan muuttava voi ja saa säilyttää kulttuurista erityisyytään. Tämä monikulttuurisuus on suojattu lainsäädännössä erilaisin vähemmistösäädöksin. Eriksen (1993, 44) lisää monikulttuurisuuden näkökulmaan yhteyden siirtolaispolitiikkaan, jolloin viitataan siihen, että jonkin valtion kansalaisuus ei määritä yksilön kulttuurista identiteettiä. Kulttuuri vaikuttaa perheiden elämään, kuitenkin perheenjäsenet ovat yksilöitä. Perheestä puhuttaessa voikin syntyä virheellinen mielikuva yksiaänisestä yhteisöstä (Kihlman 2005, 97).

Kuten Kupiainen edellä, myös Kellner (2000, 110–111) liittää monikulttuurisuuden identiteettiin, johon vaikuttavat monet kulttuuriset tekijät. Kriittinen monikulttuurinen näkökulma tarkoittaa sitä, että luokkaan, rotuun, etnisyyteen ja muihin identiteettiä määrääviin tekijöihin suhtaudutaan vakavasti. Nämä ovat tärkeitä kulttuurin osatekijöitä, ja niiden erilaisia kytkentöjä pitäisi tutkia huolellisesti, jotta havaittaisiin hallitsemista ja sortoa edistäviä tekijöitä kuten rasismi ja luokkaerottelu. Monikulttuurisuus parhaimmillaan vahvistaa erilaisten etnisten ryhmien sekä yhteiskuntaluokkien ja –ryhmien myönteisiä vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Monikulttuuristen ryhmien tavat tarkastella yhteiskuntaa ovat synnyttäneet uusia näkökulmia ja kritiikin työkaluja.

Monikulttuurisuuteen voidaan suhtautua eri tavoin. Sen (2009, 180) jakaa monikulttuurisuuteen suhtautumisen kahdella tavalla. Ensimmäinen keskittyy monimuotoisuuteen arvona siinänsä ja toinen arvostaa järjenkäytön ja päätöksenteon vapautta ja kulttuurista monimuotoi-

suutta, jos asianomaiset saavat sen vapaasti valita. Kriittinen monikulttuurisuus ei vakuuttele, että on olemassa vain eroja, vaan se osoittaa, että on olemassa yhtenäisiä tapoja leimata ja lokeroita ryhmä ja myös sulkea ne ulkopuolelle. Hallitsevien ideologioiden kantajat voivat luonnollistaa, laillistaa ja naamioida yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta rodun ja luokan kaltaisten asioiden ilmetessä. (Kellner 2000, 112) Kupiainen (2003, 245–246) erottaa monikulttuurisuusajattelussa vanhemman kulttuurisen pluralismin eli moniarvoisuuden malli, jonka tausta liittyy lähinnä kulttuurirelativistiseen tieteenfilosofiaan. Kulttuurit elävät rinnakkain mutta toisistaan erillään yhteisten valtiojärjestelmän piirissä. Toisia kulttuureita pyritään ainakin jossain määrin kunnioittamaan ja erilaisuutta sietämään. Tämänkaltaisen tilanne luonnehtii osittain myös suomalaista tilannetta. Kuitenkin kulttuurirajojen ylläpitäminen on historiallisesti tarkoittanut myös taloudellisen, poliittisen ja muiden epätasa-arvoisuuksien ylläpitämistä ryhmien välillä.

Toisenlaista monikulttuurisuutta voimme havaita nuoremmassa, elämäntapojen eriytymiseen ja kulttuuriseen sekoittumiseen perustuvassa mallissa (Kupiainen 2003, 246). Eriksenin (1993, 48) mukaan tämä malli tarkoittaa yhteisen tietämyksen kasvua sekä oman että vieraiden kulttuurien suhteen. Tämä tuottaa asenteen, jonka mukaan kulttuurinen monimuotoisuus on tärkeää. Kaupungistuneet väestöt elävät nykyisin pääsääntöisesti erillään omasta kulttuurisesta taustastaan, eivätkä perinteiseen kulttuuriin tai uskontoon liittyneet normit (seksuaalisuuden säätely, sukulaisuusjärjestelmät, moraalit) pääse vaikuttamaan koko painollaan. Kulttuurisen erilaisuuden sietäminen on arkipäiväistynyt ja on tullut pakon edessä välttämättömäksi. Etninen ja kulttuurinen sidos on enää vain yksi ryhmäside muiden joukossa. Moniarvoisuus on kaikkien yhteinen etu. Erityisesti nuorempien kulttuuriset identiteetit ja elämäntavat ovat mediakulttuurin vaikutuksesta suhteellisen yhdenmukaisia valtiosta toiseen siirryttäessä, jolloin kulttuurierot eivät aina näyttäyty jyrkkinä, vaikkakaan ne eivät ole merkityksellisiä. Vauraiden yhteiskuntien monikulttuurisuudessa on edetty maailmankulttuuriin (Kupiainen 2003, 247). Maailmankulttuuri näyttäytyy monikulttuuristen, seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten elämässä, jossa vaikuttavat median vaikutukset, perheen oma kulttuuri ja yhteiskunnassa sekä omassa tai seurustelukumppanin perheessä vallitseva kulttuuri, joskus väkivaltainen.

Havaintoaineistossa yksi haastateltavista kuvaa seuraavassa sitaatissa, miten nuorilla ja heidän perheillään voi olla kaksi vastakkaista tapaa reagoida yhteiskuntaan:

”Osa nuorista hylkää oman perhetraditionsa ja yrittää liikaa samaistua joihinkin ihan täysin niinku länsimaisempaan elämään ku mitä suomes eletään, vielä voimakkaammin niinku amerikkalaistuminen näkyy, ne kuvitelmat siitä. Eikä se oo mikää integraatiohanne. Tämmönen on nuorilla perheessä, että tämmönen segmentaatio, että torjutaan ja suojellaan niitä nuoria täysin kaikelta tältä meidän vallitsevalta eläältä kaikkine muotoineen, ei päästetä niitä nuoria sieltä silmän alta mihinkään vaikka totta kai niiden pitää päästä ottamaan itsestään vastuuta ja kokea vapauden tunnetta ja muuta. Se on yks tämmönen et ahdistutaan liikaa siihen omaan perinteeseen ei olla missään tekemisissä valtakulttuurin kanssa, et semmonen on yks trendi ja sit on tosiaan tää et hylätään kokonaan oma tausta ja hävetään sitä. Amerikkalaistuminen tulee näistä tehokkaista välineistä ja mediasta, mitä me kaikki muutkin nähdään. Mehän ollaan kaikki monikulttuurisia ei me olla mitään suomalaisia enää.” H1

Havaintoaineistossa globalisaation ja kulttuurin vaikutukset näkyvät nuorten elämässä, kun he etsivät omaa paikkaansa. Nuorille ei ole helppoa löytää omaa kulttuurista traditiota, jonka mukaan he reagoisivat yhteiskuntaan. Heidän täytyy etsiä sitä ja rakentaa oma kulttuurinen traditionsa, perheen, median ja valtakulttuurin ristipaineessa. Sosiaalityöntekijä seuraa nuorten reaktioita, näkee perheiden ja yhteisön vaikutukset ja nuorten valinnat. Työn tavoitteena on tukea nuorten integraatiota yhteiskuntaan, mutta nuorten ja perheiden nähdään tekevän omia ratkaisuja haasteellisessa tilanteessa. Työntekijä näkee tässä tapauksessa nuoren vapauden kasvaa tärkeämpänä. Globalisaatio ja monikulttuurisuus nähdään väistämättömänä ja haasteellisena työssä ja nuorten elämässä.

Median luoma kulttuuri

Lehtonen (1997, 13–14) käsittelee kulttuuria ihmisten kehittämänä tapa elää ja selviytyä, jonka avulla luomme maailmaa ja sovitamme itsemme siihen. Kulttuurin medialisoituminen ja digitalisoituminen on avannut maailman maantieteellisesti ja sosiaalisesti. Tämän myötä se voi laajentaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen alueita globaaleiksi. Mediakulttuurin käsite viittaa yhteiskunnalliseen tilanteeseen, jossa suuri osa havainnoistamme tulee jonkin median välityksellä, opimme todellisuutta välittyneesti. Suorannan (2001, 18, 41) mukaan tiedon alkuperää voi olla vaikeaa erottaa. Mediakulttuuri muovaa arkea ja vapaa-aikaa, poliittisia näkemyksiä ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. Media tarjoaa monenlaisia aineksia, joista nuoret muovaavat omia identiteettejään. Mediakulttuuri vaikuttaa käsityksiin luokasta,

etnisyydestä ja rodusta, kansallisuudesta, meistä ja muista. Se muokkaa vallitsevia käsityksiä maailmasta ja perimmäisistä arvoista, mitä pidetään hyvänä ja pahana, oikeana tai vääränä. Median esittämät kertomukset tarjoavat symboleita, myyttejä ja aineistoa, joista rakentuu eri puolilla asuville ihmisille yhteistä kulttuuria.

Kellnerin (2000, 9) mukaan mediakulttuuri tuottaa siis myös uudenlaista maailmanlaajuista kulttuuria. Mediakulttuuri on kaupallista kulttuuria, joka tavoittelee suurta yleisöä, sen täytyy käsitellä ajankohtaisia teemoja ja ongelmia. Se luo kielen oman aikansa yhteiskunnalliselle todellisuudelle. Nuorille kriittisen medialukutaidon oppiminen on olennaisen tärkeää, kun he opettelevat tulemaan toimeen tämän kulttuuriympäristön kanssa. Kun opitaan lukemaan, arvioimaan ja vastustamaan mediamanipulaatiota, pystytään toimimaan vallitsevassa mediakulttuurissa. Samalla nuorten kyky vaikuttaa kasvaa. Mediakulttuurin tekstit auttavat ymmärtämään tietyn yhteiskunnan psykologista, sosiopoliittista ja ideologista rakennetta tietynä ajankohtana ja tietystä näkökulmasta. Tulkinnan avulla voidaan havaita, millaisia ideologisia ratkaisuja eri ongelmiin on tarjolla. Siten nuori voi ymmärtää yhteiskunnallisia ongelmia ja ristiriitoja ja arvioida hallitsevia ideologioita ja esiin nousevia vastustavia voimia. Kritiikki auttaa havaitsemaan ideologiset rajoitukset, se auttaa kehittämään käytäntöjä ja rakentamaan yhteiskunnallisia vaihtoehtoja. (Kellner 2000, 9–10, 137)

Uhr (2011, 472) kuvaa, miten vähemmistödiskurssi ilmenee mediassa lähinnä silloin, kun ilmenee konflikteja suhteessa enemmistöväestöön tai jos joku viranomaisorganisaatio nostaa esiin huolensa esimerkiksi maan hallitukselle epäoikeudenmukaisista, diskriminoivista asenteista tai käytännöistä etnisiä vähemmistöjä kohtaan. Tästä huolimatta vähemmistöt ovat vähiten etuoikeutettuja sosiaalisia ryhmiä. Etniset vähemmistöt eivät ole vain alkuperältään tai kulttuuriltaan eroavia, vaan eroavat myös siten, että ovat alisteisia enemmistöväestön ratkaisuille. Merkittävä määrittävä tekijä on erilaisuuden kokemus. Etnisyyttä ei käsitellä, kun puhutaan omasta sosiaalisesta ryhmästä. Etnisyyttä käsitellään, kun kohteena on ryhmä, jonka mielletään olevan erilainen kuin oma ryhmä. Erilaisuus on negatiivista, vieraan sosiaalinen kategoria ei määriy kansalaisuuden perusteella, vaan lähinnä sosiaalisen määrittelyn mukaan.

Nuoren perhekulttuuri ja vanhempien vaikutusvalta

Monikulttuurinen nuori voi kohdata erityisiä paineita aikuistumisen kynnyksellä oman perheen ja yhteiskunnassa hallitsevan perhekäsitysten välillä. Nuoren perhe on ennen kaikkea nuorten kasvun ja kasvatuksen paikka, heidän kotinsa. Perhettä ja sen muutosta on vaikea määritellä ja hahmottaa. Esiintyy näkemyseroja myös siitä, minkälaista perhe-elämän tulisi olla. Arvot konkretisoituvat perhe-elämässä siinä, millä tapaa eletään; miten lapsia kasvatetaan, mitä saa tehdä ja mitä ei. Puhetavoilla vedetään rajoja hyväksytyyn ja paheksuttavan tai normaalin ja poikkeavan välille. Niihin liittyvä valta on useimmiten huomaamaton puhujille itselleen. (Pohjola 2005, 43) Normaali perhe saa nuorilta kysyttäessä uudenlaisen näkökulman. Nuoren perheen tekevät ennen kaikkea sosiaaliin suhteisiin liittyvät arjen jakamisen rutiinit. (Ritala-Koskinen 2001, 132–133)

Monikulttuuriset nuoret eivät välttämättä itse ole kokeneet maahanmuuttoa, mutta maahanmuuton seuraukset ovat osa heidän elämäänsä ainakin niin pitkään kun he ovat perheensä vaikutuspiirissä. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005, 7.) Novitskyn (2005, 72–73) mukaan maahanmuuttokokemukseen liittyy myös kokemus elämästä uudessa sosiaalisessa ympäristössä, erilaisessa kulttuurissa ja yhteiskunnassa kuin aiemmin. Uusi sosiaalinen ympäristö asettaa vanhoja käyttäytymismalleja muutospaineiden alaiseksi. Monella maahanmuuttajalla voi olla erilainen käsitys vanhempien välisestä vastuun- tai työnjaosta perheessä, lasten ja vanhempien välisestä suhteesta, ongelmanratkaisusta sekä ammattikasvattajien ja vanhempien välisistä rooleista. Perheen asioihin osallistuu usein myös muu suku, eivät ainoastaan vanhemmat. Alitolppa-Niitamo (2005, 8–9) korostaa sitä, että maahanmuuttajaperheitä on kuitenkin monenlaisia. Yhdistävää näille perheille on vain yhden tai kummankin vanhemman maahanmuuton ja kotoutumisen kokemus ja tämän mahdolliset vaikutukset perheen elämään.

Maahanmuuton jälkeiset kotoutumisen vuodet ovat haastavaa aikaa. Kielitaidottomuus, yhteiskunnan rakenteiden ja toiminnan puutteellinen tunteminen sekä vähäiset sosiaaliset suhteet asettavat perheen vaikeaan tilanteeseen ja vaikeuttavat perheen elämänhallintaa. Nuorille koulu on usein luonteva kosketuspinta uuteen ympäristöön. Koulun kautta he saavat yhteyden toisiin ihmisiin ja heidän kielitaitonsa kehittyy. Jos vanhemmat jäävät eristyksiin sosiaalisista kontakteista ja valtayhteisön toiminnasta pitkäksi aikaa, heidän on vaikea kasvat-
taa ja ohjata lapsiaan uudessa toimintaympäristössä. Ilman sosiaalisia verkostoja ja yhteyttä

yhteiskuntaan, he eivät saa itselleen kokemuksia, joka ohjaisi heitä. (Alitolppa-Niitamo ym. 2006, 6.) Thoburnin ym. (2005, 67–68, 171) mukaan nuoren maahanmuuttajataustaiset vanhemmat voivat pelätä menettävänsä oman perhe-elämänsä hallinnan tai olla huolissaan siitä, että nuoren asioita ei käsitellä luottamuksellisesti ja tulevansa sitten leimatuiksi huonoiksi vanhemmiksi. Tämä asettaa odotuksia sekä tulkille että sosiaalityöntekijälle. Normit perhe-elämälle ja vanhemmuudelle voivat olla erilaisia. Kaikilla perheillä on omat vahvuutensa ja ongelmansa lasten kasvatuksessa, elämäntilanteet ja arvostukset vaihtelevat.

Diskriminaatio rakenteissa voi liittyä uuden kulttuurin kohtaamiseen, koska kohtaamisessa syntyy haasteita myös viranomaisille. Hiitolan (2011) mukaan maahanmuuttajaperheiden erilaista vanhemmuutta ei ymmärretä hallinto-oikeuksissa. Erot tulevat esille väkivaltaongelmista kerrottaessa. Kantasuomalaisen perheiden isien tekemä väkivalta nähtiin ongelmana perheessä eikä itse perhekulttuuria kuvailtu ongelmallisena. Maahanmuuttajaperheiden väkivaltakuvauksissa viitattiin kulttuuriin väkivallan selittäjänä, joka muodosti sekä perheestä että sen vanhemmuuskäytännöistä ongelman. Käsittelyssä ilmenee yleistä perhemääritelmistä ja vanhemmuuden normeista. Aniksen (2008, 46,90) mukaan erilaiset erimielisyydet vanhempien ja nuorten kesken tai vanhempien suomalaisesta näkemyksestä poikkeava periaate nuorten vahvasta kuulumisesta perheyhteisöön eivät sinänsä ole ongelmia, mutta näitä jännitteitä tulee purkaa rakentavasti.

Havainnot perhetaustan huomioimisesta nuoren kohtaamisessa

Sosiaalityöntekijöille toteutetuissa haastatteluissa yksi haastateltavista (H2) käsitteli perhetaustan merkitystä nuoren roolin, suhteen ja aseman kautta. Haastattelun mukaan tämä sosiaalityöntekijä pyrkii hahmottamaan, minkälainen perhetausta nuorella on, ja minkälaisissa oloissa hän elää. Onko kyseessä iso maahanmuuttajaperhe ja minkälainen rooli nuorella on perheessä. Tavoitteena on tunnistaa, minkälainen suhde hänellä on sisaruksiinsa ja vanhempiinsa ja minkälaisessa asemassa hän itse kokee olevansa. Tätä kautta sosiaalityöntekijä saa enemmän tietoa nuoren tilanteesta kokonaisuutena. Perhekäsitys on erilainen eri ihmisillä ja se tarkoittaa ihmisille erilaisia asioita.

”Ensimmäinen kohtaaminen on usein sitä että kertoo, mitä juuri nyt on tapahtunut ja on jonkinlainen kriisitilanne esimerkiksi, mutta on tietenkin tärkeää ja hyvä jotenkin pysähtyä sen asian äärelle. Se on sitä samaa kuin miettii että mistä on tullut että mikä se sun perhe on.” H2

Väkivallan määrittelyn kulttuurinen rakentuminen

Hearnin (1998, 16) mukaan väkivallan määritelmä vaihtelee ajan ja paikan mukaan, koska määrittely on kulttuurisesti ja historiallisesti rakentunutta. Se, mitä yhdessä tilanteessa ei ajatella väkivallaksi, voidaan toisena aikana ja paikassa nimetä väkivallaksi. Väkivaltaan liittyy kuitenkin neljä elementtiä. Se sisältää tekijän fyysistä tai muuta voiman käyttöä, sillä on tarkoitus tuottaa vahinkoa, väkivallan kokija kokee se vahingolliseksi tai loukkaavaksi tai kolmas taho, esimerkiksi viranomainen tunnistaa sen väkivallaksi. Väkivaltaan läheisissä suhteissa liittyy myös häpeää, syyllisyyttä ja pelkoa. On tyypillistä, että se on toistuvaa ja edetessään pahenevaa ja sitä esiintyy kaikissa sosiaaliryhmissä ja kulttuureissa. (Lindqvist 2009, 18)

Säävälä (2006, 17) määrittelee väkivallan muodot. Niitä ovat fyysinen väkivalta, henkinen väkivalta, kunniaväkivalta, hengellinen väkivalta, taloudellinen väkivalta sekä seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö. Henkiseen väkivaltaan sisältyy pelottelu, vähättely, nöyryyttäminen, nimittely, mitätöinti, kontrollointi, eristäminen ja sosiaalisen kanssakäymisen rajoittaminen. Perheen tai suvun piirissä tapahtuva kunnianormien puolustamiseen liittyvää ihmisoikeuksia rikkova väkivalta on kunniaväkivaltaa. Seksuaalinen väkivalta sisältää raiskauksen, sukupuoliyhteyden tai seksuaalisen kanssakäymisen eri muotoihin pakottamisen ja in-
sestin. Väkivallan eri muodot ovat yleensä kiinteästi yhteydessä keskenään.

Sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa pohdittiin yleisesti seurusteluväkivaltatietoisuutta yhteiskunnassa tai omassa työyhteisössä. Kääriäinen (2008, 25) toteaa, että väkivalta on nousutunnustetuksi kansalliseksi ongelmaksi Suomessa. Sitä myös tutkitaan, mutta Törrösen (2009, 28) mukaan feministiseen väkivaltatutkimusnäkökulmaan liittyy erikoinen asetelma, ajatus siitä, että naisiin kohdistuva väkivalta tarkoittaisi, että nainen itse ei voi olla väkivaltainen. Hyvä ja paha on roolitettu tiukasti. Keskinen (2005, 83) tuo esiin, että väkivaltatutkimus, jossa keskitytään tarkastelemaan sukupuolta ja valtaa, on rajallista. Sen sijaan olisi kehiteltävä kehikkoa, jossa liitetään sukupuoli keskeisiin kulttuurisiin ja sosiaalisiin eroihin, kuten ikään, etnisyyteen ja luokkaan. Tämä näkökulma tuo yhteyden anti-diskriminatiivisen sosiaalityön ulottuvuuksiin. Olisi yksinkertaistusta tulkita väkivaltaa näiden erottelujen suoraan seurauksena tai samaistaa väkivalta erotteluihin. Väkivallankäyttöön liittyy myös muita tekijöitä, kuten vähemmän arvokkaaksi koetun piittaamaton ja halveksiva kohtelu. (Keski-

nen 2005, 83, 90). Tutkimuksen haastatteluaineistossa kaikki haastateltavat kertoivat, että seurusteluväkivallasta ei puhuta. Havainnot seurusteluväkivallan tunnistamisesta:

Mun mielestä se on semmonen asia, että mistä se (seurusteluväkivalta) tulee ja kuka sen hyväksyy. Miks niin voi olla ja ehkä se on aikamoinen tabu kuitenkin ja semmonen asia mitä ei edes ajatella, että semmosta voi edes olla ja ajatellaan että ihmiset seurustelee ja jos sit ne ei enää toisistaan tykkää, ne lakkaa seurustelemisen. Että se on kyllä vaikea asia ajatella, että seurustelusuhteeseen liittyy väkivaltaa. Mun mielestä siitä ei puhuta, juurikaan.” H3

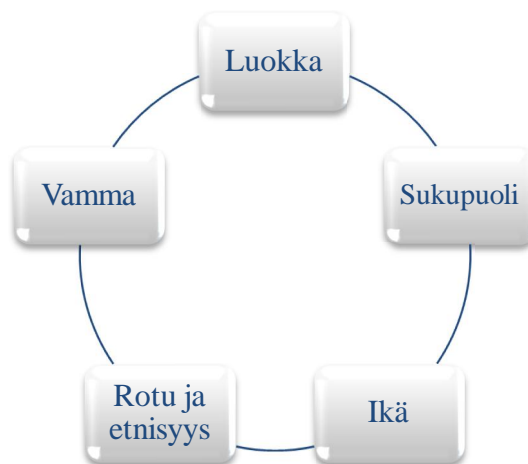
”Mä en saa mitään päähäni et siitä olis puhuttu, sen mä tiedän että on ollu tällasta kunniaväkivaltaan, mut se onki enemmän perheeseen liittyen ja aikuisten ja ehkä veljien. Mut seurustelusuhteessa, mulle ei kyllä tuu mieleen. Kyllähän nyt on kuitenkin paljon puhuttu kaikennäköisestä väkivallasta, et ei se varmaan oo millään lailla hyväksyttävää kenenkään mielestä, mutta vähän yllättävään se on että sitä niin vähän tulee tääläki. Mä tos työyhteistön jäseniltä kysyin, et olisko kenelläkään mitään mielessä ja joku olis tullu esille tällasen nuoren seurustelusuhteessa ja siihen liittävää väkivaltaa, ei ollu. Kyllä se mun mielestä aika outoo on.” H2

Havaintoaineistossa nousi esiin se, että kulttuurissamme ja yhteiskunnassamme ei osata tunnistaa seurusteluväkivaltaa. Se ei myöskään nouse haastatteluaineistossa esiin ilmiönä sosiaalityön työyhteisöissä. Sosiaalityössä pidetään selvänä, että seurusteluväkivalta on väärin.

5. ANTI-DISKRIMINATIIVISEN SOSIAALITYÖN PÄÄSISÄLLÖT

Luvussa jäsennetään Thompsonin (1997) anti-diskriminatiivisen sosiaalityön käsitteellinen viitekehys, joka tarjoaa tutkimukselle persoonaan, kulttuuriin ja rakenteisiin liittyvän teoreettisen alustan. Luvussa käsitellään myös Goldsteinin (2005), Bennettin (1986) ja Schubertin (2007) aineistoa kulttuurisensitiivisestä sosiaalityöstä sekä Bhatti-Sinclairin (2011) ja Uhrin (2011) aineistoa anti-rasistisesta sosiaalityön osaamisesta. Lähestymistapa tunnistaa sosiaalityön alistavia rakenteita ja mahdollisuuksia vaikuttaa näihin sekä sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin ja asiakkaan identiteetin merkityksiä. Robinsonin (2001) mukaan identiteetin rakentumiseen vaikuttavat yksilön ja yhteisön arvot ja asenteet, joiden tunnistaminen on keskeistä syrjinnän vastaisessa työssä. Luvussa käsitellään kulttuurisensitiivistä kohtaamista ja etnorelatiivisuutta välineenä asiakkaan kohtaamisessa.

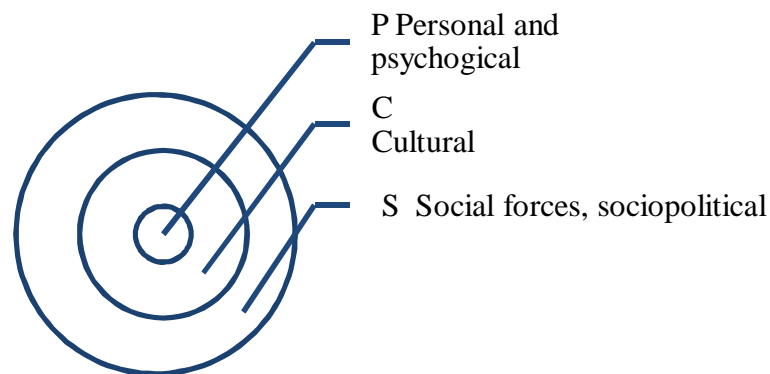
Paynen (2005, 272) mukaan anti-diskriminaatiotyössä keskitytään diskriminoivien rakenteiden tunnistamiseen ja korjaamiseen. Anti-diskriminaatioteoria on lähtöisin kriittisen sosiaalityön analyysistä, jonka mukaan alistaminen johtuu valtaapitävän eliitin ylläpitämästä epätasa-arvosta ja jonka mukaan erilaiset ryhmät joutuvat samantapaisten sosiaalisten prosessien vaikuttamiksi. Puuronen (2003, 193) ei käsittele rasismia pelkästään ideologiana eikä yhteiskunnan rakenteellisen tason ilmiönä. Hänen mukaansa sitä esiintyy ihmisten arkielämän tasolla. Arkielämän rasismiksi kutsutaan vuorovaikutuskäytäntöjä, joissa ihmiset asetetaan ihonvärinsä tai kulttuurinsa perusteella eriarvoiseen asemaan. Kuviossa 3. kuvataan anti-diskriminatiivisen sosiaalityön kohteet.

KUVIO 3. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön kohteet. (Thompson (1997, 16–18))

Thompsonin (1997, 16–18) mukaan anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoria käsittelee kuviossa 3. kuvattuihin kohteisiin liittyvien alistavien rakenteiden merkitystä yhteiskunnassa. Anti-diskriminatiivisessa sosiaalityössä tarkastellaan ihmisten luokka-asemaa sen taloudellisen vallan eri tasojen kautta ja niiden vaikutuksia köyhyyteen. Sukupuolta tarkastellaan yksilön sosialisoinnin ja roolien, eikä miesten ja naisten biologisten eroavaisuuksien kautta. Rotua ja etnisyyttä tarkastellaan sosiaalisen ryhmittymisen kautta. Iän tuoma diskriminaatio on tullut myöhemmin osaksi anti-diskriminatiivisen sosiaalityön käsitteistöä. Ikään liittyvä diskriminaatio voi tarkoittaa ihmisiin liitettäviä negatiivisia stereotyyppioita, kuten kyvyttömyys ja riippuvuus. Siten myös ikääntymiseen liittyvät tulkinnat vaikuttavat vallan, statuksen ja mahdollisuuksien jakautumiseen. Ikääntyminen on hyvin oleellinen ulottuvuus tämän päivän sosiaalisissa rakenteissa. Samanlaisia merkityksiä annetaan yhteiskunnassa myös lapsuudelle ja nuoruudelle. Vammaiset muodostavat myös vähemmistön yhteiskunnassa. Kyseessä ei tässääkään tapauksessa ole biologisista tai fyysisistä asioista, vaan sosiaalisesta asemasta yhteiskunnassa. Valta, status ja mahdollisuudet jakautuvat rakenteissa diskriminoivasti myös liittyen kulttuuriin, kieleen, uskontoon ja seksuaaliseen suuntautumiseen.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan anti-diskriminatiivista sosiaalityötä etnisyyteen ja ikään liittyvien ihmisen asemaan vaikuttavien tekijöiden kannalta. Haapasen (2007, 28) mukaan maahanmuuttajien on vaikea päästä sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan. He eivät pidä suomalaisia rasisteina, ainakaan sen enempää kuin minkään muunkaan maan kansalaisia. Maahanmuuttajat kokevat kuitenkin monissa asioissa tulevansa eri tavalla kohdelluiksi kuin syntyperäiset suomalaiset. Esimerkiksi viranomaisten taholta sellainen kohtelu koetaan loukkaavaksi ja epäoikeudenmukaiseksi. Kuviossa 4. kuvataan anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoreettiset ulottuvuudet.

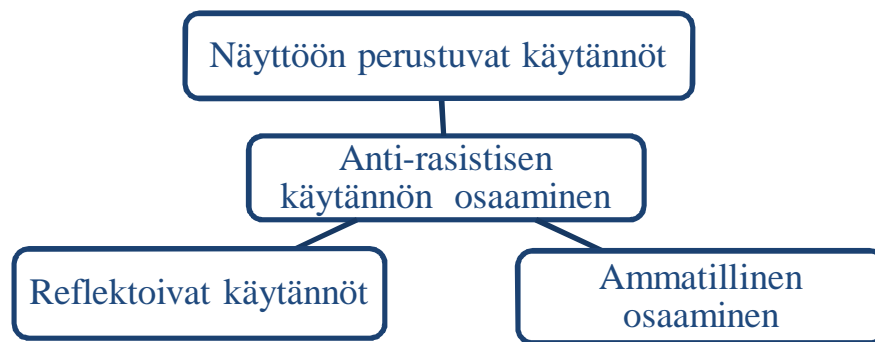
KUVIO 4. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoreettiset ulottuvuudet. (Thompson 1997, 21)

Edellisellä sivulla kuvattu Thompsonin (1997, 20–21) PCS-viitekehys tarjoaa välineen asiakkaiden epäoikeudenmukaisten ja diskriminoivien sosiaalisten olosuhteiden ja asiakkaan ja hyvinvointiyhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen ymmärtämiseksi. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoriaa analysoidaan kolmella eri tasolla (P, C ja S), jotka kukin vaikuttavat toisiinsa ja ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. P viittaa persoonalliseen tai psykologiseen, joka on yksilön ajatusten, tunteiden, asenteiden ja toiminnan taso. Se viittaa myös käytäntöihin, joissa työntekijät kohtaavat asiakkaan ja ennakkoluuloihin ja mielen joustamattomuuteen, joka estää oikeudenmukaisen ja suvaitsevan toiminnan ja käytännöt. C viittaa asioiden näkemiseen, ajatteluun ja tekemiseen liittyvään kulttuuriseen tasoon, johon kuuluu samankaltaisuus, yleisesti jaettu ymmärrys ja konsensus arvoista, ajattelutavoista ja käyttäytymisestä. Tähän liittyvät myös yksimielisyys oikeasta ja väärästä ja normaalista, joka tuottaa sopusointua sosiaalisiin normeihin. Koominen huumori, kuten rasistiset vitsit, voivat toimia tämän kulttuurin tehokkaana välittäjänä ja ylläpitäjänä. S viittaa rakenteiden tasoon, sosiaalisen jakautumisen verkostoihin. Se viittaa myös alistavien rakenteiden ja diskriminaation institutionalisaatioon ja yhteiskuntaan juurtumiseen. Se osoittaa vallan ja vaikuttamisen sosiaalipoliittiset ulottuvuudet.

S-taso (rakenteet ja sosiaalisen jakautumisen verkostot) vaikuttaa C-tasoon (kulttuuri, jonka omaksumme osana sosialisatiota) joka puolestaan ympäröi P-tasoa (yksilön ajatukset, tunteet, asenteet). Ajatuksemme, toimintamme, asenteemme ja tunteemme ovat jossain määrin ainutlaatuisia ja yksilöllisiä, mutta täytyy tunnistaa myös kulttuurista sisäistämämme mielihiteet ja toimintaamme ohjaavat vaikutukset. (Thompson 1997, 21) Bergerin (1966, 40) mukaan kulttuurin sisäistämisen ymmärtäminen tuo esiin sen, että suuri osa ulkoisesta kontrollista toimii suurimman osan aikaa suurimmalle osalle yhteiskunnan jäseniä. Yhteiskunta ei vain kontrolloi liikkeitä, vaan muovaa identiteettiä, ajatuksia ja tunteita. Yhteiskunnan rakenteista tulee yksilön tietoisuuden rakenteita. Näiden rakenteiden tunnistamisen kautta voimme ymmärtää seksismia, rasismia, ikäsyrijintää tai vammaisten diskriminaatiota alistavana kulttuurina henkilökohtaisten ennakkoluulojen lisäksi. (Thompson 1997, 21)

Dominellin (1997, 49–50) mukaan tapaustyöskentelyssä sosiaalityöntekijää pidetään vastuullisena sekä rakenteiden että henkilökohtaisen suoriutumisen osalta. Tämä tekee yksittäiset sosiaalityöntekijät haavoittuviksi ja voimattomiksi muutoksiin. Sosiaalityön ammatillisuus nähdään liberaalina molemminpuolisena suvaitsevaisuutena, jossa sosiaalityöntekijä

näkee ennakkoluulot ja diskriminoinnin henkilöiden välisenä dynamiikkana, josta on yksinkertaista oppia pois hankkimalla osaamista etnisten ryhmien erilaisuudesta. Ennakkoluulot ja diskriminaatio ruokkivat sosiaalisten olosuhteiden rakentumista ja niiden oikeutusta laki-, politiikka-, sosiaali- ja kulttuuri-instituutiossa. Baldwinin (2004, 43) mukaan sosiaalityöntekijälle voi olla tuskainen kokemus tulla tietoiseksi omista pitkään vallinneista ennakkoluuloistaan. Anti-diskriminatiivisen työtavan oppiminen tarkoittaa sitä, että joutuu joskus luopumaan itselle tärkeistä uskomuksista. Bhatti-Sinclairin (2011, 64, 67) mukaan sosiaalityön käytäntöjen osaamisen tulisi perustua näyttöön perustuviin, reflektoiiviin ja ammatillisiin käytäntöihin, jotka kuvataan alla olevassa kuviossa.

KUVIO 5. Anti-rasististen sosiaalityön osaamisen lähteet. (Bhatti-Sinclair 2011, 64)

Bhatti-Sinclairin (2011, 64, 66) mukaan yllä olevassa kuviossa 5. kuvatut anti-rasistisen sosiaalityön osaamisen lähteitä ovat näyttöön perustuvat käytännöt, anti-rasistisen käytännön osaaminen, ammatillinen osaaminen ja reflektoiivat käytännöt. Sosiaalityössä voidaan käyttää lähestymistapoina asiakastyössä ongelman ratkaisua, systemisiä, vahvuuksia hakevia, ei-alistavia ja jälkikolonisaation merkityksen tiedostavia menetelmiä. Kussakin lähestymistavassa on omat vahvuutensa, jotka kuvataan seuraavassa taulukossa seuraavalla sivulla.

Anti-rasistiset käytännöt					
	Ongelmanratkaisu	Systeemi	Vahvuudet	Ei-alistavat käytännöt	Jälki-kolonialismi
Näyt-töön perus-tuvat käy-tännöt	Tieteellisesti neutraalin tutkimustie-don käyttö	Anti-rasisti-set, tarkiste-tut, laatuvar-mistetut ja päivitetyt lä-hestymistavat	Päivittäisen näytön ym-märtäminen ja hyvien käytäntöjen kehittäminen	Laajempi ym-märrys alista-vuudesta ja sen suhteesta pai-kallisiin käy-täntöihin	Paikallisten ja globaalien suh-teiden ymmär-rykseen perus-tuvat käytännöt
Reflek-toivat käy-tännöt	Elämänikäi-seen oppimi-seen perustu-va päätöksen-teko ja jatku-va ammatilli-nen kehitty-minen	Ymmärrys miten ammat-ilaiset, orga-nisaatiot ja tiimit syste-maattisesti pottävät pal-velunkäyttä-jät	Omien en-nakkoluulo-jen ja ristiri-i-tojen tutki-minen ja niis-tä oppiminen	Kyky purkaa työn eri ele-mentit osiin ja tarkastella niitä kriittisesti ja oppia niistä	Positiivisuus, arviointi ja menneisyydestä oppiminen. Jaetaan tiimissä ja organisaatios-sa
Päte-vyy-teen perus-tuvat käy-tännöt	Puolueetto-mat ja objek-tiiviset orga-nisaation pää-töksenteko-prosessit	Rotuun ja diskriminaa-tioon liitty-vän lainsää-dännön so-veltaminen. Institutionaa-listen estei-den tiedosta-minen	Ymmärrys rotuun ja ra-sismiin liitty-vien tekijöi-den vaikutuk-sista itseen	Tarkistetaan, että ristiriidat ja ennakkoluu-lot vältetään kaikkien asia-kasryhmien kohdalla. Hy-viä käytäntöjä sovelletaan palveluissa	Toimintatavat ja prosessit, joissa reflektoidaan ja kehitetään ai-emmin tapahtu-neen pohjalta

TAULUKKO 1. Anti-rasistisen sosiaalityön käytäntöjen osaaminen. (Bhatti-Sinclair 2011, 66)

Taulukko 1. kiteyttää anti-diskriminaatiotyön konkreettisesti rasismin näkökulmasta. Se tuo esiin miten laaja-alaisista käytännöistä ja osaamisesta sosiaalityössä on kysymys. Suomessa monikulttuurisuus on vielä uutta ja nuoruuskin jää perheen ja lapsuuden tarkasteluiden varjoon eikä väkivallastakaan juuri puhuta. Käytäntöjen osaamisen lähtökohtana on arjen työn asiantuntijuus yhdessä tutkimustiedon kanssa, halu kehittää työtä ja oppia yhdessä tiiminä sekä uusien anti-diskriminatiivisten ratkaisujen etsiminen ja löytäminen. Edellytyksenä on, että sosiaalityön johto mahdollistaa ja tukee toimintatapojen muutoksia yhdessä opitun ja kehittämistyön pohjalta. Käytäntöjen osaaminen kehittyy, kun osataan valita oikeat asiat tarkasteluun, kaikkea ei voi muuttaa yhdellä kertaa, vaan ensin pitää tarkastella työn elementtejä kriittisesti ja yhdessä todeta mikä ei toimi ja oppia niistä. Käytäntöjen osaamisen taustalla on puolueettomuus ja omien ennakkoluulojen avoin pohdinta ja ymmärrys rasismin vaikutuksista omaan itseen.

Thompsonin (2003, 19) mukaan diskriminaation historiaa tarkasteltaessa yhdistävänä tekijänä nähdään laajalti hyväksytyt oletukset tiettyjen biologisten kategorioiden ylivertauudesta. Nykyaikainen sosiaalitiede kyseenalaistaa diskriminaation taustalla olevat biologiset oletukset ja onkin siirrytty rodun ja etnisyyden merkityksien tarkasteluun sosiaalisissa suhteissa ja rakenteissa. Perusteettomasta rotujattelusta, joka perustui lähinnä ihonvärin perusteella ajatukseen biologisista eroista, joita ei itse asiassa ole, on siirrytty kohti kulttuuristen ja sosiaalisten erojen tarkastelua. Murtaakseen vaikenemisen ja neutraalit tai passiiviset asenteet etnisiin eroavaisuuksiin liittyen, tulee tavoitella institutionaalisia muutoksia sosiaalityössä sekä ylittää institutionaalinen, kulttuurinen ja persoonallinen rasismi. Kaksi aluetta on tässä muutoksessa merkittäviä sosiaalityölle, laillinen ja sosiologinen perspektiivi eli se, miten vähemmistöjä kohdellaan sekä sosiaalityön perspektiivi eli se, miten sosiaalityö vastaa vähemmistön tarpeisiin. (Uhr, 2011, 471, 472, 473)

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön tarkoitus

Paynen (2005, 48, 58–59, 271) mukaan sosiaalityön tarkoitus on etsiä sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Anti-diskriminatiivisella sosiaalityöllä pyritään vaikuttamaan ja muuttamaan sosiaalisia asenteita yhteiskunnassa. Arkielämässä käytetyistä käsitteistä, kuten vitseistä, eleistä, ilmeistä ja erilaisista tavoista, voidaan löytää rasistisia piirteitä. Arkipäivän rasismi ilmenee usein yksittäisten ihmisten toimintana, ennakkoluuloina, syrjimisenä, pilkkaamisena ja nimittelemisenä tai huomiotta jättämisenä. Se perustuu enemmistön valtaan ja yhteiskun-

nallisiin rakenteisiin, kun institutionaaliset käytännöt yhdistyvät ihmisten arkisiin tekoihin. Puuronen (2003, 193) toteaa, että rutiininomaiset käytännöt ovat osa valtaväestön käytäntöjä ja kulttuuria, eikä niiden rasistisuutta ole helppo havaita.

Kupiainen (2003, 245) selittää, että maahan muuttava voi ja saa säilyttää kulttuurista erityisyytään eikä hänen tarvitse luopua oman kulttuurinsa tai etnisyytensä tunnuspiirteistä ja elementeistä. Tämä monikulttuurisuus on suojattu lainsäädännössä erilaisin vähemmistösuojaksin ainakin jossain määrin. Honkasalon (2011, 22) mukaan työntekijän ei tule olettaa asioita nuoren puolesta, vaan tukea nuorten oikeutta itsemäärittelyyn myös monikulttuurisuuden liittyvissä kysymyksissä. Myös muiden kuin maahanmuuttajataustaisten nuorten huomioon ottaminen monikulttuurisuuden käsittelyssä tukee nuorten keskinäisen dialogin edistämistä. Karma & Pohjonen (2006, 135) täsmentävät, että kulttuurien moninaisuuden kuuluvat yhtä luontevasti valtakulttuurit, vastakulttuurit ja alakulttuurit. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa ei välttämättä ole löydettävissä yksimielisyyttä siitä, mikä on vaikkapa tavanomaista. On kuitenkin korostettava, että kulttuuri, perinteet tai uskonto eivät koskaan oikeuta ihmisoikeuksien loukkaukseen. Selvästi vahingollista ja vaarallista toimintaa ei tarvitse suvaita erilaisuuden tai samanlaisuuden kunnioittamisen nimissä.

Paynen (2005, 271) mukaan kontekstuaalisessa makrotason sosiaalityössä, jota myös antidiskriminatiivinen sosiaalityö edustaa, pyritään vaikuttamaan epäsuorasti laajempiin sosiaalisiin systeemeihin ja sosiaaliseen järjestykseen. Vaikuttamistyöllä on yhteneväisyyksiä voimaantumis- ja asianajoteorioiden sekä sosiaalisen verkostoteorian tai yhteisötyön kanssa. Voimaantumisenäkökulman mukaan tieto ja ymmärrys heidän maailmastaan saadaan ensisijaisesti asiakkailta ja tätä tietoa tulee käyttää heidän voimaantumisen mahdollistamiseksi. Dominelli (1997, 54–55) esittää, että monikulttuuriseen yhteiskuntaan liitetään ajatus tasa-arvosta pluralistisessa konsensuksessa. Yhteiskunnan hahmottaminen tällä tapaa tarkoittaa sitä, että erilaiset rodulliset tai kulttuuriset ryhmät ovat jo saavuttaneet tasa-arvoisen aseman yhteiskunnan jäseninä. Sosiaalisesta jakautumisesta aiheutuneet ristiriidat, kuten luokka, rotu ja sukupuoli, kielletään. Silloin ei nähdä tarvetta tehdä asioille mitään. Antidiskriminatiivisen sosiaalityön käytännöt tarkoittavat sitä, että rakenteellinen epätasa-arvo tunnistetaan. Seuraavassa kappaleessa käsitellään alistavia rakenteita yhteiskunnassa ja sosiaalityössä.

5.1 Alistavat rakenteet yhteiskunnassa ja sosiaalityön mahdollisuudet vaikuttaa

Rakenteellinen epäoikeudenmukaisuus

Cox & Pawarin (2006, 35) mukaan yhteiskuntaan kuulumiseen liittyvät ongelmat ovat monimuotoisia ja vaativat etnistä sensitiivisyyttä. Sosiaalityöntekijöiden tulee tunnistaa sosiaalisesta eksklusiosta nouseva rakenteellinen epäoikeudenmukaisuus. Dominelli (2011, 467) käsittelee sosiaalityössä alistamisen vastaisten käytäntöjen merkitystä. Hänen mukaansa sosiaalityötä tulisi kehittää erilaisten kansallisten ja kulttuuristen rakenteiden vuoksi. Rakenteellisiin ja taloudellisiin tekijöihin tulisi yhdistää yksilön, perheen ja yhteisön näkökulmat. Ihmisten sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön, tasa-arvoon, sukupuoleen, etniseen taustaan, keskus-syrjäseutu -vaikutuksiin ja muihin rakenteellisiin seikkoihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

Thompsonille (2010, 131–132, 134) sosiaalityö on poliittinen kokonaisuus kahdella tapaa. Akateemisena oppiaineena politiikka on vallan tutkimusta ja valta on toistuva teema sosiaalityössä. Toisaalta sosiaalityö muodostuu poliittisissa prosesseissa jotka tuottavat sosiaalipoliittikka ja lainsäädäntöä. Sosiaalityöhön liittyy negatiivisia sosiaalisia prosesseja tai tekijöitä, jotka tuottavat ongelmallisia tilanteita. Jotkut ryhmät nähdään vähempinä kuin enemmistö, tämä tuottaa pahimmillaan sosiaalista eksklusiota ja marginalisaatiota. Yksittäiset ihmiset voivat tulla leimatuiksi tai mustamaalatuiksi, mutta kyseessä on laaja sosiaalinen prosessi. Esimerkkinä tästä lapset, jotka ovat ilman omaa syytään kasvatettu laitoksissa. Tietyt prosessit tuottavat toiseutta, muita, jotka eivät kuulu meihin. On väärin olettaa, että yksittäinen sosiaalityöntekijä voisi vaikuttaa yksin rakenteisiin, mutta vallan vaikutuksista on jokaisen syytä olla tietoinen.

Arkipäivän rasismi ja etnisen keskustelun puuttuminen

Uhrin (2011, 477) mukaan etnisen keskustelun puuttuminen sosiaalityössä merkitsee vähemmistön näkymättömyyttä, patologisointia, marginalisaatiota ja leimaamista. Nämä käsitykset värittävät sosiaalipoliittisia keskusteluita. Assimilaatio eli mukautuminen on yleisin strategia ohittaa etninen diskurssi. Mukauttamiskäytäntöjä sovelletaan työllisyys-, asumis- ja koulutuskulttuurissa. Toisin sanoen etninen vähemmistö nähdään sosiaalisena ongelmana.

Puuronen (2003, 195) toteaakin, että arkipäivän rasismilla on yhteys etnisiin ennakkoluuloihin. Ne voidaan Allportin (1985, 14–15) mukaan luokitella ennakkoluuloisen käyttäytymisen muotoihin, joita ovat pahan puhuminen keskenään saman ajattelutavan omaavien kanssa, ja vältteleminen, joka on astetta tiukempi ennakkoluuloisen käyttäytymisen muoto. Seurauksena voi olla vältellyn eristäminen muusta yhteisöstä. Syrjintä ja eristäminen tarkoittavat sitä, että ennakkoluuloinen ihminen toimii aktiivisesti. Syrjityiltä voidaan estää esimerkiksi tietyt työpaikat, poliittiset oikeudet ja ihmisoikeudet, tai pääsy kouluihin. Kovien ja ehdottomien ennakkoluuloisten asenteiden tuloksena voi olla fyysinen hyökkäys ja väkivalta tai uhkailu maahanmuuttajia tai eri etnisiin ryhmiin kuuluvia ihmisiä kohtaan. Ja lopulta kansan tai etnisen ryhmän hävittäminen tai pakkosiirrot eli kansanmurha, jonka suorittavat suuret ihmisjoukot ja joka voi perustua ohjelmajulistuksiin tai valtion viralliseen politiikkaan. Arkielämän rasismiin kuuluvat pahan puhuminen, vältteleminen, syrjintä ja eristäminen, jotka aiheuttavat vähemmistöjen marginalisoitumista, kyseenalaistumista ja turhautumista (Puuronen 2003, 196).

Strategia etnisen diskurssin ohittamiseksi on Uhrin (2011, 477) mukaan vaikeneminen aiheista, jotka voivat aiheuttaa konflikteja. Hiljaisuus ei ole vain ilmaus passiivisuudesta, mutta myös pelosta ja vastustuksesta. Esimerkkinä tästä 1980-luvun lopulla Sloveniassa täysin yleisesti hyväksytty ajatus sosiaalityön koulutuksessa, että sosiaalisista eroista puhuminen luo vain tarpeettomia konflikteja. Aiheet, joiden ajateltiin sisältävän ennakkoluuloja entisen Jugoslavian tasavallan kansalaisia kohtaan tai esimerkiksi nationalismi oli kiellettyä. Epäoikeudenmukaisuus ja eksklusio etnisen taustan vuoksi oli vahvassa konfliktissa fundamentaalisen sosialistisen ideologian kanssa. Koska keskustelua, joka käsittelisi etnistä diversiteettiä, epätasa-arvoa ja eksklusiota ei käyty, rakenteellinen rasismi säilyi. Kun sosiaalityössä hyväksyttiin avoimen keskustelun puuttuminen maan sisäisistä etnisistä suhteista, sosiaalityö ylläpiti etnisten ryhmien sosiaalista eksklusiota ja mahdollisti institutionaalisen rasismin syntymisen ja jatkumisen. Myöskään Suomessa ei ole nähtävissä aktiivista ja avointa keskustelua diskriminoivista rakenteista.

Asiakkaan patologisointi sosiaalityössä tarkoittaa sitä, että heidät tehdään itse vastuullisiksi esimerkiksi huonoista asuinoloistaan tai tietyn väestöryhmän lasten ohjaaminen erityiskouluun ja huonompaan koulutukseen. Taustalla on rasistisia oletuksia siitä, että lapset ovat älyllisesti ja biologisesti vähemmän kyvykkäitä kuin enemmistön lapset. Vähemmistökielen,

kulttuurin ja historian tuntemusta ei huomioida suunnitelmallisesti. Vähemmistöjen kanssa työskentely koetaan erityisen työlääksi, mikä tarkoittaa että sosiaalityössä he joutuvat kaksinkertaiseen marginaaliin. Heidän kohtaamansa moniulotteiset ja monisukupolviset haitat tarkoittavat sitä, että he tarvitsevat yhä enemmän tukea sosiaalityöltä ja toisaalta heidän sijoittamisensa marginaaliryhmään tarkoittaa käytännössä sitä, että sosiaalityöntekijät ammattiryhmänä jättävät heidät avun ulkopuolelle. (Uhr 2011, 479)

Goffman (1991, 142) määrittelee leimaantumisen tarttuvuuden ominaisuuden. Leima siirtyy leimatun seurassa olevaan. Uhrin (2011, 479) mukaan sosiaalityöntekijöillä vaikuttaa olevan halu valita helpoimmiksi koetut asiakkaat hoidettavakseen. Samalla tämä vähemmistön syrjäyttäminen aiheuttaa paljon lisätyötä sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijät kertovat myös tulevaisuutta itse leimatuiksi. Kulttuuriset stereotypit esittävät leimatun etnisen vähemmistön suhteessa puhtaaseen enemmistöväestön normiin.

Sosiaalityön ideologia liittyen etnisiin vähemmistöihin voi perustua sisäistettyihin stereotyyppioihin ja sosiaalityöntekijöiden omiin reflektomattomiin henkilökohtaisiin arvoihin. Tällöin ylläpidetään sosiaalista erilaistumista tasapuolisuuden sijaan. Yhteiskunnallinen tilanne on hyvin ambivalentti jos sosiaalityössä ei osata toimia etnosensitiivisesti samalla kun yhteiskunnassa rakennetaan humanitaarista apua mahdollistavia toimintoja, kuten pakolaiskeskuksia tai lisätään traumatisoituneiden lasten kanssa tehtävää työtä. Tämän lisäksi vallitseva yhteiskunnallinen ajatus pakolaisista voi olla, että he ovat ei-toivottuja ulkomaalaisia. Sosiaalityöntekijöillä on suuri vastuu sosiaalisen eksklusion estämiseksi. Vakuuttelun, opettamisen ja ihmisten välisten kontaktien lisäksi ennakkoluulojen voittamiseksi tarvitaan myös etnosensitiivistä reflektiivistä lähestymistapaa yhteistyössä etnisten ryhmien kanssa. (Uhr, 2011, 480–481) Bhatti-Sinclairin (2011, 46–47) toteaa kuitenkin, että sosiaalityöntekijöillä ja heitä edustavilla organisaatioilla on ollut näkymätön rooli mediassa rotuun ja rasismiin liittyvissä keskusteluissa. He ovat olleet näkymättömiä myös viranomaisten käytäntöjen muodostamisessa, joilla vaikutetaan yksilön vapautteen ja ihmisoikeuksiin.

Sosiaalityön eettinen positio on kuitenkin selkeä. Thompsonin (1997, 5) mukaan sosiaalityön professiolla on vahva, globaalisti tunnustettu eettinen positio ja se voi siksi toimia eristettyjen ja alistettujen asianajajana. Anti-diskriminatiivinen lainsäädäntö voidaan nähdä oikeansuuntaisena liikkeenä kohti anti-rasismia, mutta toisaalta myös potentiaalisesti alistavi-

na linjauksina, joissa hylätään kulttuuriset identiteetit. Payne (2005, 269) toteaaakin, että kasvava huoli liittyen etnisiin konflikteihin länsimaissa, globaalit konfliktit sekä sosiaaliset liikkeet ovat nostaneet esiin tarpeen etnistä ja kulttuurista jakautumista ehkäisevän sosiaalityön käytännöille. Anti-diskriminatiivinen sekä kulttuuri- ja etnosensitiivinen työskentely pyrkivät vastaamaan tähän. Nämä ovat lähtöisin huolesta liittyen rasismiin ja etnisiin konflikteihin, mutta käsittävät myös laajemmin diskriminaation ja sosiaalisen eksklusion ehkäisemisen. Antidiskriminaatiotyöskentelyssä pyritään vastaamaan instituutioissa ja yhteiskunnassa ilmenevään syrjintään ja etnosensitiivisyydellä pyritään kehittämään ja vastaamaan kulttuurilliseen ja etniseen monimuotoisuuteen yhteisöissä. Monikulttuurisuusajattelussa myönnetään etnisen moninaisuuden vaikutukset ja pyritään tuomaan monikulttuurisuuden hyödyt esiin yhteiskunnassa.

Anti-diskriminatiivisessa sosiaalityössä täytyy huomioida, että vaikka tietyt perustavat kulttuuriset asenteet ja uskomukset voivat vaikuttaa järkeilyyn, ne eivät voi määrätä sitä täysin. Senin (2009, 58–59) mukaan järkeilyyn sisältyy useita vaikutteita. Valinnoille on aina tilaa, huolimatta esimerkiksi kulttuuristen vaikutteiden olemassaolosta ja tärkeydestä. Kulttuurien ei tarvitse sisältää tiettyä ainutkertaisesti määriteltyä asenteiden ja uskomusten joukkoa. Monissa näistä kulttuureista on merkittävää sisäistä vaihtelua. Saman, laajasti määritellyn kulttuurin sisällä voidaan kannattaa hyvin erilaisia uskomuksia ja asenteita. Ihmisen oma yhteisö tai kulttuuri vaikuttaa siihen tapaan, jolla hän näkee tilanteen tai arvioi päätöksiä. Kaikissa selitysyrityksissä tulee ottaa huomioon paikallinen tietämys, aluekohtaiset normit ja varsinkin tietyn yhteisön erityiset käsitykset ja arvot. Vaikka olosuhteet eivät aina rohkaise tähän, kyky epäillä ja kyseenalaistaa on ulottuvissa.

Havainnot alistavien rakenteiden merkityksestä

Sosiaalityöntekijät tunnistavat useanlaisia alistavia rakenteita yhteiskunnassa, jotka koskevat nuoria. Sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa haettiin heidän käsityksiään yhteiskunnallisista asenteista ja rakenteista monikulttuurisuuteen, seurusteluväkivaltaan ja nuoruuteen liittyen. Haastatteluissa nousi esiin yhteiskunnallinen puhumisen kulttuuri.

”Kadun miehen kadun naisen näkökulmasta sehän (keskustelu) on väritynyt monesti aika rassistiseksi ja ennakkoluuloiseksi. Ollaan ärtyneitä vetelehtiviin maahanmuuttajanuoriin, siellä vetelehtii yhtä hyvin kantaväestö, Sitä varten ne (ostoskeskukset) on rakennettu, että siellä vetelehditään ja tehdään hyviä kuluttajia. En mä ymmärrä ja

sit jos taas tällanen maahanmuuttaja, olkoon tällainen pakolainen tai työperäinen, jos se kauheesti on yritteliäs tai jos sillä on liian hieno auto, niin sitä epäillään että sen on sossu sille kustantanu. Et tämmönen yks taso, ne vaan pitää ääntä enemmän meteliä, kun semmonen maltillisempi.” H1

Haastateltava (H1) totesi, että yhteiskunnan suhtautuminen monikulttuurisuuteen on monimuotoista. Eri-ikäiset ihmiset suhtautuvat asiaan eri tavoin. Vanhemmat ihmiset eivät ole kohdanneet elämässään monikulttuurisuutta kuten lapset, jotka päiväkodista lähtien jakavat arkensa erilaisten ihmisten kanssa. Tällä hetkellä se on jonkin verran eksoottista, mutta tulevaisuudessa enemmän arkipäivää. Sosiaalityöntekijä määrittelee omaa ymmärrystään maahanmuuttajien tilanteesta sosiaalitoimen myöntämien etuisuuksien kautta hieman ihmetellen. Haastateltava arvioi yleisen käsityksen osittain markkinavoimien ja osin kateellisten kansalaisten näkökulmasta. Maahanmuuttajien tai pakolaisten elämää tarkkaillaan joidenkin kansalaisten osalta hyvinkin äänekkäästi. Vaikuttaa siltä, että yleiseen keskusteluun olisi hyvä tuoda tietoa tukien myöntämisen perusteista, jolloin turhalta kateudelta vältyttäisiin. Tässä on viranomaisella selkeä mahdollisuus tulla esiin ja tukea tuen tarvitsijoita ja välttää turhaa leimaamista yleisellä tasolla.

Sosiaalityöntekijöiden käsitykset ihmisten yleisestä suhtautumisesta nuoriin tai nuoruuteen yleensä

Haastateltavilta kysyttiin, miten he näkevät ihmisten suhtautumisen nuoriin. Tällä kysymyksellä haluttiin selvittää, tunnistavatko sosiaalityöntekijät nuoruuden yhteiskunnassa alistavana rakenteena. Haastateltava (H3) pohti ihmisten suhtautumista nuoruuteen ristiriitana. Nuoriin suhtaudutaan ristiriitaisesti tällä hetkellä. Hän toi esiin tulkintaa viimeaikaisesta keskustelusta, jossa nuoria patistellaan aikaisemmin työelämään. Voi olla kovaa olla nuori köyhästä perheestä, missä ei ole kaikkia mahdollisuuksia. Nuoren kuulumattomuuden tunne vahvistuu ja hän kääntyy sisäänpäin ja ajattelee että minusta ei edes ole työmarkkinoille. Vastakohtana tähän hän näki hyväosaiset nuoret, jotka ovat olleet jalustalla ja heiltä on vaadittu perusasioita liian vähän. He menestyvät ja pärjäävät, vaikka vastuunottoa arkisista asioista ei ole.

”Vähän niinku tehotuotanto-kanala, että äkkiä broilerit valamiiksi että saadaan ne (naurua) markkinoille, kyllä mun mielestä jotenkin aika vaativasti siihen nuoruuteen sillä tavalla suhtaudutaan tällä hetkellä.....Kyllä se lähtökohta on että nuorilla on vehkeet ja vempaimet ja sit ne hallitsee sen.....mä voin hyvin ymmärtää että nuori

tekeekin sen johtopäätöksen, että mä en kuulu tähän porukkaan ja ikään kuin kääntyy sisäänpäin ja ajattelee et minusta ei edes oo niinku työmarkkinoille..... Ja taas näillä aika hyväosaisilla nuorilla sitten ei ihan toimikaan niin, että ei maailma pyöräkään niin, että kaikki on prinsessoja ja prinssejä loppuviimeks, niin se on aika kova kans ja sen kestäminen on vaikeeta.” H3

Jakautumista ehkäisevälle sosiaalityölle on selkeä tarve yhteiskunnassa. Tilanne on se, että ei voida olettaa että vain huonompiosaiset nuoret kärsivät yhteisön tai yhteiskunnan kah-tijakautumisesta, vaan myös hyväosaisiksi määritellyt nuoret kantavat oman taakkaansa yhteiskunnassa vallitsevien asenteiden ja odotusten vuoksi. Samassa haastattelussa kuvattiin nuorten itse tuottamaa puhetta toisistaan.

”Esimerkiksi kielenkäyttö, miten nuoret keskenään toisistaan puhuu, se täyttää ne (henkisen väkivallan) tunnusmerkit, puhutaan huorista ja homoista ja loukataan sanoilla tosi pahasti. H3

Nuoruuteen suhtaudutaan alistavasti. Haastateltava tuo esiin, miten nuoret itse puhuvat toisistaan pahoin sanoin ja näin vahvistavat puhetta nuoruuden huonoista tunnusmerkeistä. Tämä ilmiö voi tarkoittaa sitä, että nuoret kokevat itse kuuluvansa marginaaliin ja vahvistavat asetelmiaan omassa yhteisössään. Kuten aiemmin käsiteltiin, Goffmanin mukaan leima tarttuu.

Havainnot sosiaalityön keinoista vaikuttaa

Haastatteluissa kerättiin havaintoaineistoa siitä, mitä mieltä sosiaalityöntekijät ovat sosiaalityön keinoista vaikuttaa monikulttuuristen nuorten elämään ja seurusteluväkivaltaan yhteiskunnassa. Kaikki haastateltavat erottivat asiakkaan kanssa tehtävän työn ja korostivat sen vaikutuksia. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuuksia pohdittiin ja siihen liittyen haastateltavat kertoivat erilaisia vaihtoehtoja kuten tiedon tuottaminen ja osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun.

”Sosiaalityöntekijöiden olisi syytä ehkä ottaa aktiivisemmin kantaa ja osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun, tuoda esiin näkökulmia ja et sehän nyt kuitenkin jää melkein ammattipiirien tasolle tällä hetkellä.” H1

”No se tiedon tuottaminen on yks oleellinen asia, että siitä kertoo että tämmönen ilmiö on olemassa. Tiedon tuottaminen myös siitä näkökulmasta, että on ne ilmiöt sitten mitä tahansa, esimerkiksi liittyen vähävaraisuuteen tai sitten johonkin, niin kyllä

meillä välillä on esimerkiksi joku ryhmä joka tulee jostakin maasta esimerkiksi yhtä aikaa, niin siihen kokonaisuuteen liittyy joku tietty problematiikka. Siihen tiedon tuottaminen ja sitten apujen kehittäminen niihin tarpeisiin. Tämän kokoises kaupungis saadaan aika äkkiä pyöräytettyä erilaisia auttamisen tapoja, ihan semmosina täsmäiskuina. Ja sitten jos ajatellaan sitä väkivaltaa, niin se on semmonen asia, että mä ajattelen niinku semmosta moniammattillista työskentelyä ja yhteistyötä, niin sen ylläpitäminen, että siitä keskustellaan ja ollaan tietoisia ja nähdään se asia. Se on varmaan se tapa. Totta kai olis varmaan mahdollista myös laajemmin vaikuttaa, olla mukana erilaisissa järjestöissä ja kaikissa muissa. Mutta jos mä ajattelen ihan työni puolesta niin kyl se on se tiedon tuottaminen.” H3

Kaksi haastateltavista käsitteli vaikuttamista ja kannan ottamista asioihin ehdollisesti. ”Olisi ehkä syytä ottaa kantaa”-ilmaus osoittaa sen, että työntekijä tunnistaa oman tietonsa arvon, muttei löydä vaikuttamisen paikkaa muualta kuin ammattipiireistä. Kolmas haastateltava eritteli tiedon tuottamisen, moniammatillisen työskentelyn ja kehittämistyön vaikuttamisen keinona. Vastaukset voivat kertoa työntekijöiden erilaisista rooleista ja vastuualueista työyhteisössä, mutta myös tavasta suhtautua oman työn tekemiseen ja vaikuttamiseen. Sosiaalityöntekijän perustehtävään ei liitetä aktiivista vaikuttamistyötä avoimissa kansalaiskeskusteluissa, vaikka sosiaalityö tuottaa syystä tai toisesta syrjittyjen asemasta paljon tietoa.

5.2 Asiakkaan kulttuurisensitiivinen kohtaaminen

Kulttuurisensitiivinen työote muokkaa sosiaalityön käytäntöjä ja teorioita (Payne 2005, 271). Työote on käyttökelpoinen, kun pyritään ymmärtämään monikulttuuristen nuorten elämää ja ajatuksia. Vuoren (2007 128, 132–146) mukaan suomalaisten viranomaisten maahanmuuttajille tekemiin opaskirjasiin kohdistuneessa tutkimuksessa korostuivat huonona esimerkkinä oletukset maahanmuuttajien opastamisessa. Tasa-arvokysymyksissä korostettiin usein naisen osuutta, maahanmuuttajat mainittiin harvoin tasa-arvon toimijoina, tällöinkin tasa-arvosta hyötyjinä eikä aktiivisina toteuttajina. Lapsiin liittyvissä asioissa ilmeni oletus, että heitä ei kohdeltaisi yksilöinä, että maahanmuuttajat kurittavat lapsiaan ja kohtelevat tyttäriä ja poikia eri tavoin. Oletuksina oli, että lasten ja naisten asema olisi lähtömaassa erilainen. Parisuhde oli lähinnä oikeudellinen järjestely, ei sosiaalinen, kulttuurillinen tai uskonnollinen asia. Aiheita, joissa maahanmuuttajat liitetään johonkin kielteiseen, vältettiin. Kulttuuristen ilmentymien varassa ja suomalaisuuden ja ei-suomalaisuuden pohjalta luodaan kohtaamiseen vastakkainasetteluja. Miten sitten pitäisi toimia?

Kulttuurisensitiivisyys

Goldstein (2005, 15) määrittelee kulttuurisensitiivisyyden tarkoittavan vastaanottavaista asennoitumistapaa, käyttäytymistä, tarkkaa ja jatkuvaa havainnoimista sekä analysointia. Sitä, että ihmistä tai hänen elämäänsä ja erilaisia tilanteita tarkastellaan hänen taustayhteisönsä ja elintapojensa ja uskomustensa kautta. Se ei tarkoita, että toimitaan stereotyyppien varassa ja jätetään liian vähälle huomiolle muut seikat, kuten esimerkiksi ikä ja sukupuoli. Käytännössä kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa sitä, että ollaan valmiita kohtaamaan toinen ihminen arvostavasti tiedostaen etninen tausta, kulttuuri, sosiaalinen status ja uskonnollinen vakaumus sekä erilaisten kielten vaikutukset.

Kulttuurisensitiivinen, arvostava vuorovaikutus on sosiaalityössä keskeistä. Sipilä (2011, 29) tuo esiin, että sosiaalityö onkin vuorovaikutustyötä, jossa pyritään ratkaisemaan työn kohteena olevia inhimillisiä ongelmia. Prosessi käynnistyy ongelman tunnistamisesta. Asiakas-suhteen alkuun kuuluu tiedollinen ja eettinen analyysi, tilannearvion tekeminen ja ennen kaikkea hyvän suhteen luominen. Monikulttuuristen nuorten ymmärtäminen edellyttää kulttuurisensitiivistä otetta ja kulttuurista empatiaa. Vuorovaikutustilanteessa on edullista, jos on omaksunut taidon olla herkkä ja avoin toisen kulttuurin edustajan suhteen. Bennett (1986, 179–196) on kehittänyt mallin kulttuurisensitiivisyyden kehittymisestä. Kyseessä on jatku-mo, jossa siirrytään porrastetusti eri vaiheisiin. Kehitys on jaettu kahteen osaan, etnosentrisyyteen ja etnorelatiivisuuteen.

Seuraavan sivun taulukossa 2. kuvattu kehityskulku voi Bennettin (1986, 179–196.) mukaan olla pahimmillaan este sujuvalle yhteistyölle tai parhaimmillaan, kun liikutaan vapaasti kulttuurien välillä, onnistuneen yhteistyön mahdollistaja. Työntekijän tulee tunnistaa oma suhtautumisensa. Etnosentrisellä tasolla ihminen tarkastelee moninaisuutta vain omasta maailmankuvastaan ja kulttuuristaan käsin. Hän kieltää erilaisuuden olemassaolon kokonaan. Puolustautumisvaiheessa hän tiedostaa erilaisten kulttuurien olemassaolon, mutta pitää omaansa parempana ja puolustaa sitä muita vastaan. Seuraavassa vaiheessa ihminen vähättelee eroja kulttuurien välillä. Hän kokee, että ihmisten perustarpeet ovat aika lailla samoja, eivätkä erot ole merkittäviä. Thompson (2010, 18) toteaa, että etnosentrisyys voi olla rasismin tai kulttuuristen oletusten ja stereotyyppien perustana. Taulukossa 2. kuvataan etnosentristä ja etnorelatiivista kohtaamista.

Etnosentrisyys	Etnorelatiivisuus
Tarkastelunäkökulma oma maailmankuva ja kulttuuri	Kulttuurien erilaisuus hyväksytään
Erilaisuuden olemassaolo kielletään	Toisen kulttuurin edustajaa ymmärretään
Omaa kulttuuria pidetään parempana	Selviydytään kulttuurien kohtaamisista
Eroja vähätellään	Ihminen on vapaa liikkuja kulttuurien välillä

TAULUKKO 2. Etnosentrisyys ja etnorelatiivisuus. (Bennett, 1986, 179–196)

Bennett (1986, 179–196) kuvaa yksilön kulttuurin ymmärrystä etnorelatiivisella ja etnosentrisellä tasolla. Etnorelatiivisella tasolla oleva on hyväksynyt kulttuurien erilaisuuden. Sopeutumisvaiheessa hän ymmärtää toisen kulttuurin edustajaa ja osaa tulkita tämän viestejä oikein. Hän pystyy selviytymään kulttuurin kohtaamisen tilanteista ilman suurempia ongelmia. Ylimmällä integroitumisen tasolla ihminen on vapaa liikkuja kulttuurien välillä, eivätkä minkään kulttuurin arvot ja normit kahlitse hänen käytöstään, ajatteluaan tai asenteitaan. Hän kykenee mukautumaan sulavasti tilanteisiin kulttuurisesti erilaisten ihmisten kanssa. Kun ihmisten parissa työskennellään kulttuurisensitiivisesti, Goldsteinin (2005, 15) mukaan häntä tai hänen elämäänsä ja erilaisia tilanteita tarkastellaan hänen taustayhteisönsä ja elintapojensa ja uskomustensa kautta. On monesti hyvä tiedostaa kulttuurierot, mutta vaarana on, että silloin toimitaan stereotyyppien varassa ja jätetään liian vähälle huomiolle sellaiset seikat, kuten esimerkiksi ikä ja sukupuoli. Eri kulttuureita ymmärtämättömät palvelut eivät ole työn perusta, vaan se, että kaikkien palvelujen tulisi huomioida ensisijaisesti yksilöiden muuttuvat tarpeet ja muuttuvat kulttuurit. Etninen tai rodullinen ihmisten luokittelu voi johtaa tekemään vääriä oletuksia ja johtopäätöksiä siten, että juuri nämä tekijät olisivat johtaneet tiettyyn tulokseen tai tilanteeseen. Näiden luokittelujen sijaan tulisi tarkastella ihmisen elämän taustatekijöitä ja tapahtumia, olosuhteita tai saatua kohtelua.

Kulttuurinen empatia

Schubert (2007, 206–207) tuo mukaan pohdintaan kulttuurisen empatian, jolla tarkoitetaan toisen kulttuurin hyväksymistä sekä myötämielisyyttä vierasta kulttuuria kohtaan. Empaattisuus vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa näyttäytyy siten, että ihminen suhtautuu

avoimesti ja myötäeläen toiseen, kuitenkin samaistumatta. Keskusteluissa osanottajien välille kehittyi yhteinen vuorovaikutuksellinen tila, mutta tämä ei sisällä tarvetta jakaa vastapuolen kanssa tämän identiteettiä tai roolia. Kulttuurisen empatian tarkoitus on oppia toisesta ja samalla ymmärtää häntä. Anis (2008, 99) toteaaakin, että asiakkaiden kategorisointi kulttuuriin ryhmiin ei johda parempaan ymmärrykseen, vaan jokaisen asiakkaan elämänhistoria, sosiaalinen tilanne ja tulevaisuuden suunnitelmat tulee arvioida vuoropuhelussa kunkin asiakkaan kanssa. Kulttuuriosaaminen merkitsee kykyä vuoropuheluun ja jokaisen asiakkaan sosiaalisen tilanteen analysoimiseen.

Havaintoaineistoa sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä monikulttuurisuudesta ja kohtaamisesta

Haastatteluissa kartoitettiin sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä monikulttuurisuudesta, heiltä kysyttiin miten he huomioivat monikulttuurisuuden asiakkaan kohtaamisessa. Monikulttuurisuus tulkittiin kaikissa haastatteluissa oman maahanmuuttaja-asiakastyön kautta.

”Sen huomioiminen riippuu siitä milloin on tullut tähän maahan, onko täällä syntynyt vai onko tullut maahan muutama kuukausi sitten ja ollut sitä ennen vastaanottokeskuksessa ja saanut oleskeluluvan. Täytyy yrittää hahmottaa miten se kokee tämän, minkälainen, onko hänellä täällä mitään kontakteja sukulaisia, ystäviä minkälaisia käsityksiä hänellä on tulevaisuudesta, että sinne kotosuunnitelmankin yhteydessä tulee esiin jonkun verran et yritetään huomioida sitä taustaa.” H1

”Suurin piirtein tuntee etnisten ryhmien käsitykset, heidän vanhempiensa käsitykset, niissä ei ole mitään yhtä mallia että toinen nuori voi olla ihan eri lähtökohdassa kuin joku toinen nuori.” H1

Haastateltavien kokemus monikulttuurisuudesta tarkoitti edellisissä lainauksissa maahanmuuttajien parissa tehtyä työtä. Haastateltava ei tuonut esiin, miten toimii jos kyseessä on Suomessa syntynyt tai maahan vasta muuttanut henkilö, mutta totesi, että se vaikuttaa asian huomioimiseen. Lähtökohdat ovat erilaisia ja ne huomioidaan. Toinen haastateltavista pohti kulttuurillisten lähtökohtien osalta niiden suhdetta lainsäädäntöön ja seurusteluväkivaltaan. Haastatteluissa nousi myös esiin, että sosiaalityössä on aina joku syy asiakkuuteen:

”En mä tiedä itse asiassa että otanko mä sitten loppujen lopuksi niitä huomioon. Meillä on kuitenkin täällä oma lainsäädäntö, jota pitää noudattaa ja jos hän ei näe että toimii jollakin lailla väärin, niin sitä pitää sitten yrittää tuoda jotenkin esiin...”

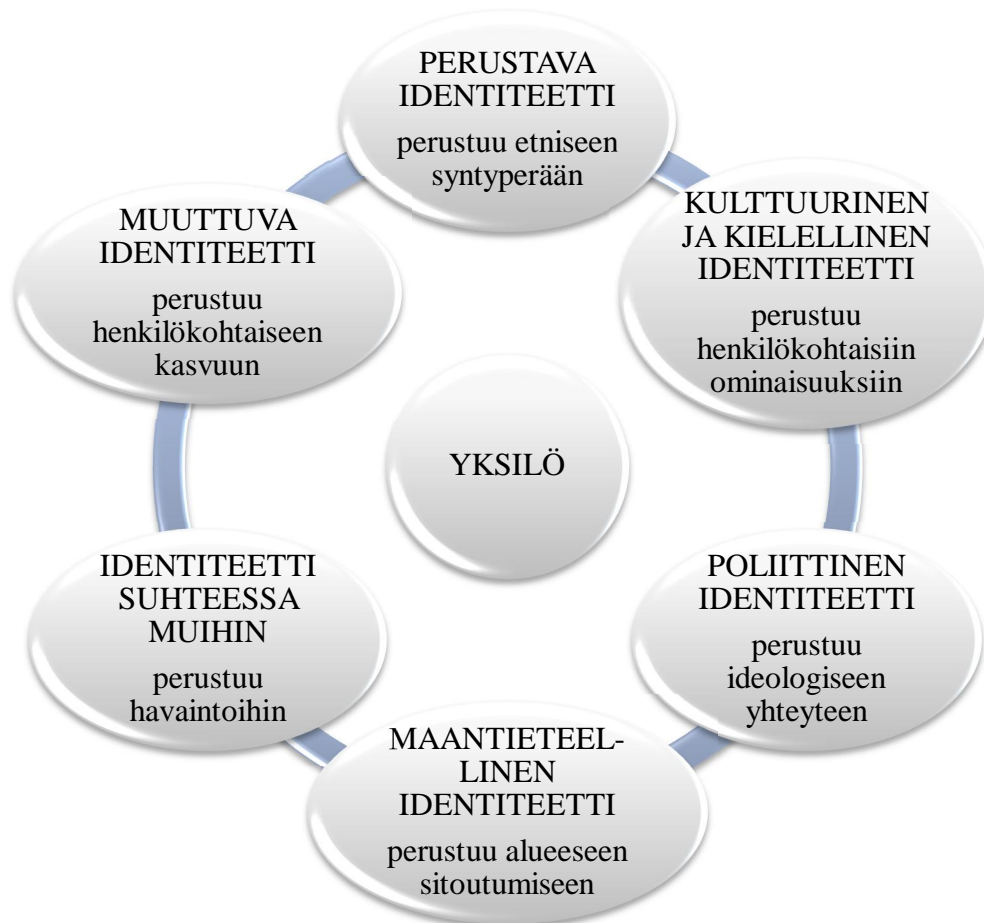
keskustelu, että kuuluko se (seurusteluväkiältä) heidän kulttuuriinsa et semmosta pitäis sietää ja kestää.” H2

”Mä en osaa sanoa että mä jotenkin erityisesti siihen (monikulttuurisuuteen) asiaan mietin, jos mä ajattelen että mulle tulee nuori, joka on jostain esimerkiksi afrikan maasta niin mä otan usein kartan esille ja lähden siitä lähtökohdasta että se nuori näyttää mulle mistä se on ja tota jotenki yritän niinku antaa tilaa sille, että hän kertoo siitä omasta lähtökohdastaan. Samoin jos on vaikka präntööltä, et kertoo vähän et mikä se oma lähtökohta on. Se jokaisen oman tarinan kuuleminen, että kuka kokee olevansa. Sitä mä ajattelen.” H3

Haastateltava H2 kuvaa yllä, ettei välttämättä huomioi asiakkaan monikulttuurisuutta tai maahanmuuttajuutta. Parhaimmillaan tämä tarkoittaa sitä, että työntekijä kohtaa asiakkaan niistä lähtökohdista mitkä sillä hetkellä vallitsevat ja ottaa asiakkaan asian juuri sellaisena vastaan, kuin se on. Voi olla mahdollista, että asiakkaan tilanne etnisen ryhmään kuulumisen vuoksi vaatisi erityistä tukea. Lainsäädännön merkitys nostettiin kuitenkin esiin, mikä tarkoittaa samoja sääntöjä kaikille. Alempi sitaatti kertoo työntekijän tavasta paikantaa asiakkaan juurille ja tilanteelle hänen omista lähtökohdistaan. Keskiöön nousee asiakkaan tilan avoin kuuleminen ja toisen kokemuksen kunnioittaminen.

5.3 Ammatilaisen ja asiakkaan identiteetin merkitys sosiaalityössä

Bhatti-Sinclair (2011, 19) käsittelee ihmisten itsensä identifiointia ja miten muut sen tekevät. Hän osoittaa, miten nämä kaksi asiaa liittyvät toisiinsa sekä miten ihmiset sopeutuvat tiettyihin tilanteisiin. Ihmisen ydin-identiteettiä voidaan sopeuttaa, parantaa tai manipuloida sopimaan mihin vain kontekstiin, positioon tai yksilölliseen historiaan. Tämä muuttuva maisema haastoi sosiaalityöntekijät ymmärtämään yksilön identiteetin merkityksen suhteessa alkupe-
rämaahan, etnisteettiin, kulttuuriseen ja kielelliseen perimään ja yhtä lailla myös poliittiseen asemointiin, joka perustuu ideologiseen tai uskoperustaiseen kuulumiseen. Ammatillaiset ovat tietoisia siitä, että ihmiset vaihtavat ja sopeuttavat identiteettiään siihen tilanteeseen tai kontekstiin sopivaksi, missä kulloinkin ovat. Seuraavan sivun kuviossa 6. kuvataan yksilön identiteetin tekijät.

KUVIO 6. Identiteetti ja omaan ryhmään identifioituminen (Bhatti-Sinclair 2011, 20–21)

Yllä oleva kuvio 6. täsmentää ne tekijät, joiden varassa sosiaalityötä tehdään sekä työntekijän omasta, että asiakkaan näkökulmasta. Bhatti-Sinclairin (2011, 20–21) mukaan sosiaalityöntekijöillä on kiistämättä keskimääräistä korkeampi sitoutumisen aste sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Yksilö on tarkastelun keskiössä ja perustavin identiteetin alue on etninen syntyperä. Etninen syntyperä on jokaisen yksilön ydin ja tälle perustalle muut identiteetin osat rakentuvat. Kulttuurisella ja kielellisellä identiteetillä on erityinen merkitys, koska se mahdollistaa yksilölle mahdollisuuden tuoda itsestään näkyviin kulttuuriseen perintöön (kuten pukeutuminen) ja kieleen (kuten murre) liittyviä erityispiirteitä. Tämä osa on arjessa näkyvillä. Siihen voi liittyä myös ongelmia, koska se voi yksinkertaistaa identiteettiä ja muut voivat käyttää sitä yksilöä, yhteisöä, perhettä tai ryhmää leimaavasti. Tilanteiden fyysinen konteksti voi johtaa hyvin voimakkaaseen maantieteelliseen identiteettiin. Ihmiset myös kiintyvät olinpaikkaansa ja saavat vaikutteita ympäristöstään. Tämä seikka voi olla erityisen merkittävä sosiaalityöntekijöille, kun työskennellään esimerkiksi nuorten kanssa, joiden

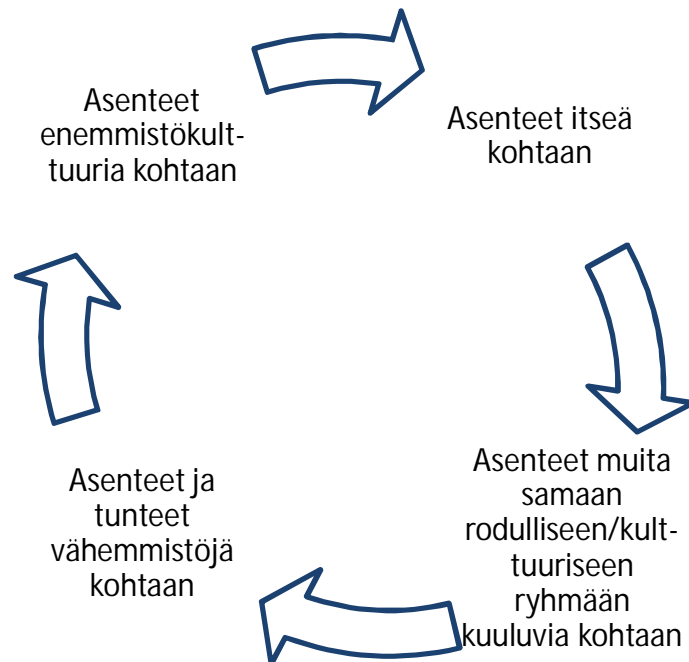
perhesidokset ovat entistä liikkuvampia. Poliittinen identiteetti rakentuu kulttuurisen ja kielellisen identiteetin osan perustalle ja se on osa ideologioita, uskomuksia ja uskoa, jotka yksilöllä ovat. Se voi yhdistää yksilöt toisiinsa yhteisten intressien kautta. Tähän vaikuttavat myös arjessa näkyvät kulttuurisen perinnön piirteet. Ihmisten väliset suhteet muodostuvat yhteyksistä ja kommunikaatiosta, jotka vaikuttavat siihen miten yksilö hahmottaa itsensä, ja miten muut hahmottavat hänet.

Sekä Thompson (2010, 202) että Bhatti-Sinclair (2011, 22–24) tuovat esiin sanojen ja kielen merkityksen. Sanat ja kieli liittyvät läheisesti sosiaalityöntekijän persoonaan ja ammatilliseen identiteettiin. Aikojen muuttuessa terminologia aiheuttaa huolta. Sosiaalityöntekijät saattavat pelätä loukkaavansa asiakasta sanojen väärinymmärrysten tai väärinkäytön vuoksi. Kielellä voidaan diskriminoida ja alistaa, mutta kielen kehitys mahdollistaa anti-diskriminatiivisten käytäntöjen kehittymisen ja dialogin kautta voidaan löytää yhteinen ymmärrys. Tiettyjä sanoja välttämällä ei päästä parempiin tuloksiin, jos asialle annettu merkitys säilyy ennallaan. Koska ammattilaiset ovat asiakkaidensa asianajajia, heidän tulee kehittää anti-diskriminatiivisen työn taitoja eli tutkia ja tiedostaa omaa identiteettiä, kiinnittää huomiota kommunikaatioon ja ihmissuhdetaitoihin sekä tarkastella niitä seikkoja jotka vaikuttavat sukupuolelta toiselle siirtyvään köyhyyteen ja puutteeseen. Rotuun liittyvä epäoikeudenmukaisuus on tulos ihonväriin, uskontoon, etniteettiin ja kulttuurisiin eroihin liittyvästä diskriminaatiosta.

Ammatti-identiteetti osana anti-diskriminatiivista sosiaalityötä rakentuu kolmesta ulottuvuudesta. Omaan yksilöön (asenteiden ja taustojen tiedostaminen eli oman identiteetin osien tunnistaminen), omiin työtaitoihin (muun muassa kommunikaatio ja ihmissuhdetaidot, sanat ja kieli) ja rakenteissa olevan rasmin tunnistaminen (köyhyyden ja puutteen mekanismien tunnistaminen). Rakenteissa ilmenevää rasismia, joka vaikuttaa Thompsonin PCS-viitekehyksen mukaan myös identiteettiin, nähdään julkisen median keskusteluissa, joissa ainakin välillisesti vaikutetaan ihmisten käsityksiin asioista ja tilanteista. Esimerkiksi Uhrin (2011, 473) mukaan romaanivähemmistöjen osalta korostetaan suuria perheitä, korkeaa sosiaaliturvan tasoa, varkauksia ja rikollisuutta, välinpitämättömyyttä ympäristöstä, negatiivista asennetta yleisiin arvoihin, velvoitteiden välttelyä ja muita negatiivisia tekijöitä. Tekijät käsitetään vallitsevien käsitysten valossa oudoiksi. Kuitenkin romaanit itse eivät koe omia kulttuurisia kriteerejään enemmistöstä kovinkaan poikkeaviksi, vaan he elävät kuten muut-

kin ihmiset. Siksi eksklusio näyttäytyy kaksoisdiskurssina, jossa dominoiva väestöryhmä on ylivertainen, hyväksyttävä ja normaali ja negatiiviset piirteet liitetään enemmistön vastakohtaan, romaaneihin. Rakenteissa ilmenevällä rasismilla, joka kuvattiin tarkemmin kappaleessa 5.1, on merkitystä myös sosiaalityöntekijän asenteisiin. Tältä vältytään, kun tunnustetaan median yleensä kaupalliset mekanismit ja anti-diskriminatiivisen sosiaalityön tehtävä.

Sipilän (2011, 32) mukaan sosiaalityöntekijä onkin sosiaalisen analyytikko, joka ymmärtää kokonaisuuksia. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön ammatti-identiteetti rakentuu vaiheittain. Hornung (2012, 18) toteaa, että on yllättävän vaikeaa huomioida, että valkoihoisten maailmankuva dominoi vahvasti sosiaalityössä. Työssä vaikuttavat näkymättömät, tiedostamattomat ja tunnistamattomat eurosentriset arvot erityisesti liittyen sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Tiedostamattomasti, mutta asiakkaan tunnistamana ja kokemana valkoihaisuus voi antaa esimerkiksi enemmistön edustajuuden kautta valta-aseman tummaihoisten ihmisten kohtaamisiin. Valkoihoisten on todella vaikeaa tunnistaa näitä asetelmia. He helposti väheksyvät ja kieltävät tällaisten asetelmien merkitykset. Alla olevassa kuviossa 7. kuvataan anti-diskriminatiivisen ammatti-identiteetin rakentuminen.

KUVIO 7. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin rakentuminen.

(Robinson 2001, 179)

Kuviossa 7. kuvataan anti-diskriminatiivisesti työskentelevän sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti. Robinsonin (2001, 179) mukaan se rakentuu asenteista ja tunteista itseen ja toisiin ihmisiin liittyen. Asenteet vaikuttavat toinen toisiinsa. Asenteet itseä kohtaan vaikuttavat asenteisiin muihin samaan ryhmään kuuluvia kohtaan ja edelleen asenteet ja tunteet vähemmistöjä kohtaan rakentuu asenteista enemmistöä kohtaan. Työntekijän omat lähtökohdat vaikuttavat siihen, miten hän asennoituu toisia kohtaan. Robinsonin (2001, 170, 178) mukaan valkoihoisten eurooppalaisten normisto ja todellisuus nähdään oikeana todellisuutena. Anti-diskriminatiivisen ammatti-identiteetin rakentuminen alkaa siitä, että tunnustetaan esimerkiksi valkoihoista enemmistöä suosiva ja tummaihoista vähemmistöä syrjivä identiteetti. Muutos tapahtuu monesti jonkinlaisen ammatillisen kriisin myötä, jonka kautta ymmärtää tummaihoisten perspektiivin arvo ja merkitys. Anti-diskriminatiivisen ammatti-identiteetin sisäistyessä herää myös ylpeys omasta rodusta ja siihen kuulumisesta. Prosessi johtaa siihen, että anti-diskriminatiivisen sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti tulee näkyväksi. Bhatti-Sinclairin (2011, 48–49) toteaa, että vahvempi ammatillinen itsevarmuus saavutetaan vain moniammatillisten kohtaamisten ja identiteetin ja identifikaation syvemmän arvioinnin kautta.

Havaintoaineistoa sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin ja asiakkaan identiteetin merkityksestä

Omaan ammattiin ja identiteettiin liittyvät ajatukset ja työn tekemisen valinnat ovat yksi anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähtökohdista, siksi yhtenä haastatteluiden kolmesta teemasta oli sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteetin merkitys ja sen osana arvojen ja oman taustan tunnistaminen ja vaikutukset työhön. Haastateltavia pyydettiin kertomaan omista lähtökohdistaan sosiaalityöntekijän roolissa, minkälainen heille on ammatti-identiteetin merkitys työssä.

*”Ilman sitä (ammatti-identiteettiä) mä en viittis tehdä tätä, mä vedän täysin omaa linjaa niinku siinä mielessä siis sosiaalityön merkityksessä. Varsinainen sosiaalityö, mä teen sitä tällasella persoonalla mikä mulla on ja millä mä voin antaa jotakin.”
H1*

”Vaikka näkee että ne on ihmisille vaikeita asioita ja tosi tuskallisia tilanteita, niin kuitenkin yrittää pitää ittensä ammatillisena ettei anna liian tavallaan lähelle. Tai kyllä ihmiset tulee lähelle, mutta ei kuitenkaan mee ihan sinne sielujen sopukkaan, et yrittää pitää semmosta etäisyyttä asioihin, et tää on tätä, elämässä tapahtuu ikäviä

asioita, mutta että meidän tehtävä on yrittää kuitenkin auttaa niitä ihmisiä eikä siitä kauheesti oo hyötyä jos mä rupeen kauheesti tunteelliseksi ja näyttämään että onpas tämä kurja asia. Toisaalta mä ajattelen, että jos sä jätät kauheen etäisen ja kylmän suhteen niin kun on se sitten nuori tai kuka tahansa et ei, mä en usko että se ihminen ei koe sit luottamusta, että sä otat niinku et tää ihminen on mua ja mun asioita varten.” H2

”En mä oikein osaa sanoa mikä mun ammatti-identiteetti on, mut kyllä kaikki pitää aidosti kohdata ja näyttää etenkin nuorille, että aikuiset on heitä varten ja että yritetään löytää ratkaisuita. Mutta että ei se saa tulla kuitenkaan liian lähelle henkilökohtaisesti mutta että pitää ottaa ja näyttää että tää on tärkeä asia. Se on ihan tärkein asia mun mielestä.” H3

Selkeä ammatti-identiteetti mahdollistaa nuoren auttamisen, koska työntekijän rooli kohtaamisessa on selkeä. Kohtaamisessa työntekijän tehtävä on olla aito ja turvallinen ja herättää luottamusta nuoressa, että yhteistyö voisi sujua. Työntekijän tehtävä on hyväksyä ja vahvistaa nuoren kertoma. Riittävä etäisyys auttaa työntekijää tekemään työtä.

Havainnot asenteiden merkityksestä

Ammatti-identiteetin käsittely ei ollut haastatteluissa helppoa, mutta kun työn tekemiseen liittyviä asenteita ja arvoja kysyttiin tarkemmin osana oman työn tekemistä, oli asioita helpompi pohtia. Omien enemmistöön ja vähemmistöön tai asiakkaisiin yksilönä liittyvien asenteiden merkitykseen otettiin selkeästi kantaa, ja sosiaalityöntekijöillä oli jokaisella kokemuksia kohtaamisista, joissa omia asenteita oli pohdittu. Niihin suhtauduttiin hyvin tiedostavasti. Haastateltavat olivat tietoisia omista asenteistaan, ja asettivat ne erilleen työn tekemisestä.

”En mä lähe ketään kohtaan ennakoasenteella, mutta mä väkisinkin, niitä nyt vuosien varrella, ei niitä tuu siis etnisiin ryhmiin, mut niinku johonki asiakkaaseen väkisinki tulee ennakoasenteita, vaikka sekin on väärin, mut ei niitä kukaan voi välttää.” H1

”Onhan meillä Suomessakin enemmistö- ja vähemmistö. Oon tosi paljo tehny töitä ihmisten kanssa eri kulttuureista ja uskonnoista, niin kyllä mun mielestä mulla on aika suvaitsevainen asenne...Mä yritän nähdä ihmisen ihmisenä...että saa ymmärrystä sen ihmisen kokonaisuuteen.. meillä on tosi paljon heiltä opittavaa ja mun mielestä me ei oikein onnistuta tällä hetkellä antamaan heille riittävästi tukea löytää sen oman paikkansa...ja heillä olis joku asema tässä yhteiskunnassa...ikävä kyllä ne nuoret siellä perheessä sitte joutuu kantamaan semmosta roolia, että kun aikuiset ei oo löytänyt niin nuorethan kuitenkin löytää aika hyvin koulun kautta ja kavereitten

kautta oppii erilaisia asioita yhteiskunnasta...ne joutuu kantaa aika isoo vastuuta, joka on aika ristiriitasta sitten tietysti niille vanhemmillekki. Menee roolit sekasin...”
H2

*”Omien asenteitten kanssa joutuu tekemään koko ajan töitä ja sitten on ihmisenä ja henkilönä lupa olla vaan ihminen ja henkilö ja saada jotain asenteitaan pitääkin, mutta sitten sosiaalityöntekijänä on oltava tarkkana ja tunnistettava et se mikä on sitä mun henkilön asennetta ja mikä sitten on täysin sopimatonta, että mä ammatti-ihmisenä jotain asennettani tuon esille.”*H3

Havainnot arvojen merkityksestä

Yksi haastateltavista (H3) toi asiakkaan arvojen merkityksen sosiaalityössä esille kertomalla esimerkin romaaniperheessä vallitsevien arvojen merkityksestä ja sosiaalityöntekijän mahdollisuudesta vahvistaa perheessä vallitsevia hyviä arvoja. Toisaalta arvot nähtiin hyvin merkityksellisinä ja vaikuttavina omaan työhön ja tekemiseen. Arvot nähtiin myös tapana kohdata toinen ihminen ja muutostyön kohteena, vaikka arvojen määrittelyyn nähtiin liittyvän ristiriitojakin.

*”Arvot merkitsee tosi paljon. Mä nyt otan vaikka romaanit esimerkiksi. ja romaanien kanssa tehtävän työn, siellä romaaniperheissä monet semmoset arvot, jotka nyky-yhteiskunnassa on kauheen pinnalla, niin ne ei sielä niin kauheen tärkeitä oo, Mut sit sielä on vielä syvemmät arvot, jotka ihmiset on pitänyt hengissä vuosisadasta toiseen, vahvempia, ja sit se tavallaan ajatus on se, että auttajien, koulujärjestelmän, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen pitäis vetää näihin nykyisiin vaatimuksiin nääkin ihmiset, ja nuoret, ja siinä on paljon oikein ja hyvää. Mä jotenkin ajattelen että sosiaalityöntekijänä mun pitää vielä syvemmälle nähdä se arvo, mikä on niitten omassa esimerkiksi yhteisöllisyyden arvo ja että ne ei anna siitä periksi. että jos ajatellaan että ku joku sielä vaikka sairastuu, niin ne ei periksi anna ja menee porukalla sairaalaan ja siellä ei kukaan kuole yksin. Vaikka sielä on paljon sellaista asiaa mitä sitten ei voi hyväksyä, mutta siellä on paljon semmosia, ja oikeestaan jokaisen asiakkaan kohdalla pitäisikin tehdä sellainen analyysi, että mikä on sellaista josta ei missään tapauksessa saa luopua, vaikka trendit toista puhuukin ja mitkä on sitten sellaista mitä pitäisi vielä vahvistaa ja mikä vois jäädä vähemmälle. Että kyllä mä ajattelen, että se on aika oleellinen osa siitä työstä.”*H3

”Mä haluan toteuttaa niitä omia arvoja, jos mä joudun liian ahtaalle, niin en mä voi sitte tehdä sitä työtä jos mä oon liian suuressa ristiriidassa omien arvojen kanssa.”
H1

”Kaikki ihmiset on arvokkaita ja elämässä ikävä kyllä tapahtuu paljon vaikeita asioita mut se ei tee ihmistä huonommaksi, mutta joskus ihmisen on hyvä havahtua näkemään että hänen elämässä on tapahtunut tai mitä hän toiminnallaan tekee muille ihmisille. Totta kai kaikilla on semmonen oma käsitys, että mikä on normaalia ja hy-

väksytyä mutta tavallaan jos ne menee kauheen, mun silmissä semmosiin äärimmäisyyksiin.” H3

”Arvojen merkitys on tosi iso ja just siksi joutuu koko ajan tekemään työtä sen kanssa että sä tunnistat että tämä on tätä minun hyvääni ja sen asiakkaan hyvä on joku muu. Ei se aina helppoa ole (tietää mikä on asiakkaan hyvä ja paha....), mutta on semmosia asioita, joita ei voi hyväksyä, niin kuin rikolliset teot ja se on mun mielestä aika iso juttu. Sit mun mielestä semmoset asiat mitkä liittyy lasten hyvään kohteluun, niin sitä voi vaatia kaikissa kulttuureissa, vaikka se kuinka selitettäis jollakin toisella kulttuurilla ja ylipäätään sitten ihmisten, no se on sit rikollistakin, esimerkiksi väkivalta. Mutta että jossain kulttuurissa voi olla että se on ihan hyväksyttävää, jopa toivottavaa.” H3

Haastatellut sosiaalityöntekijät näkivät arvot oleellisina etnorelatiivisina työkaluinaan. Tarkoitus on tuoda hyvät asiat näkyväksi ja tukea niiden vahvistumista. Yhteisöllisyys on se hyvä arvo perheessä, josta pidetään kiinni ja jota tuetaan, vaikka se voi olla ristiriidassa suhteessa valtakulttuuriin. Arvot nähtiin toisaalta hyvin henkilökohtaisina, ja ne voivat toimia rajana omassa työssä. Kaikilla ihmisillä on arvoa, mutta äärimmäisiä vääryyksiä ei tarvitse hyväksyä. Arvojen kautta määrittänyt ihmisen hyvä ja paha, Ne ovat osa yksilöä ja omaa ammatti-identiteettiä ja ne koskettavat kaikkia ihmisiä. Omat arvot vaikuttavat työn tekemiseen ja asiakkaan kohtaamiseen.

Havainnot oman taustan merkityksestä

Työntekijän oman taustan merkitystä kysyttiin haastatteluissa, koska se vaikuttaa ammatti-identiteetin rakentumiseen.

”Totta kai sillä on merkitystä, perimällä ja mielenkiinnon kohteilla, kyl niillä merkitystä on mut en mä niitä nyt pysty erittelemään mitä se vois olla.” H1

”Jokaisella on oma juttunsa et minkä takia on hakeutunu mihinkäki alaan ja siihen tapaan tehdä sitä työtä. Kyllä sillä (omalla taustalla) varmaan on merkitystä, omat arvot on muokkautunu ihan sieltä lapsuudesta ja pikku hiljaa sitten kohti aikuisikää, että mitkä asiat näkee tärkeinä ja miten näkee ihmisen. H2

”Mä muistan lapsena, oli jopa toivottavaa että lapset piiskattiin, suomalaiset, niin pappi sanoi että joka vitsaa säästää se lastaan vihaa ja oli huono vanhempi, joka ei sitten piiskannut. Että nää on kauheen lyhyellä aikavälillä muuttunu ja sen takia täytyy olla myös jonkun verran myös ymmärrystä sille, ettei oo ihan mustaa ja valkosta. Eikä me tiedetä että miten kolmenkymmenen vuoden päästä on.” H3

Ihmisen tausta ja kokemukset vaikuttavat siihen, minkälainen ihminen on aikuisena. Se vaikuttaa omiin arvoihin ja niihin valintoihin, mitä elämässään tekee. Ihmisen menneisyys on aina sidoksissa johonkin aikaan ja paikkaan sekä vallitseviin asenteisiin ja arvoihin. Menneisyyden tiedostamalla on helpompi ymmärtää tätä päivää.

6. NUORTEN PARISSA TEHTÄVÄ SOSIAALITYÖ

Tässä luvussa käsitellään nuorten parissa tehtävää sosiaalityötä sekä media- ja perhekulttuurin merkitystä nuorten elämässä. Nuorten parissa tehtävään sosiaalityöhön vaikuttaa nuoren identiteetin rakentamisen vaihe ja nuorelle tapahtuneet asiat. Luvussa käsitellään monikulttuurisen nuoren maailmaa ja seurustelua ja seurusteluväkivaltailmiötä. Seurusteluväkivaltaa on tutkittu Suomessa vasta vähän. Nuori voi olla monenkertaisen diskriminaation kohde kohtaamisissa ja rakenteissa ikänsä, etnisen taustansa, kulttuuristen ristiriitojen ja identiteetin kehittymisen haasteiden vuoksi.

Pohjolan (2009, 23–35) mukaan nuoruus on monessa suhteessa kiinnostava, monella tapaa määritelty ja voimakkaasti muuttuva ikävaihe. Yhteiskunnallisena luokkana nuoruus on vielä varsin uusi ilmiö. Se eriytyi omaksi elämänvaiheeksi vasta muutamia vuosikymmeniä sitten koulutusyhteiskunnan rakentumisen myötä. Yhteiskunnallinen muutos kuitenkin lisää edelleen nuoruuden eriytymistä ja moninaistumista. Nuoruus on sosiaalityössä jäänyt lapsuuden varjoon, suhde nuoruuteen ei ole vakiintunut. Nuoret voidaan nähdä kulttuurisesti omaleimaisena ikäryhmänä. Nuoret ovat jääneet syrjään sosiaalityössä. Heidän tilanteensa tunnustetaan lähinnä vain perheiden kautta. Sosiaalityö keskittyy nuorten sosiaalisen integraation ja mahdollisten ongelmatilanteiden hallintaan. Nuori määrittyy yhteiskuntaan kiinnittyvänä yksilönä ja yhteisöjen jäsenenä. Kulttuurinen ja monikulttuurinen osaaminen on tärkeää. Parkerin (2007, 153) mukaan riippumatta siitä, minkä asiakasryhmän kanssa sosiaalityössä ollaan tekemisissä, työn tulisi rakentua moniulotteiseen näkemykseen ihmisen elämän sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta. Perhe koostuu erilaisista yksilöistä, jotka kokevat ja näkevät asiat eri tavoin. Heillä on myös erilaiset tarpeet ja odotukset elämältä ja muilta ihmisiltä sekä itseltään.

Pyykkönen (2007, 35) toteaa, että vähemmistöryhmien nuorilla sekä heidän perheillään on monia erityistarpeita. Erityistarpeiden tiedostaminen ei ole itsestään selvää, vaan tarvitaan erityistä havahtumista sekä vähemmistöryhmien kulttuuritaustojen tuntemista. Työillä ja pojilla voi olla eri kulttuureissa erilaiset roolit, kielitaito on huomioitava sekä vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja kunniaväkivaltakysymykset. Suomalaisten tulisi tarkastella omia asenteitaan ja pohtia oman kulttuurin ylläpitämistä ketään loukkaamatta. Kulttuurien kohtaamiseen liittyy haasteita, jotka tulevat esiin muun muassa erilaisten kulttuurien suhtautu-

minen esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Tätä kautta tulevat esiin nuorten kokemat hankaluudet oman identiteetin rakentamisessa ja ennakoasenteet eri kulttuureiden kesken.

Aniksen (2008, 88 – 90) mukaan sosiaalityöntekijät rakentavat asiakkaille tietynlaisia ominaisuuksia, joiden mukaisesti heidän oletetaan toimivan, kun he määrittelevät sosiaalityön tavoitteita ja omia tehtäviään. Identiteettien tuottaminen voi tapahtua tiedostamatta niiden seurauksia asiakkaiden näkökulmasta. Heille voi muotoutua esimerkiksi osattoman kärsijän, suomalaisuutta oppivan sopeutujan, samanlaisen ja tasa-arvoisen ihmisen, kulttuurinsa edustajan, rasismiin alistaman ja aktiivisen toimijan identiteettejä. Tällaisessa tilanteessa perheen sisäiset eriaikaiset sopeutumisprosessit voivat aiheuttaa ristiriitoja, jotka määrittyvät joskus lastensuojelullisiksi ongelmiksi. Vanhemmuuden tukeminen ja tiedon tarjoaminen suomalaisesta yhteiskunnasta on tärkeää, koska perheen muutosprosessi ei useinkaan merkitse vanhempien kyvyttömyyttä tai haluttomuutta huolehtia lapsistaan, vaan he tarvitsevat tähän neuvoja ja tukea. Myös erilaisuus voi määrittyä ongelmaksi, jolloin lasten ja nuorten konkreettisia arkisia tilanteita ei edes ruveta tutkimaan. Kuviossa 8. kuvataan nuorten parissa tehtävän sosiaalityön osaamisalueet.

KUVIO 8. Nuorten parissa tehtävän sosiaalityön keskeiset osaamisen alueet. (Pohjola 2009, 35)

Kuviossa 8. kuvatut nuorten parissa tehtävän sosiaalityön osaamisalueet painottuvat eri tavoitteiden ja tehtävälueiden mukaan. Pohjolan (2009, 35–36, 38) mukaan sosiaalityössä on kohderyhmästä riippumatta samanlaisia tehtäviä ja osaamisen alueita, kuten yllä olevasta kuviostakin huomataan. Erona on se, että osaamisen alueet suhteutetaan kohderyhmään. Nuorten parissa tehtävässä sosiaalityössä tarvitaan monella tasolla ja tavalla toteutuvaa osaamista. Työmenetelmien, nuorille tarpeellisen tiedon tuottamisen ja järjestelmien tuntemisen resurssiosaamisen lisäksi tarvitaan innovaatio-osaamista ja arvo-osaamista. Nuorten parissa tehtävä sosiaalityö edellyttää myös yhteiskunnallisen toimintaympäristön ja vuorovaikutuksen ja yhteistyön osaamista juuri nuorten näkökulmasta. Oleellista on erottaa, mitkä ovat nuorten keskeisiä toimintaympäristöjä ja miten heidän kanssaan muodostetaan luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Nuorten hyvinvoinnin varmistamiseksi tarvitaan nuorisotyön ja sosiaalityön sekä muiden paikallisten voimien yhdistämistä ja yhteistyötä. Nuoret ovat yhteiskunnassa ikärakenteen muuttuessa vähenevä voimavara ja he ovat tulevaisuuden tekijöitä.

Havainnot nuoruuden huomioimisesta sosiaalityössä

Haastatteluissa selvitettiin, miten sosiaalityöntekijät huomioivat nuoruuden sosiaalityössään. Tarkoituksena on selvittää ymmärretäänkö sosiaalityössä nuoruus alistavana rakenteena.

”Kaikki on yleistä sosiaalityötä ei mul oo mitään varsinaista nuorisotyön ohjelmaa, vaan se on yhteistyötä muiden kanssa. paljon on myös koulu, erityisesti ammattiopiston puolella.” H1

”Se raadollisuus ku on tehnyt niin pitkään, eli nyt ne on vanhempia, jotka on ollu vauvoja silloin kuin on alkanu työt. Mieltii sitä että miten, missä kohtaa sitä evästä olis voinut antaa enemmän, ettei siinä samassa kierteessä niinku olis niin, kyl se nuoruus on varmaan yks semmonen kohta ja sielä sitte esimerkiksi niinku koulutus ja pääseminen työelämään ja itsenäinen asuminen ja sen onnistuminen ja ihmissuhteet. Kyl mä ajattelen että silloin nuorena, jos vältyy siltä että ainoa keino jotenki tulla aikuiseks on se, että mahdollisimman varhain hankkii lapsia, niin se väli siinä mikä sielä tulee tavallaan siinä tulee nuoruuden aikana ja on sitten jo vähän aikuisempi kun alkaa sitä omaa perhettä perustaa, niin se on kauheen merkityksellinen väli. Aika monilta ihmisiltä se nuoruus jää kokonaan väliin kun sitä perhettä perustetaan vielä kun ollaan lähes lapsia.” H3

Haastateltavat kertoivat kaikki, ettei työ painotu erityisesti nuorisotyöhön, mutta silti pohtivat nuoruuden merkitystä työssään. Pitkään lastensuojelutyötä tehnyt sosiaalityöntekijä ku-

vasi oman työhistoriansa tuomia näköaloja nuorten parissa tehtävään työhön. Kuvauksessa tunnistetaan nuoruuden ja seuraavan sukupolven vanhemmuuden rakentumisen merkitykset ja oman työn vaikuttamismahdollisuudet. Nuoruus on aika, joka voi jäädä kokematta. Se on myös aika, jolloin voidaan yrittää vaikuttaa tulevaisuuden ratkaisuihin.

6.1 Monikulttuuristen nuorten maailma ja identiteetti

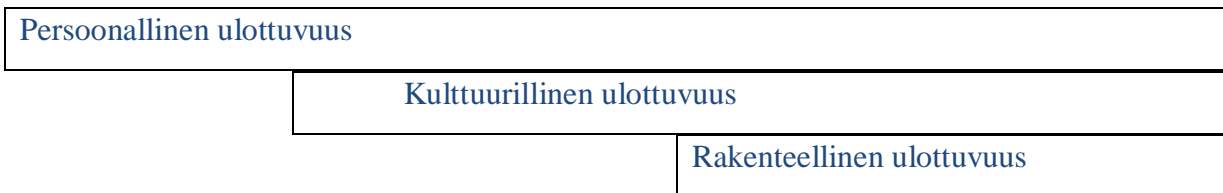
Se, mitä nuori on, riippuu siitä, miten hän sopii ympäröivään yhteiskuntaan. Thompson (1997, 15–16) käsittelee erilaistumista yhteiskuntaa luonnehtivana tekijänä. Ihmisiä kategorisoidaan muun muassa luokan ja sukupuolen perusteella. Nämä kategoriat luovat pohjan sosiaalisille rakenteille, sosiaalisten suhteiden, instituutioiden ja ryhmien verkostoille, joissa ihmisille jaetaan valtaa, statuksia ja mahdollisuuksia. Nuoret elävät näissä monimuotoisissa verkostoissa. Näissä verkostoissa monikulttuurisuus merkitsee nuorelle sitä, että identiteettiin vaikuttavat myös monet kulttuuriset tekijät (Kellner 2000, 111). Kun käsitellään monikulttuuristen nuorten maailmaa ja identiteettiä, täytyy huomioida mistä moni kulttuuri nuoren elämässä johtuu. Keskeisin ja yleisin tekijä on maahanmuutto. Maahanmuuttajuus tarkoittaa sitä, että nuori kantaa vanhempiansa tai aiemman kotimaansa kulttuurisia tekijöitä suomalaisen kulttuurin vaikutteiden rinnalla.

Honkasalo (2003, 184) kuvaa miten nuoret maahanmuuttajat puhuvat monisyisen jäsenyyden puolesta rakentaen omaa jäsenyyttään sekä suomalaisuuden, että oman taustansa aineksista. Oma paikka suhteessa suomalaisuuteen vaihtelee tilanteiden mukaan. Kulttuurista kuorta rakennetaan niin vaatetuksen kuin ruuan avulla. Nuorten käsityksissä rasismiin ja maahanmuuttoon liittyen heijastuvat vahvasti sekä mediassa että poliittisessa puhetavassa vallalla olevat stereotyyppiset näkemykset maahanmuuttajista sosiaalista hyvinvointia uhkaavina jäseninä. Maahanmuuttajuus värityy kielteiseksi kategoriaksi, josta otetaan mahdollisimman paljon etäisyyttä ja johon nuoret eivät tunne kuuluvansa. Maahanmuuttaja ja ulkomaalainen-sanoja käytetään silloin, kun puhutaan myöhemmin Suomeen saapuneista ja sosiaalisesti eri asemassa pidetyistä toisista.

Monikulttuuristen nuorten suhtautuminen rasismiin on ristiriitaista, koska omakohtaiset kokemukset haavoittavat ja muistuttavat toiseudesta ja ulkopuolisuudesta. Mutta samalla rasismi nähdään luonnollisena seurauksena kasvavasta maahanmuutosta. Nuorten ajatuksista

välittyä ajatus, että ihmisillä on luonnollinen taipumus vastustaa ulkomaalaisia ja puolustaa omaa valta-asemaansa. Omista kokemuksista ei mielellään puhuta. (Honkasalo 2003, 184)

Parkerin (2007, 153) mukaan nuoret ja heidän perheensä omaavat tietyn kielen (tai kielet) ja kulttuurin. Kyseessä voi olla perheen oma kulttuuri tai yhteisön kulttuuri. Nuori voi tässä kokea kuuluvansa joukkoon, tai olevansa ulkopuolinen. Yhteiskunnan ja yhteisön rakenteet ovat olemassa elämänpiirissä. Ne ohjaavat, tukevat ja määräävät elämän sisältöjä, velvoitteita, tavoitteita ja mahdollisuuksia. Nämä kaikki tekijät ilmenevät monimuotoisesti nuorten elämässä. Ihmisen persoonallisuuden tekijät, kulttuurilliset tekijät sekä sosiaaliset tekijät vaikuttavat hänen kokemuksiinsa esimerkiksi syrjinnästä. Taulukossa 3. esitetään nämä kolme nuoren sosiaalisen todellisuuden rakentumisen ulottuvuutta.

TAULUKKO 3. Elämänpiirin ulottuvuudet. (Parker 2007, 153)

Tarkasteltaessa monikulttuuristen nuorten elämää, tulee tunnistaa yllä kuvatut kolme ulottuvuutta, koska niiden avulla pystytään tarkastelemaan ja peilaamaan nuorten parissa tehtävää anti-diskriminatiivista sosiaalityötä ja seurusteluväkivaltailmiötä yksilön erityisyyden, kulttuurin ja rakenteiden kannalta. Yksilön, tässä tutkimuksessa monikulttuurisen nuoren, erityisyydellä tarkoitetaan niitä tarpeita, mahdollisesti käynnissä olevia prosesseja tai muita seikkoja, jotka tulee huomioida. Senin (2009, 53) mukaan kaikissa sosiaalisissa yhteyksissä on lukuisia mahdollisia käyttökelpoisia identiteettejä, jotka ihminen voi arvioida niiden hyväksyttävyyden ja suhteellisen tärkeyden mukaan. Monimuotoisuus voi nousta keskeiseksi silloin, kun kestävät piirteet kuten kansallisuus, kieli ja etnisuus ovat laajamerkityksellisiä. Nuoren täytyy ehkä päättää erilaisten kytköksiensä suhteellisesta merkittävydestä. Tosiasiassa ihminen valitsee koko ajan, vaikka vain välillisesti, miten tärkeinä pitää erilaisia kytköksiä. Nuori voi, asiaa pohdittuaan, päättää paitsi jäsenyydestään jossain etnisessä ryhmässä, myös siitä, että tämä on hänelle erittäin tärkeä identiteetti. Minuus sulkee sisäänsä ryhmän toisia jäseniä, joiden kanssa nuori identifioituu.

Thompson (1997, 17) toteaa, että yhteiskunnan sosiaaliset rakenteet muokkaavat nuoren identiteettiä. Heihin kohdistuvat odotukset tulevat näkyviksi sosiaalisessa kanssakäymisessä ja nykymedian kautta. Kellnerin (2000 9, 171, 179) mukaan nykynuorten pääasiallisena kasvattajana on toiminut mediakulttuuri. Mediakulttuuri tarjoaa aineksia merkityksien, identiteetin ja mielihyvän luomiseen, mutta se myös muovaa ja muodostaa identiteettejä. Amerikassa on olemassa huolestuttavaa tutkimuksellista näyttöä siitä, että eläimiin kohdistuneita julmuuksia, tulipalojen syöttämisiä ja väkivaltaisuuksia on tehty väkivaltaisen tv-sarjan nuorten ihailijoiden toimesta. Tämä osoittaa selvästi miten suuri vaikutus medialla voi olla nuorten elämään. Toki ei vain pahassa, koska media tarjoaa myös monenlaista maailmanlaajuista kulttuuria. Näre (2005, 9–10) esittääkin huolensa yksityisen ja julkisen rajan huokoisuudesta. Se tekee kulttuurista arvaamattoman ja jättää vain vähän tilaa luottamukseen perustuville tunteille. Hän esittää kysymyksen siitä, voiko enää luottaa, että sisintä kunnioitetaan. Toinen Näreeseen esittämä kysymys on, mitä tapahtuu lapsuudelle. ”Hajottaako julkisuuden intimitoituminen lapsuutta ja nuoruutta?”

Schubertin (2007, 179–180) mukaan monikulttuurisuuden taustalla voi olla nuoren oma maahanmuuttokokemus. Suurin vaikuttaja maahanmuuttajien erityisiin ongelmiin on syy, jonka vuoksi henkilö on jättänyt kotimaansa. Vapaaehtoinen kotimaasta lähteminen voi liittyä vanhempien työhön tai parisuhteeseen. Pakotettu maahanmuutto tarkoittaa esimerkiksi pakolaisia, jotka ovat lähteneet kotimaastaan henkensä uhalla. Pakolaisten maahanmuutto ei tapahdu harkitusti tai suunnitellusti, vaan pako on monesti kaoottinen ja vaarallinen. Paon taustalla voi olla vankeutta, kidutusta ja surua läheisten menettämisestä. Ihmiset voivat joutua asumaan jopa vuosia pakolaisleireillä, kurjissa oloissa omaisiaan ikävöiden. Kun sitten päästään eteenpäin, kaiken lisäksi täytyy sopeutua uuteen ympäristöön. Jokainen maahanmuuttaja käy läpi sopeutumisprosessin, kun hän muuttaa uuteen maahan. Vieras maa ja vieraat tavat aiheuttavat erilaisia kokemuksia sekä tunne- että tiedollisella tasolla. Lyhyesti kuvattuna prosessin vaiheet ovat ihastus tai kuherruskuukausi, kriisi- tai torjuntakuusi, sopeutuminen tai tasapainon haku ja paluu takaisin normaaliin, toisin sanoen uuden kulttuurin hallinta. Sopeutumisprosessin kaikki vaiheet eivät toteudu jokaisen maahanmuuttajan kohdalla, eivätkä välttämättä samassa järjestyksessä. Monen kohdalla voi useamman kulttuurin hallinta jäädä kokonaan pois. Ihminen ei koskaan koe itseään aidoksi osaksi uutta kulttuuriympäristöään. (Schubert 2007, 182–183.)

Havainnot sosiaalityöntekijöiden käsityksistä nuoruuden merkityksestä ja identiteetin rakentumisesta

Sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa kysyttiin nuoruuden merkityksestä yksilön elämässä. Yksi haastatteluista kuvasi miten nuori etsii omaa paikkaansa ja identiteettiään ja ettei se ole helppoa median ja vanhempien ja omien odotuksien vuoksi:

”Nuoruus on semmonen vaihe elämässä, että sä rupeet hahmottamaan koulumaailmaa ja työelämää, niitä kiinnostuksen kohteita ja mitä kohti mä haluan rakentaa mun elämää ja tulevaisuutta. Nuoruuden aikana tehdään valintoja, että mitä polkuja lähtee. Toisaalta se on varmaan aika paljon identiteetin muodostumisaikaa ja harjoittelemista kohti aikuisikää, että kuinka hoidetaan erilaisia asioita, taloudelliset asiat ja muutenki tämmöset, kohti sitä aikuisuutta. Lapsuus tuo omat peruspilarit että mitä sä saat kotoota ja sitten sä lähdet ehkä enemmän kavereitten kanssa ja sä saat vaikutteita ihan toisella lailla kun sieltä ihan omasta perheyhteisöstä. Se on sellasta muovailuaikaa ja hakemisen aikaa ja näin pois päin. Itsensä hakemista ja paikkansa hakemista, ei se oo helppoa, vanhemmilta voi olla paljon odotuksia ja itsellä voi olla odotuksia ja voi huomata että mä oonkin ehkä vähän erilainen kuin mun lähimmät ystävät ja erilaisia paineita varmaan on. Tänä päivänä mun mielestä mediasta ja kaikkialta tulee, et sun pitää olla niin tavallaan, pitäis olla sen ja sen näkönen ja sen ja sen olonen ja pärjätä taloudellisesti. En mä tiedä ottaako kaikki sellasia paineita, mut monet voi ottaa.”H2

Nuoruus on identiteetin rakentumisen aikaa. Haastateltavan toteamus ”ei se oo helppoa”, kuvaa sosiaalityöntekijän myötätuntoa nuorta kohtaan monenlaisten paineiden ja odotusten kohdalla. Nuoruus tunnistetaan muutoksien ja ratkaisujen vaiheena.

6.2 Nuoret ja seurusteluväkivalta

Tutkimusta monikulttuuristen nuorten kokemasta seurusteluväkivallasta tai perheväkivallasta Suomessa ei ole tehty. Siksi tässä tutkimuksessa on käytetty aineistoa, jossa on tutkittu ilmiötä yleisesti erittelemättä sitä, onko nuori monikulttuurinen tai maahanmuuttaja vai ei. On tärkeää tunnistaa seurusteluväkivaltailmiö myös monikulttuuristen nuorten elämässä. Samalla muistaen, ettei tässä tutkimuksessa tarkastella seurusteluväkivallan ja monenlaisen kulttuurin yhteyttä, vaan sosiaalityön keinoja tukea monikulttuurisia nuoria vaikeissa elämäntilanteissa. Niemen (2010, 18) mukaan seurusteluväkivalta on parisuhdeväkivallan alakäsite, joka viittaa tietyn tyyppisessä parisuhteessa tapahtuvaan väkivaltaan. Seurusteluväkivalta tai seurustelusuhdeväkivalta -termeillä (engl. dating violence, dating aggression, courtship violence) voidaan viitata kaiken ikäisten seurustelevien parien väliseen väkival-

taan, mutta pääasiassa näiden termien alla on tutkittu nuorten ja nuorten aikuisten (noin 15–25-vuotiaat) väkivaltaa. Flinck (2006, 189) toteaa, että väkivallan käsitteellistämiseen liittyy riski siitä, että väkivalta nähdään jakautuvan erilaisiin selkeästi eroteltaviin ryhmiin.

Niemen (2010, 109–110) mukaan suhtautuminen seurusteluun on kulttuuri-, aika- ja uskontosidonnaista. Nuorten osalta yksiselitteistä seurustelusuhdetta määrittelyä ei ole mahdollista määrittää, koska nuorilla on monia eri tapoja ymmärtää parisuhde. Se, mikä toiselle on seurustelua, ei välttämättä ole sitä toiselle. Ystävyys ja seurustelun välille on vaikeaa määrittää selvää rajaa, koska ystävydestä siirrytään seurusteluun ja siitä takaisin ystävyteen. Nuorten seurustelusuhteet ovat usein lyhyitä, eikä vakituistakaan suhdetta välttämättä mielletä vakavaksi, koska nuorelle voi olla tärkeämpää kokemusten hankkiminen. Kuitenkin tehdään selkeä ero kokeilujen ja seurustelun välille. Nuorille tärkeää seurustelussa ovat läheisyys, turva, luottamus, hyvä seura ja seksuaalisuuden opettelu. Varhaiset seurustelusuhteet ovat nuoren minuutta rakentavana väyliä, joissa haetaan ja saadaan palautetta toiselta. Seurustelusuhteessa nuori rakentaa käsitystä omasta sukupuolestaan ja seksuaalisuudestaan. Turvallisuus seurustelusuhteessa edellyttää rauhaa ja levollisuutta sekä tukea ja rohkaisua toiselta. Nuorille internet on luonnollinen foorumi ihastua ja löytää seurustelukumppani ja he saattavatkin kokea ihastumisen netissä jopa aidommaksi ja syvällisemmäksi kuin tosielämässä. Ulkonäköpaineet eivät rajoita tutustumista, mutta pettymys päättyneeseen nettsuhteeseen voi olla nuorelle yhtä kova paikka kuin tosielämässä.

Seurusteluväkivalta on osa laajempaa parisuhdeväkivallan ilmiötä, joka kuuluu yllä kuvattuun monimuotoiseen väkivaltamääritelmien kenttään. Nuoruusajan seurusteluväkivallan tiedetään olevan yhteydessä väkivaltaan myöhemmissä parisuhteissa (Salmi 2009, 154). Lepistö (2010, 91, 93) mukaan perheväkivaltaa kokeneet nuoret hakevat hyväksyntää perheen ulkopuolisista ihmissuhteista, esimerkiksi seurustelusuhteesta. Nuorille on tärkeää johonkin kuulumisen ja heille on tärkeää, mitä ihmiset ajattelevat. Tämä johtaa ihmissuhteista toiseen siirtymiseen ja hyväksynnän hakemiseen. Niemi (2010, 5–6) kuitenkin osoittaa, että seurusteluväkivallan seurauksena syntyneet lievät vammat ovat yleisiä. Tyttöjen ja poikien kokema väkivalta on erilaista. Vakavimmat teot ja vammat keskittyvät tytöille, heihin kohdistuva väkivalta on tapahtunut tyypillisesti yksityisellä paikalla. Poikiin kohdistuva väkivalta taas tapahtuu ulkona tai muulla julkisella paikalla. Niemen toteuttamassa kyselyssä ilmi tullut seksuaalinen seurusteluväkivalta on kohdistunut tyttöihin. Yhdeksäsluokkalaisten nuorten

seurusteluväkivallan uhrikokemukset ovat yhteydessä nuoren kotona ilmeneviin ongelmiin ja nuoren omaan riskikäyttäytymiseen. Seurusteluväkivalta on yhteydessä siis myös muihin väkivaltakokemuksiin. Seurusteluväkivallan uhriksi joutuneille nuorille kasautuu keskimäärin muita nuoria enemmän erityyppisiä uhrikokemuksia. Uhrikokemukset ja seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten rikoskäyttäytyminen on muita nuoria aktiivisempaa myös Salmen (toim., 2009, 156) mukaan. Nuorten seurusteluväkivalta on olemassa oleva ongelma, joka on jäänyt vaille huomiota. Heidän koulumenestyksensä on muita nuoria heikompi ja heidän itsekontrollin tasonsa muita alhaisempi. Myös päihteiden käyttö on tässä ryhmässä runsaampaa. Vanhempien ulkomaalaistausta ja tyytymättömyys itseän ovat merkitsevästi yhteydessä poikien kokemaan turvattomuuteen.

Saarikoski (2006, 134, 136) esittää, että Lövkronan mukaan yksilöihin ja poikkeavuuteen viittaavat väkivaltaisuuden selitykset peittävät sen, miten väkivalta voi olla kulttuuriin sisään rakennettua ja sen järjestelmiä ylläpitävää. Toisaalta väkivallan ja esimerkiksi naisten alistamisen esittäminen vieraaseen kulttuuriin kuuluvina saa helposti rasisia sävyjä kulttuurin ymmärtämisen tekosyyin varjolla. Syvällisesti ymmärretty väkivallan rakentuminen kulttuurin järjestelmiin on vain piirun päässä biologisesta determinismistä. Nietola (2011, 7) toteaaakin, että lähisuhdeväkivalta on ilmiönä laaja ja sen eri muotoja on vaikea havaita, koska ne kietoutuvat monesti osaksi muita sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Ongelman määrittämisen ja rajaamisen vaikeus sekä puuttumisen kynnyksen aiheuttaa haasteita sosiaalityöntekijälle. Puuttumiseen vaikuttaa myös auttajatahojen ihmiskäsitys, joka ohjaa avun tarpeen arvioimisessa.

Väkivallan eri muodoilla on tilastollisesti merkitsevä yhteys toisiinsa. Hautasen (2010, 191) mukaan nuoren, lapsen tai asianosaisen vanhemman esittämällä näkemyksellä väkivallasta näyttää olevan tuomareiden silmissä vähemmän painoarvoa kuin sosiaalityöntekijän esittämällä. Kun sosiaalityöntekijät kirjoittavat lausuntoonsa väkivallasta tosiasiana, näyttää se perustuvan useimmiten viranomaistietoihin tai siihen, että asianosainen itse myöntää jonkinasteista väkivaltaa tehneensä. Heiskasen (2010, 20) tutkimuksessa miehen kohtaamasta väkivallasta Suomessa viimeisten 12 kuukauden aikana, nuoret miehet olivat kokeneet useimmin väkivaltaa. Väkivalta väheni uhrin iän lisääntyessä. Tämä koskee niin tuntemattoman, tutun kuin kumppanin tekemää väkivaltaa. Myös Lepistön (2010, 5) tutkimuksen tulokset osoittavat, että nuorten kokema perheväkivalta on yhä suhteellisen yleistä, vaikka laki

kieltää ruumiillisen kurituksen. Perheväkivallan todistamisella ja vanhempien käyttämällä väkivallalla on yhteyttä moniin nuoren taustatekijöihin, kuten seurustelusuhteisiin ja siten seksuaaliseen kanssakäymiseen, koettuun huonontuneeseen terveyteen, elämäntyytymättömyyteen, koulukiusaamiseen ja huonontuneisiin ihmissuhteisiin perheen sisällä. Lisäksi perheväkivalta edesauttaa nuoren positiivista suhtautumista ruumiilliseen kuritukseen. Tutkimus osoitti, että perheväkivaltaa nähneet nuoret joutuivat myös itse perheväkivallan uhreiksi.

Hester ym. (2007, 75–76) tuo väkivaltatietoon mukaan etnisen vähemmistön lasten aseman. Tarkasteltaessa perheväkivallan vaikutuksia etnisen vähemmistön lapsiin, on erityispiirteenä noussut esiin kielen merkitys. He ovat voineet joutua jo muutenkin vaikeassa tilanteessa tulkin rooliin viranomaisten ja kielitaidottoman äitinsä välille. Seurauksina on ollut lopultakin lapsen totaalinen mykistyminen. Tiedon vääristyminen on myös todennäköinen seuraus, koska äiti mukauttaa asiat lapsen korville soveliaiksi. Äiti joutuisi muutoin puhumaan lapsen kautta juuri niistä asioista, joilta hän on lasta yrittänyt suojata. Lapsi, erityisesti tyttö, kokee turvattomuutta ja epävarmuutta. Kotoa karkaamiset ovat etnisiin vähemmistöihin kuuluvilla tytöillä tyypillinen reaktio. Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta perheväkivaltaongelmat seka-avioliitoissa ovat erityisen hankalia. Lapsen on vaikea valita kumman vanhemman, siis samalla kumman sukupuolen, etniseen taustaan identifioituisi. Tällaiset tilanteet voivat estää avun hakemisen kokonaan ja vaikuttavat paljon nuoruuden identiteetin rakentumiseen ja tulevaisuuden ihmissuhteisiin.

Havainnot nuorten kokemasta seurusteluväkivallasta

Haastateltavilta kysyttiin heidän havaintojaan nuorten kokemasta seurusteluväkivallasta, koska haluttiin selvittää miten seurusteluväkivalta tulee esiin sosiaalityössä. Seurusteluväkivaltailmiöön liittyen yksi haastateltavista kertoi, miten vaikeista olosuhteista lähtöisin olevat nuoret voivat hakeutua yhteen ja lapsena kaltoin kohdelluksi tuleminen vaikuttaa seurustelukumppanin valintaan. Harjaantumattomuus tunteiden ilmaisussa tällaisilla nuorilla voi merkitä sitä, että väkivalta on tapa pitää toista lähellä.

”Jos mä ajattelen näitä nuoria jotka, niin usein hakeutuu yhteen semmoset nuoret joiden lähtökohdat on ollu aika heikot. ne jotka on esimerkiks ollu meillä asiakkaana pitkään ja kaks tällasta nuorta löytää toisensa, niin kyllä mä siinä tietenkin ajattelen, se tulee mieleen että ne mallit ei oo ollu muutakuin että on tullut kaltoinkoh-

delluksi siellä lapsena kumpikin osapuoli, niin mitä muuta sitten osais. täski tule taas se, että se ei välttämättä oo mitenkään monikulttuuristen vaan se on yhtäläillä, kaks samanlaista. H3

”Nuoret jotka ei oo oppinu ilmaisemaan tunteitaan, muulla tavalla ja tota jo se rakastuminen on semmonen kauheen voimakas tunne ja jo se rakastuminen kaikkine ahdistuksineen saattaa laukasta jo sinällään sen väkivallan, ettei oo muuta keinoositte pitää sitä toista lähellä kuin se väkivalta.” H3

Sosiaalityössä löytyy tietoa siitä, miten nuoren lapsena kokemat vaikeudet näyttävät jatkuvan myös omien ihmissuhdevalintojen kautta. Työssä tunnistetaan myös että nuorilla ei ole taitoja käsitellä tilannettaan. Seuraavassa kappaleessa selvitetään, miten seurusteluväkivaltaa voidaan käsitellä sosiaalityössä.

6.3 Seurusteluväkivallan käsittely sosiaalityössä

Lindqvistin (2009, 230) mukaan sosiaalityöntekijöiden väkivaltatyöhön kuuluu väkivaltatilanteen selvittäminen ja turvallisuudesta huolehtiminen, kuunteleminen ja rohkaiseminen. Työn lähtökohta on asiakaslähtöisyys ja luottamuksellinen suhde. Tärkeää on asiakkaan kertomuksen uskomisen ja sen päteväyttäminen. Työntekijän on vaikea tunnistaa väkivaltaa, jos asiakas ei sitä itse kerro. Väkivallan kokijoilla on korkea kynnyks hakea apua ongelmaan, joka on koettu yksityiseksi, perheen sisäiseksi ja häpeälliseksi asiaksi. Sosiaalityöntekijöiden kokemuksen mukaan naiset tulevat hakemaan apua usein viimeisessä hädässä, tai väkivalta tunnistetaan muun asioinnin yhteydessä. Sosiaalityöntekijällä on instituution antamaa valtaa järjestää asiakkaalle palveluita ja tukitoimia.

Havainnot seurusteluväkivallan puheeksi ottamisesta

Teemahaastatteluissa kysyttiin asiakkaan kohtaamisessa seurusteluväkivallan puheeksi ottamisesta. Asiasta puhumista pidetään tärkeänä, mutta tunnistaminen ja puheeksi ottaminen ei ole yksiselitteistä:

”Olis kauheen tärkeetä, että koulun sosiaalityöntekijä ottais näitä asioita puheeksi niinku ihan yleisellä tasolla ja puhuis siitä (seurusteluväkivallasta) ja mitä siihen olisi tehtävissä ja kuinka sitä ei tule tietenkään hyväksyä millään lailla.....Täs on nyt vähän semmonen mietinnän juttu että mikä se oli nyt se oikee tapa, mut ehkä semmonen yleinen keskustelu olis paikallaan, koska tästä ei siis puhuta. ...ja mä kylä väitän, että kyllä sitä (seurusteluväkivaltaa) on, mutta miksei se oo enemmän pin-

nalla. Ku perheitä ja vanhempia tapaa, niin voihan heihinkin yrittää vaikuttaa, että onko he kiinnittänyt huomiota, jos he on omasta nuoresta huolissaan, että voisko siellä mahdollisesti olla jotaki tämmöistä taustalla.”H2

Havaintoaineistossa seurusteluväkivaltaa kokeneen monikulttuurisen nuoren kohtaaminen käsitellään, kuten kenen tahansa asiakkaan kohtaamista. Yksi haastateltavista mainitsee että seurusteluväkivallasta olisi hyvä puhua yleisellä tasolla. Yhteinen keskustelu ja pohdinnat hyvästä seurustelusuhteesta on erityisen tärkeää niille nuorille, joilla on kotona vaikeaa ja joilla ei ole turvallisia aikuissuhteita, joissa voisi asiaa käsitellä.

”Tärkeätä on se, että pystyn hahmottamaan miten nuori toimii ja mitkä tiedot hänellä on selvitä yhteiskunnan haasteista. Että saan muodostettua sellaisen luottamuksellisen suhteen ja että pystyy puhumaan asioista ja käymään asiat yhdessä läpi ja sitten miettii auttavia tahoja ja erilaisia vaihtoehtoja.”H1

”Varmaan turvallisuuden tunnetta, ettei tuu semmosta tunnetta, että jää yksin sen asian kanssa, et pidetään huolta kuitenkin, mutta varmaan se että uskaltaa tuoda sen asian esille, että mitä elämässä tapahtuu.”H2

”Tilan antaminen siihen asiaan ja sen kestäminen, että näin on eikä jotenkin sen poispuhuminen. Aika, rauha, tila ja kestäminen.” H3

Kaikki haastateltavat toivat esiin, että asiakkuudessa on aina joku syy, jonka perusteella työtä tehdään. Työn tarkoituksena tulee olla nuoren auttaminen. Haastateltavat toivat esille tavoitteen luottamuksellisesta suhteesta, yhteistyöstä, puhumisesta, turvallisuudesta ja tilan antamisesta asiakkaan kuulemiseen.

Hautasen (2010, 203) mukaan sosiaalityöntekijöihin kohdistuvissa odotuksissa on ristiriidan siemen. Kun tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden kirjoittamia selvityksiä, tasapainottelu erilaisten vaatimusten välillä aiheuttanee erityistä varovaisuutta väkivaltaan liittyen. Varovaisuus saattaa johtaa kiertoilmaisuihin ja väkivallan hyvin hienovaraiseen käsittelyyn. Se johtaa myös siihen, että tietoa väkivallasta tarjotaan läpi selvityksen, mutta yhteenvedossa väkivalta katoaa ja annettu suositus perustellaan muilla asioilla. Tapoihin kirjoittaa väkivallasta vaikuttaa myös vaatimus keskittyä selvityksessä myönteisiin seikkoihin.

Lindqvist (2009, 230) esittää, että sosiaalityöntekijät kokevat riittämättömyyttä vaikean ja tunnekuormittavan työn äärellä. Työntekijät joutuvat jakamaan asiakkaan tunteita kuten pel-

koa, häpeää, neuvottomuutta ja voimattomuutta. Asiakkaan ahdistus voi olla niin vahva, että se tarttuu työntekijään. Työntekijän turvallisuutta saattaa uhata myös suora väkivalta tai sen uhka. Tällöin vaarana on, että työntekijä lamaantuu ja joutuu samanlaiseen voimattomuuden, epätoivon ja pelon psyykkiseen kehään kuin väkivallan uhri. Jaksakseen sosiaalityöntekijöiden tulee itse voimaantua ennen kuin hän voi tukea asiakkaan voimaantumista. Tähän tarvitaan turvallisia työolosuhteita, työnohjausta ja johdon tukea sekä väkivaltailmiöön ja sen kohtaamiseen liittyvää tietoa ja taitoja.

Lepistön (2010) tutkimuksessa esitetään, että nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten tulee kiinnittää huomiota kaikkeen väkivaltaan, lievempäänkin. On tärkeää, että nuorille kerrotaan väkivallasta ja sen seurauksista, jolloin he voivat arvioida omaa toimintaansa. Aikuis-ten tulee kiinnittää enemmän huomiota nuorten ihmissuhteisiin niin perheessä kuin se ulkopuolella. Perheiden kasvatuskäytännöistä ja ongelmanratkaisutavoista tulisi keskustella. Nuorten hyvinvointiin ja voimavaroihin tulisi kiinnittää huomiota oireiden ja ongelmien ohella. Auttajien tulee tarjota turvaa, huomiota ja keskustelumahdollisuuksia.

Havaintoaineistoa seurusteluväkivallan huomioimisesta nuoren kohtaamisessa

Haastatellut kertoivat, etteivät kyselle seurusteluun liittyvästä väkivallasta nuorilta, vaan he ajattelivat, että nuori tuo itse asian esille niin halutessaan tai eivät ainakaan huomanneet sitä kysyä. Pohdittiin myös seurusteluväkivaltaa suhteessa perheväkivaltaan ja kunniaväkivaltaan. Sosiaalityöntekijän oli vaikeaa löytää mahdollisuutta tai keinoja toimia tällaisissa tapauksissa.

”En mä ajattele en mä oo koskaan ajatellu sitä sillä tavalla että jos joku nuori tulee mulle, et sehän tulee jos he itse tuovat esiin tällaisia asioita, mutta enhän mä, sithän mä näen jos on silmä mustana mutta enhän mä sitä voi tietää.” H1

”Alaikäiset saattaa joutua siitä pulmiin, niin ne ei pääsääntöisesti puhukkaan siitä, että enemmän mulla on näitä tyttöjä, jotka veljiä ja isiä pelkää.” H2

”Se on aika monisäikeinen se väkivallan ilmeet se ei siis, se mikä on mun mielestä se näkyvin ilme et tällasen nuoren seurusteluväkivalta niin se saattaa tulla enemmän niin se voi olla esimerkiksi henkistä väkivaltaa jota harjoittaa hänen isänsä. Mä koen et eniten se väkivalta onkin sellaista, se ei olekaan sellaista parisuhdeväkivaltaa jota me, se on sellaista isän ja veljien harjoittamaa kontrollia.” H3

”En mä usko et ne paljastais sitä. Eihän me voida tietää, jos ihmiset ei kerro meille, et kyllä he jotka pelkää, pitää tuoda se itse esiin. Mut et en mä keksi mitään mahdollisuutta että me voitais toimia tai ottaa selvää. Näen et se tehtäväkenttä alkaa kuulua poliisille tai terveydenhuoltoon. Ne onkin sitten lastensuojelun asioita.” H1

Haastateltavien oli helpompi tunnistaa perheessä tapahtuvaa väkivaltaa, samoin fyysinen väkivalta tunnistetaan paremmin. Seurusteluväkivalta koettiin tunnettavan huonosti, jos sitä ei sanota ääneen. Asiasta ei myöskään kysytä. Toisaalta tietyissä tapauksissa se osataan huomioida erityisesti.

”Kyl mä näkisin jos mä näen et mun asiakas tulee hakattuna tänne ja on aivan itkeväinen ja tulee tänne hoitamaan jotain muuta asiaa, niin kyllähän ihan totta kai otan se esiin ihan suoraan että missä sä oot loukannu... ja sit alan keskustella siitä ja kysyä mitä sä aiot tehdä ja kehotan tekemään ja...” H1

”Kun mä tiedän että on huumeidenkäyttöä, niin silloin mä jotenki herään sille asialle. Se liittyy sitten niihin huumeiden saamiseen ja siihen että näitä tyttöjä aika usein myydään ja käytetään välineenä huumeiden hankkimisessa.” H3

Haastateltava (H1) näki seurustelun monimuotoisena ilmiönä, eri etnisillä ryhmillä on seurusteluun liittyviä sääntöjä, jotka tunnistetaan. Tiedostettiin myös, että osa säännöistä voi törmätä suomalaisen yhteiskunnan ja lainsäädännön ja yksilön vapauden ihanteen kanssa. Pojilla nähtiin olevan suhteellisen suuri vapaus valita seurustelukumppani, perhe ei juuri puutu asiaan. Seurusteluväkivaltaa ja väkivaltaa ylipäätään uskottiin olevan enemmän kuin mitä tiedetään.

”Mä uskon että seurusteluväkivalta on aika salattua..... kyllähän mä uskoisin että sitä väkivaltaa on enemmän kuin me tiedetään tai muutkaan viranomaiset.” H1

Jos kuitenkin asiakas kertoo kokeneensa seurusteluväkivaltaa, koettiin tehtäväksi kysyä mitä on tapahtunut, kuinka monta kertaa ja mistä se johtuu. Asiakas ohjataan kääntymään poliisin puoleen. Väkivallan tekijän kutsumista asiakaskäynnille arvioidaan tapauskohtaisesti. Toisaalta pohdittiin, että poliisin puheille ei mennä kovin helposti. (H1)

Yksi haastateltavista pohti nuorten auttamiskeinoja, miten aikuiset eivät huomaa nuorten seurusteluväkivaltaa, eivätkä nuoret puhu itse kokemastaan seurusteluväkivallasta, mutta ystävät ovat tietoisia tilanteesta ja yrittävät puuttua tilanteeseen ja kertoa vanhemmille.

”Eihän se väkivalta vaan yhtäkkiä jostain tupsahda, vaan kyllähän sitä varmasti on. Oon kuullu, ei oman työn kautta, että murrosikäisillä on väkivaltaa suhteita ja ne yrittää ratkoa niitä omalla laillansa ja kaverit puuttuu siihen ja rohkeemmat kertoo sen tytön tai pojan vanhemmille et seurustelusuhhteessa on väkivaltaa. Ne on jotenki osannu piilottaa sen omilta vanhemmiltaan. Mä oikein mietin meidän auttamiskeinoja et eikö me, miten se ei oo tullu esille niinku mistään kautta. Kaveri joka näki, kertoi, siinä on pari nuortaparia ja toisessa on sitte maahamuuttajapoikakaveri, joka käyttäytyy tosi väkivaltaisesti ja ne on tosi nuoria, kuinka ne sietää sitä ja tossa vaiheessa. Täälä on nuorisotiloja, missä ne nuoret on, missä nyt ylipäättään nuoret viettää aikaa, ettei kukaan aikuinen oo huomannu, niin se on kyllä vähän ällistyttävä asia. Kai se jotaki kertoo asenteista sitte, ku ajattelee että, ettei eri taholla niinku tästä asiasta oikein puhuta. Vai onko se tiedostamatonta...mä en oikein tiedä.”H2

Haastatteluaineiston perusteella näyttää siltä, että seurusteluväkivalta on ilmiönä piilossa. Väkivaltaa on vaikeaa tunnistaa, jos asiakas ei siitä kerro. Nuorten ajatellaan itse ratkaisevan ongelmat seurustelusuhhteessa. Ihmiset hakevat apua väkivaltaan usein vasta viimeisessä häädässä. Nuoret hakevat kyllä apua muissa asioissa, joten seurusteluväkivalta voidaan tunnistaa muun asioinnin yhteydessä. Väkivallasta on hyvä kysyä suoraan, erityisesti kun puhutaan nuoren kanssa seurustelusta. Aineistossa nousi esiin se, että lastensuojelun, terveydenhuollon ja poliisin tehtävät tunnistetaan nuorten kokemaan seurusteluväkivaltaan liittyen. Rinnalle kaivattiin ehkäisevää työtä kouluissa.

6.4 Yhteenvedo anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähtökohdista

Tutkimuksen teoreettinen lähtökohta anti-diskriminatiivinen sosiaalityö ja monikulttuuriset nuoret nivoutuvat yhteen useissa seikoissa teoreettisessa aineistossa. Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti ja nuoren identiteetti sekä globalisaation, perhe- ja mediakulttuurin ja rakenteiden merkitys vaikuttavat sekä sosiaalityön tekemiseen että nuoren elämään. Ilmiöt nuori ja sosiaalityöntekijä ovat yhtäläisesti yhteiskunnassa vallitsevien lainalaisuuksien vaikutuksen alaisina. Toinen heistä omaa valtaa ja toinen on rakenteissa ilmenevän vallankäytön kohde.

1980-luvulta kehitettiin anti-diskriminatiivinen ja kulttuuri- ja etnosensitiivinen sosiaalityö. Lähtökohtana olivat rasmin ja etnisten konfliktien vastainen työskentely, joka laajeni sosiaalisten ryhmien diskriminaation ja eksklusion vastaiseen työskentelyyn. Tämän vapautuksen sosiaalityön arvoja ovat yhteisöllisyys ja yhdenvertaisuus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja kumppanuus. Anti-diskriminatiivisella sosiaalityöllä pyritään vaikuttamaan ja muut-

tamaan sosiaalisia asenteita yhteiskunnassa. Assimilaatio eli mukautuminen on yleisin strategia ohittaa etninen diskurssi. Murtaakseen vaikenemisen ja asenteet tulee tavoitella institutionaalisia muutoksia sosiaalityössä sekä ylittää institutionaalinen, kulttuurinen ja persoonallinen rasismi.

Etnosentrisyys voi olla kulttuuristen oletusten ja stereotyyppien perustana. Etnorelatiivisella tasolla hyväksytään kulttuurien erilaisuus ja ymmärretään toisen kulttuurin edustajaa. Integroitunut ihminen on vapaa liikkua kulttuurien välillä, eivätkä kulttuurin arvot ja normit kahlitse käytöstä, ajattelua tai asenteita. Kytetään mukautumaan tilanteisiin kulttuurisesti erilaisen ihmisten kanssa. Kun ihmisten parissa työskennellään kulttuurisensitiivisesti, tilanteita tarkastellaan taustayhteisön ja elintapojen ja uskomusten kautta. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoria käsittelee alistavien rakenteiden merkitystä yhteiskunnassa. Tarkastellaan ihmisten luokka-asemaa ja vaikutuksia köyhyyteen, sukupuolta, rotua ja etnisyyttä ja iän tuomaa diskriminaatiota. Ikä on oleellinen ulottuvuus sosiaalisissa rakenteissa.

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön käsitteellinen viitekehys on väline epäoikeudenmukaisien ja diskriminoivien sosiaalisten olosuhteiden ja asiakkaan ja hyvinvointiyhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen ymmärtämiseksi. Tilannetta voidaan analysoida ensinnä persoonallisella, yksilön ajatusten, tunteiden, asenteiden ja toiminnan tasolla P. Toiseksi kulttuurisella tasolla, joka viittaa asioiden näkemiseen, ajatteluun ja tekemiseen liittyvään kulttuuriseen tasoon. Tähän tasoon C kuuluu muun muassa samankaltaisuus, yksimielisyys oikeasta ja väärästä ja normaalista. Kolmanneksi rakenteiden tasolla S, jossa analysoidaan sosiaalisen jakautumisen verkostoja, alistavia rakenteita ja diskriminaation institutionalisaatiota ja yhteiskuntaan juurtumista. Rakenteet osoittavat vallan ja vaikuttamisen sosiaalipoliittiset ulottuvuudet.

Anti-diskriminatiivisen ammatti-identiteetin rakentuminen alkaa siitä, että tunnistetaan enemmistöä suosiva ja vähemmistöä syrjivä identiteetti. Anti-diskriminatiivisen ammatti-identiteetin sisäistyessä herää ylpeys omista taustoista ja kuulumisesta. Vahvempi ammatillinen itsevarmuus saavutetaan moniammatillisten kohtaamisten ja identiteetin ja identifikaation syvemmän arvioinnin kautta. Nuoret ovat jääneet syrjään sosiaalityössä, jossa heidän tilanteensa tunnistetaan lähinnä perheiden kautta. Sosiaalityö keskittyy nuorten sosiaalisen integraation ja mahdollisten ongelmatilanteiden hallintaan. Vähemmistöryhmien nuorilla on

monia erityistarpeita, he kokevat hankaluuksia oman identiteetin rakentamisessa ja ennakkosenteita eri kulttuureiden kesken. Nuorten parissa tehtäviä keskeisiä osaamisen alueita ovat yhteiskunnallisen toimintaympäristön, järjestelmien tuntemisen resurssiosaaminen, arvoosaaminen, tiedontuottaminen, innovaatio-osaaminen, työmenetelmien, vuorovaikutuksen ja yhteistyön osaaminen. Sosiaalityöntekijät rakentavat itselleen ja asiakkailleen ominaisuuksia, joiden mukaisesti heidän oletetaan toimivan kun he määrittelevät sosiaalityön tavoitteita ja omia tehtäviään. Identiteettien tuottaminen voi tapahtua tiedostamatta niiden seurauksia asiakkaiden näkökulmasta.

Nuorelle monikulttuurisuus merkitsee sitä, että identiteettiin vaikuttavat monet kulttuuriset tekijät. Maahanmuuttajuus voi tarkoittaa sitä, että nuori kantaa vanhempiansa tai aiemman kotimaansa kulttuurisia tekijöitä suomalaisen kulttuurin vaikutteiden rinnalla. Monikulttuuristen nuorten suhtautuminen rasismiin on ristiriitaista, koska omakohtaiset kokemukset haavoittavat ja muistuttavat toiseudesta ja ulkopuolisuudesta. Nuori voi kokea kuuluvansa joukkoon tai olevansa ulkopuolinen. Yhteiskunnan ja yhteisön rakenteet ovat olemassa elämänpiirissä. Kaikissa sosiaalisissa yhteyksissä on lukuisia käyttökelpoisia identiteettejä, jotka ihminen voi arvioida niiden hyväksyttävyyden ja suhteellisen tärkeyden mukaan. Monimuotoisuus voi nousta keskeiseksi silloin, kun kestävät piirteet kuten kansallisuus, kieli ja etnisyydet ovat laajamerkityksellisiä. Nuoren täytyy päättää erilaisten kytköksiensä suhteellisesta merkittävydestä.

Nuori valitsee koko ajan, vaikka vain välillisesti, miten tärkeinä pitää erilaisia kytköksiä. Myös yhteiskunnan sosiaaliset rakenteet muokkaavat nuoren identiteettiä. Heihin kohdistuvat odotukset tulevat näkyviksi sosiaalisessa kanssakäymisessä ja nykymedian kautta. Mediakulttuuri tarjoaa aineksia nuorille merkityksien, identiteetin ja mielihyvän luomiseen, mutta se myös muovaa ja muodostaa identiteettejä. Yksityisen ja julkisen rajan huokoisuus tekee kulttuuristamme arvaamattoman ja jättää vähän tilaa luottamukseen perustuville tunteille. Media tarjoaa aineksia, joista nuoret muovaavat omia identiteettejään. Mediakulttuuri vaikuttaa käsityksiin luokasta, etnisyydestä ja rodusta, kansallisuudesta, meistä ja muista.

Monikulttuuristen nuorten kohtaama seurusteluväkivaltaa tarkastellaan kahdensuuntaisena ilmiönä, jossa useimmiten tutkitaan sekä tyttöjen että poikien tekemää ja kokemaa väkivaltaa. Nuorten kohtaaman väkivallan muotoja ovat fyysinen väkivalta, henkinen väkivalta,

kunniaväkivalta, hengellinen väkivalta, taloudellinen väkivalta sekä seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö. Väkivallan määritelmä vaihtelee ajan ja paikan mukaan, koska määrittely on kulttuurisesti ja historiallisesti rakentunutta. Väkivaltaan liittyy neljä elementtiä. Se sisältää tekijän fyysistä tai muuta voiman käyttöä, sillä on tarkoitus tuottaa vahinkoa, väkivallan kokija kokee se vahingolliseksi tai loukkaavaksi tai kolmas taho, esimerkiksi viranomainen tunnistaa sen väkivallaksi. Väkivaltaan läheisissä suhteissa liittyy myös häpeää, syyllisyyttä ja pelkoa. On tyypillistä, että se on toistuvaa ja edetessään pahenevaa ja sitä esiintyy kaikissa sosiaaliryhmissä ja kulttuureissa. Väkivallankäyttöön liittyy vähemmän arvokkaaksi koetun piittaamaton ja halveksiva kohtelu. Kyse on lähestymistavasta, joka analysoi erojen risteytymistä ja kytkeytymistä toisiinsa. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistavat tarjoavat tälle tarkastelulle hyvän teoreettisen alustan.

Suhtautuminen seurusteluun on kulttuuri-, aika- ja uskontosidonnaista. Nuorilla on monia eri tapoja ymmärtää parisuhde. Se, mikä toiselle on seurustelua, ei välttämättä ole sitä toiselle. Ystävyyden ja seurustelun välille on vaikeaa määrittää selvää rajaa, koska ystävyydestä siirtyään seurusteluun ja siitä takaisin ystävyyteen. Nuorelle voi olla tärkeämpää kokemusten hankkiminen, mutta tärkeää seurustelussa ovat läheisyys, turva, luottamus, hyvä seura ja seksuaalisuuden opettelu. Turvallisuus seurustelusuhteessa edellyttää rauhaa ja levollisuutta sekä tukea ja rohkaisua toiselta. Nuorille internet on luonnollinen foorumi ihastua ja löytää seurustelukumppani ja he saattavatkin kokea ihastumisen netissä aidommaksi ja syvällisemmäksi kuin tosielämässä.

Seurusteluväkivallan seurauksena syntyneet lievät vammat ovat yleisiä. Tyttöjen ja poikien kokema seurusteluväkivalta on erilaista. Vakavimmat teot ja vammat keskittyvät tytöille, heihin kohdistuva väkivalta on tapahtunut tyypillisesti yksityisellä paikalla. Poikiin kohdistuva väkivalta taas tapahtuu ulkona tai muulla julkisella paikalla. Nuorten seurusteluväkivallan uhrikokemukset ovat yhteydessä nuoren kotona ilmeneviin ongelmiin ja nuoren omaan riskikäyttäytymiseen. Seurusteluväkivalta on yhteydessä myös muihin väkivaltakokemuksiin. Lähisuhdeväkivalta on ilmiönä laaja ja sen eri muotoja on vaikea havaita, koska ne kietoutuvat monesti osaksi muita sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Puuttumiseen vaikuttaa ihmiskäsitys, joka ohjaa avun tarpeen arvioimisessa. Nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten tulee kiinnittää huomiota kaikkeen väkivaltaan ja nuorille tulee kertoa väkivallasta ja sen seurauksista. Aikuisten tulee kiinnittää huomiota nuorten ihmissuhteisiin niin

perheessä kuin se ulkopuolella. Nuorten hyvinvointiin ja voimavaroihin tulisi kiinnittää huomiota oireiden ja ongelmien ohella. Auttajien tulee tarjota turvaa, huomiota ja keskustelumahdollisuuksia.

Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö on sosiaalipoliittista toimintaa, jossa käytetään lakien asettamaa valtaa yksilön, kulttuurin ja rakenteiden tasolla. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön käytännöissä on holistinen perspektiivi kaikilla kolmella tasolla tavoitteena oikeudenmukaisuus ja kulttuurisensitiivisyys, jossa ymmärretään, että kulttuurisilla ideologioilla on vaikutus yksilön elämään ja valtaan. Työssä tiedostetaan omaan ammatti-identiteettiin ja asiakkaan identiteettiin vaikuttavat asenteet ja tunteet, mutta myös yhteiskunnassa vallitseva kulttuuri ja rakenteet. Sosiaalityön tavoitteena on aina asiakkaan voimaantumisen mahdollistaminen sopeuttamisen sijaan.

7. ANTI-DISKRIMINATIIVINEN SOSIAALITYÖ MONIKULTTUURISESSA SUOMESSA

Sosiaalityössä tulee tunnistaa yksilön kohtaamat vaikeudet ja mahdollistaa muutoksia. Yhtäläillä on merkityksellistä tunnistaa yhteiskunnan kulttuurisen monimuotoistumisen mahdollisuudet ja haasteet sekä löytää vaikuttamisen areenat hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Tutkimuksen aihe on jäsentää kirjallisuusaineistoon perusteella anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapa suhteessa suomalaiseen sosiaalityöhön, jota käsitellään havaintomateriaalin tuella. Havaintomateriaali koostuu sosiaalityöntekijöiden ajatuksista monikulttuurisuuteen, nuoruuteen ja seurusteluväkivaltaan liittyen. Nämä ilmiöt peilaavat syvällä ihmisyydessä ja sosiaalityön tekemisessä näyttäytyviä arvoja ja asenteita. Anti-diskriminatiiviseen sosiaalityöhön kuuluu omaan yksilöön, taitoihin ja rakenteisiin liittyvien mekanismien tunnistaminen. Erityistä anti-diskriminatiivisessa teoriassa on tarkastelujen keskittäminen diskriminoiviin eli syrjiviin rakenteisiin, niiden tunnistamiseen ja korjaamiseen. Näitä rakenteita ovat ihmisten luokka-asema taloudellisen vallan kautta, sukupuoli yksilön sosialisointia ja roolien kautta, ikään liittyvät negatiiviset stereotyyppit kuten kyvyttömyys ja riippuvuus, rotuun ja etnisyyteen liitetty sosiaalinen ryhmittäminen sekä vammaiset vähemmistönä. Valta ja mahdollisuudet jakautuvat diskriminoivasti myös kulttuuriin, kieleen ja uskontoon liittyen.

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistavan mukaan yhteiskunta eli rakenteet muovaavat identiteettiä eli rakenteista tulee osa yksilön tietoisuuden rakenteita. Työn ulottuvuudet – identiteetti, kohtaaminen ja rakenteet – rakentuvat toisistaan. Tämä viitekehys mahdollistaa alistavien rakenteiden tarkastelun suhteessa eri ilmiöihin suomalaisessa sosiaalityössä. Tutkimuksessa näitä kolmea ulottuvuutta on käsitelty seurusteluväkivaltaan, nuoruuteen ja monikulttuurisuuteen liittyen. Tässä luvussa jäsennetään yhteenvedona anti-diskriminatiivista sosiaalityötä kirjallisuusaineiston ja haastatteluaineiston pohjalta eli vastataan tutkimuksen kysymyksiin. Aineistoa käsitellään alla olevissa kappaleissa teemoittain taulukoissa (4, 5, 6 ja 7) ja taulukoiden alla tekstissä.

Aineistossa on huomioitava, että teemat seurusteluväkivalta, nuoruus ja monikulttuurisuus menevät todellisuudessa limittäin keskenään ja samat esiin nousseet seikat, esimerkiksi sanat ja kieli, voidaan liittää useampaan teemaan. Aineistosta ei ole haettu ilmiöiden tai teemojen

määrällisiä toistuvuuksia, koska tällä tutkimuksella ei pyritä testaamaan teoriaa, vaan on selvitetty anti-diskriminatiivisen lähestymistavan käyttökelpoisuutta suomalaisessa sosiaalityössä. Tässäkin yhteydessä on syytä korostaa, että aineisto ei tuota näyttöä siitä, että tarkasteltavat ilmiöt liittyisivät toisiinsa. Tarkemmin sanottuna monikulttuurisuus ei ilmiönä liity erityisesti seurusteluväkivaltaan. Suppea havaintoaineisto ainoastaan tukee tai syventää ilmiöiden ymmärrystä tässä kontekstissa, muttei mahdollista tämän tutkimuksen tuottaman tiedon laajempaa yleistettävyyttä.

Taulukoissa esitetään sarakkeittain anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapa suhteessa seurusteluväkivaltailmiöön, nuoruuteen, monikulttuurisuuteen ja sosiaalityöhön. Pystysarakkeet on kussakin taulukossa jaettu otsakkeisiin identiteetti, kohtaaminen ja rakenteet sekä osaaminen. Käytännössä taulukkoon on niputettu sarakkeittain tekijät ensin kirjallisuusaineisto ja sen jälkeen haastattelujen havaintoaineistoa. Taulukoissa ei ole tärkeysjärjestystä, vaan ristiintaulukoinnin avulla pyritään saamaan kokonaiskäsitys aiheesta, jonka jälkeen aineisto tulkitaan tekstiin anti-diskriminatiivisen viitekehyksen mukaan.

7.1 Seurusteluväkivalta ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö

Tässä kappaleessa jäsennetään seurusteluväkivallan ja anti-diskriminatiivisen sosiaalityön yhteyttä ensin taulukossa ja sen jälkeen tekstinä selventäen.

TAULUKKO 4. Seurusteluväkivalta ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö.

SEURUSTELUVÄKIVALTA JA ANTI-DISKRIMINATIIVISEN SOSIAALITYÖN LÄHESTYMISTAPA Yhteiskunta eli rakenteet muovaavat identiteettiä Rakenteista tulee yksilön tietoisuuden rakenteita Ulottuvuudet rakentuvat toisistaan 			
IDENTITEETTI merkitys, taustat, arvot ja asenteet	ASIAKKAAN KOHTAAMINEN	RAKENTEET tunnistaminen ja vaikuttaminen	OSAAMINEN työtaidot, koulu- tus ym.
kirjallisuusaineisto: suhtautuminen seurusteluun on kulttuuri, aika- ja uskon- tosidonnaista yksiselitteistä seuruste- lusuhdetta on mahdoton	kirjallisuusaineisto: nuorille tulisi kertoa väki- vallasta ongelman määrittelemisen ja rajaamisen vaikeus ja	kirjallisuusaineisto: yhteiskunta kontrolloi laki kieltää ruumiillisen kurituksen lievä pahoinpitely on	kirjallisuusaineisto: väkivaltatyöhön kuu- luu tilanteen selvit- täminen ja turvalli- suudesta huolehtimi- nen

<p>määrittää. ystävyyden ja seurustelun raja on hämärä</p> <p>seurustelu rakentaa nuoren minuutta</p> <p>uhrikokemukset yhteydessä kotona ilmeneviin ongelmiin</p> <p>yhteys nuoren omaan riskikäyttäytymiseen</p> <p>enemmän uhrikokemuksia</p> <p>nuorten kokemus perheväkivalta on suhteellisen yleistä</p> <p>perheväkivallalla on yhteys seurustelusuhteisiin ja seksuaaliseen käyttäytymiseen.</p> <p>perheväkivaltaa nähneet nuoret joutuvat myös itse perheväkivallan uhreiksi</p> <p>nuoren kohtaamat ongelmat hankalia identiteetin kehittymisen kannalta</p> <p>havaintoaineisto: tabu, seurusteluväkivallasta ei puhuta</p> <p>joka vitsaa säästää se lastaan vihaa</p> <p>ajatellaan, että jos nuori ei ole tyytyväinen seurustelusuhteessa, hän lopettaa suhteen, joten ongelmaa ei ole</p> <p>nuoret, joita lapsena kaltoin kohdeltu eivät osaa muuta. nuoret, joiden lähtökohdat ovat heikot hakeutuvat yhteen.</p> <p>nuoret, jotka eivät ole oppineet ilmaisemaan tunteitaan</p>	<p>puuttumisen kynnyksi nuori ei kerro vaikeasta tilanteestaan, ei hae ammattiapua.</p> <p>työntekijän ihmiskäsitys vaikuttaa.</p> <p>tulee kiinnittää huomiota myös lievään väkivaltaan</p> <p>korkea kynnyksi hakea apua seurauksista on kerrottava</p> <p>auttajien tulee tarjota turvaa, huomiota ja keskustelumahdollisuuksia</p> <p>lähtökohta on asiakaslähttöisyys ja luottamuksellinen suhde</p> <p>nuoren kertomuksen uskominen ja sen päteväittäminen</p> <p>havaintoaineisto: nuorten kaverit auttavat ratkomaan, aikuiset eivät kysy, eivätkä tiedä, nuoret eivät kerro</p> <p>ei tunnisteta</p> <p>kysytään, kun tiedetään huumeiden käytöstä tai näkyvät jäljet fyysisestä väkivallasta.</p> <p>jos nuori kertoo, tapahtumasta kysytään tarkemmin</p> <p>väkivallan monimuotoisuus</p> <p>isien ja veljien harjoittama kontrolli</p>	<p>virallisen syytteen alainen teko</p> <p>väkivallan määrittely vaihtelee ajan ja paikan mukaan</p> <p>kulttuuri virheellisesti väkivallan selittäjänä</p> <p>työntekijällä instituution antamaa valtaa</p> <p>havaintoaineisto: asiat muuttuvat hitaasti yhteiskunnassa</p> <p>ei puhuta</p> <p>uskotaan, että seurusteluväkivaltaa on enemmän kuin tiedetään</p> <p>perheisiin ja vanhempiin voisi yrittää vaikuttaa</p>	<p>kuunteleminen ja rohkaiseminen</p> <p>havaintoaineisto: koulun sosiaalityöntekijä voisi ottaa asiat puheeksi yleisellä tasolla</p> <p>ei tule hyväksyä millään lailla</p> <p>ei tunnisteta</p> <p>ei kysytä</p> <p>ei koulutusta</p>
---	--	--	--

Seurusteluväkivalta ja nuoren identiteetti

Nuoren kohtaamat ongelmat ovat hankalia identiteetin kehittymisen kannalta. Suomessa ei ole tehty tutkimusta monikulttuuristen nuorten seurusteluväkivaltakokemuksista ja merkityksistä, mutta tiedetään että seurustelu on kulttuuri-, aika-, ja uskontosidonnaista. Yksiselitteistä seurustelusuhdetta on mahdoton määritellä ja myös väkivallan määrittely vaihtelee ajan ja paikan mukaan. Nuorelle ystävyyden ja seurustelun raja on hämärä, seurustelussa on tärkeää kokemusten hankkiminen, läheisyys, turva, hyvä seura, luottamus ja seksuaalisuuden opettelu. Seurustelu rakentaa nuoren minuutta ja saadaan palautetta toiselta.

Suomalaisen perheväkivaltatutkimuksen osalta tiedetään, että nuorten kokema perheväkivalta on suhteellisen yleistä. Perheväkivaltaa nähneet nuoret joutuvat myös itse perheväkivallan uhreiksi. Uhrikokemukset ovat yhteydessä kotona ilmeneviin ongelmiin ja nuoren omaan riskikäyttäytymiseen sekä muihin väkivaltakokemuksiin. Perheväkivallalla on yhteys seurustelusuhteisiin ja seksuaaliseen käyttäytymiseen. Nuoret hakevat hyväksyntää perheen ulkopuolisista ihmissuhteista, esimerkiksi seurustelusuhteesta, koska nuorille on tärkeää johonkin kuuluminen ja se, mitä ihmiset heistä ajattelevat. Tämä johtaa ihmissuhteista toiseen siirtymiseen ja hyväksynnän hakemiseen. Perheväkivallalla on yhteys myös huonontuneeseen terveyteen, elämäntyytymättömyyteen ja koulukiusaamiseen. Väkivalta kuitenkin vähenee parisuhteessa uhrin iän lisääntyessä.

Havaintoaineisto tukee käsitystä kertautuvasta uhriutumisesta. Haastatteluissa kerrottiin, että nuoret joita on lapsena kaltoin kohdeltu, eivät osaa muuta ja että nuoret, joiden lähtökohdat ovat heikot, hakeutuvat yhteen. He eivät ole oppineet ilmaisemaan tunteitaan. Rakastuminen on kuitenkin voimakas tunne. Ahdistuminen siinä saattaa laukaista väkivallan, jos ei ole muuta keinoa pitää lähellä. Aineistossa nousi esiin ajatus, että jos nuori ei ole tyytyväinen seurustelusuhteessa, hän lopettaa suhteen, joten ongelmaa ei ole.

Seurusteluväkivalta ja kohtaaminen

Nuoren tarvitsema tuki tulee näkyväksi kohtaamisissa. Tutkimustieto osoittaa, että nuorille tulisi kertoa väkivallasta ja ammattilaisten tulisi kiinnittää huomiota myös lievään väkivaltaan. Seurauksista on kerrottava, että nuori voi itse arvioida omaa toimintaansa. Työntekijän tulee olla tietoinen siitä, että nuori ei yleensä kerro vaikeasta tilanteestaan, eikä hae ammattiapua. Ongelman määrittäminen ja rajaamisen vaikeus ja puuttumisen kynnyksen aiheuttavat

haasteita. Myös työntekijän oma ihmiskäsitys vaikuttaa seurusteluväkivallan käsittelyyn. Työntekijän tulee tarjota turvaa, huomiota ja keskustelumahdollisuuksia.

Väkivaltatyöhön kuuluu väkivaltatilanteen selvittäminen ja turvallisuudesta huolehtiminen, kuunteleminen ja rohkaiseminen. Työn lähtökohta on asiakaslähtöisyys ja luottamuksellinen suhde ja tärkeää on nuoren kertomuksen uskominen ja sen päteväyttäminen. Havaintoaineistossa sosiaalityöntekijöiden mukaan seurusteluväkivalta on tabu. Seurusteluväkivallasta ei puhuta eikä sitä tunnisteta. Nuorten ystävät auttavat ratkomaan ongelmia. Aikuiset eivät kysy, eivätkä tiedä, eivätkä nuoret kerro. Seurusteluväkivalta voidaan ottaa puheeksi, jos väkivallasta on fyysiset jäljet tai tiedetään seurustelukumppanin huumeiden käytöstä. Sitä ei kuitenkaan tule hyväksyä missään tapauksessa. Koulun sosiaalityöntekijä voisi ottaa asiat puheeksi yleisellä tasolla. Havaintoaineisto näyttää, että seurusteluväkivaltaa ei tunnisteta ja vaikka siitä oltaisiin tietoisia, on se haasteellinen asia ottaa puheeksi.

Seurusteluväkivalta ja rakenteet

Väkivalta yhteiskunnallisissa rakenteissa tunnistetaan. Yhteiskunta kontrolloi ja laki kieltää ruumiillisen kurituksen. Lieväkin pahoinpitely on virallisen syytteen alainen teko, mutta nuori voidaan jättää tuomitsematta. Kulttuuri voi toimia virheellisesti väkivallan selittäjänä. Sosiaalityöntekijällä on instituution antamaa valtaa järjestää asiakkaalle palveluita ja tukitoimia. Seurusteluväkivallasta ei puhuta, vaikka väkivallan monimuotoisuus tunnistetaan. Toisaalta uskotaan, että väkivaltaa on enemmän kuin tiedetään ja on tahtoa vaikuttaa perheisiin ja vanhempiin nuorten auttamiseksi. Haastattelussa tuli esiin se, millaiset perinteet yhteiskunnassa on kuritusväkivaltaan liittyen. Se on nähty hyväksyttynä tapana kasvattaa ja kuvastaa suhtautumista väkivaltaan. Vaikka lainsäädäntö ottaa väkivaltaan kantaa, eivät yhteiskunnalliset muutokset tapahdu nopeasti.

7.2 Nuoruus ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö

Tässä kappaleessa jäsennetään nuoruuden ja anti-diskriminatiivisen sosiaalityön yhteyttä ensin taulukossa ja sen jälkeen tekstinä selventäen.

TAULUKKO 5. Nuoruus ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö.

NUORUUS JA ANTI-DISKRIMINATIIVISEN SOSIAALITYÖN LÄHESTYMISTAPA Yhteiskunta eli rakenteet muovaavat identiteettiä Rakenteista tulee yksilön tietoisuuden rakenteita Ulottuvuudet rakentuvat toisistaan			
IDENTITEETTI merkitys, taustat, arvot ja asenteet	ASIAKKAAN KOHTAAMI- NEN	RAKENTEET tunnistaminen ja vaikuttaminen	OSAAMINEN työtaidot, koulutus ym.
kirjallisuusaineisto: persoona, kulttuuri ja raken- teet vaikuttavat nuoruuden rakentumiseen ihminen valitsee tärkeinä pitämänsä kytkökset minus sulkee sisäänsä ryhmän toisia jäseniä, joiden kanssa nuori identifioituu hajottaako julkisuuden inti- misoituminen nuoruutta? yhteiskunta muovaa identi- teettiä perhekulttuuri mediakulttuuri identiteetin kehittyminen, elämäntapojen eriytyminen ja kulttuurinen sekoittumi- nen yhdenmukaiset kulttuuriset identiteetit ja elämäntavat median vaikutuksesta media vaikuttaa käsityksiin luokasta ja etnisyydestä havaintoaineisto:	kirjallisuusaineisto: molemminpuolinen suvaitsevaisuus ennakkoluulot ja dis- kriminointi henkilöi- den välisenä dyna- miikkana sosiaalinen oikeu- denmukaisuus havaintoaineisto:	kirjallisuusaineisto: nuoruudelle annetut merkitykset media rakenteellinen eriarvoi- suus ikäsyryntä ennakkoluulot ruokkivat sosiaalisten olosuhteiden rakentumista nuorten oikeus itsemää- rittelyyn nuoruus on lapsuuden varjossa, kulttuurisesti omaleimai- nen ryhmä tilanteet tunnistetaan perheiden kautta keskitytään nuorten sosi- aaliseen integraatioon ja ongelmatilanteiden hal- lintaan havaintoaineisto:	kirjallisuusaineisto: toimintaympäristön osaaminen, vuorovaikutuksen ja yh- teistyön, järjestelmien osaaminen resurssiosaaminen, arvo- osaaminen, tiedontuot- tamisen ja innovaation, työmenetelmien osaami- nen riittämättömyyden tunne asiakkaan ahdistus ja lei- ma tarttuu työntekijään työntekijän turvallisuus- uhka, uhriutuminen turvalliset työolosuhteet työnohjausta ja johdon tuki sekä tietoa ja taitoja väkivaltailmiön käsitte- lyyn vuorovaikutustyö, on- gelman tunnistaminen, tiedollinen ja eettinen analyysi, tilanearvio ja hyvän suhteen luominen havaintoaineisto:

kielenkäyttö, miten nuoret puhuvat toisistaan	jokaisen oman tarinan kuuleminen	puhumisen kulttuuri	erilaisten lähtökohtien tunnistaminen
hylkää oman perhetraditionsa	nuoret kantavat isoa roolia perheessä	nuoriin suhtaudutaan ristiriitaisesti, patistellaan, kääntyvät sisäänpäin	
samaistuu länsimaiseen elämäntapaan	roolit sekaisin perheessä	vastakohtat nuorissa	
etnisten ryhmien ja vanhempien käsitykset	luottamuksellinen suhde nuoreen	tehokkuusvaatimus	
voi jäädä kokonaan väliin	toiminnan hahmottaminen		
erotetaan yhteiskunnan vallitsevasta kulttuurista	turvallisuuden tunne		
sosiaalityöntekijä voisi evästää nuorta enemmän	tilan antaminen, aika, rauha ja asian kestäminen		
identiteetin muodostumisen aika			
vaikutteet mediasta, kavereilta vanhempien odotukset, omat odotukset			

Nuoruus ja identiteetti

Nuoruus on identiteetin muodostumisen aikaa. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoria tarjoaa suomalaiselle sosiaalityölle nuoren kohtaamisessa tietoa persoonan, kulttuurin ja rakenteiden vaikutuksista nuoruudessa ja identiteetin rakentumisesta. Yhteiskunta, perhekulttuuri ja mediakulttuuri muovaavat ihmisen identiteettiä. Media vaikuttaa käsityksiin luokasta, etnisyydestä, meistä ja muista sekä tuottaa yhdenmukaisia kulttuurisia identiteettejä ja elämäntapoja yli kansakuntien rajojen. Julkisuuden intimisoitumisella on vaikutuksensa nuoruuden rakentumisessa. Ihminen valitsee koko ajan itse elämässään tärkeinä pitämänsä kytkökset. Minuus sulkee aina sisäänsä ryhmän toisia jäseniä, joiden kanssa nuori identifioituu. Sosiaalityöntekijöiden käsitys nostaa esiin havaintoaineistossa nuorten luomia käsityksiä toisistaan. Nuorten oma kielenkäyttö tuottaa leimaavia huorittelu-identiteettejä. Osa nuorista hylkää oman perhetraditionsa ja samaistuu länsimaiseen elämäntapaan. Etnisten ryhmien ja vanhempien käsitykset vaikuttavat nuoren identiteetin rakentumiseen. Nuorella voi jäädä nuoruus kokonaan väliin, heidät voidaan erottaa yhteiskunnan vallitsevasta kulttuurista. Nuorten identiteetin kehittymiseen vaikuttavat median ja kavereiden vaikutukset, vanhempien ja nuoren omat odotukset elämältä. Havaintoaineistossa sosiaalityöntekijät pohtivat omaa merkitystään nuorten auttamisessa ja tunnistavat omat vaikutusmahdollisuutensa.

Nuoruus ja kohtaaminen

Nuoren kohtaamisessa on tärkeintä molemminpuolinen suvaitsevaisuus. Ennakkoluulot ja diskriminointi tulee nähdä myös henkilöiden välisenä dynamiikkana, joissa sanoilla ja kielellä on merkitystä. Sosiaalityön tavoitteena tulee olla sosiaalinen oikeudenmukaisuus, johon liittyy omiin taitoihin liittyvä tiedostaminen. Kohtaaminen anti-diskriminatiivisessa sosiaalityössä on vuorovaikutusta, jossa prosessi käynnistyy ongelman tunnistamisesta, seuraa tiedollinen ja eettinen analyysi, tilannearvio ja hyvän suhteen luominen. Sosiaalityöntekijöiden mukaan nuorten kohtaamisessa tulee kuulla jokaisen nuoren oma tarina ja rakentaa luotamuksellinen suhde, että nuoren toiminta voidaan hahmottaa. Nuorelle on tärkeintä turvallisuuden tunne, se ettei jää yksin asioidensa kanssa. Tässä on merkityksellistä, että sosiaalityöntekijä antaa nuorelle tilaa, aikaa, rauhaa ja tukea tilanteessa.

Nuoruus ja rakenteet

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoria tarjoaa suomalaiselle sosiaalityölle yhteiskunnan rakenteiden huomioimisessa tietoa nuoruuteen liittyvästä ikäsyrynnästä ja rakenteellisesta eriarvoisuudesta. Nuoruutta ymmärretään sosiaalisen integraation kautta ja tavoitellaan ongelmatilanteiden hallintaa. Nuoriin kohdistuvat ennakkoluulot yhteiskunnassa ja mediassa ruokkivat sosiaalisten olosuhteiden rakentumista. Nuoruus ja nuorten tilanteet tunnistetaan lähinnä perheiden kautta. Nuoruus on myös lapsuuden varjossa, vaikka kyseessä on kulttuurisesti selkeästi omaleimainen ryhmä, jolla on oikeus itsemäärittelyyn.

Havaintoaineisto nostaa esiin yhteiskunnassa vallitsevan puhumisen kulttuurin, sanojen asioille antamat merkitykset sekä yksilön että yhteiskunnan tasoilla. Nuoriin suhtaudutaan ristiriitaisesti, heitä patistellaan ja vaaditaan tehokkuutta. Nuorten vastakohtaisuus nostetaan esiin ja lopputuloksena nuoret kääntyvät sisäänpäin. Aineiston mukaan sosiaalityössä on mahdollisuus ottaa nuorten tilanteisiin aktiivisesti kantaa ja tuottaa tietoa sekä osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Omana vaikuttamisen keinona haastatellut näkivät kaikki oman asiakastyönsä, mahdollisuuden nuorten erilaisten lähtökohtien tunnistamiseen. Sosiaalipolitiikka ja lainsäädäntö ohjaavat sosiaalityön sisältöä ja rakenteita, mutta länsimaissa voivat vaikuttaa myös tunnistamattomat eurosentriset arvot. Sosiaalityöntekijän työn tavoitteena on aina sosiaalinen oikeudenmukaisuus, mutta rakenteet vaikuttavat työn mahdollisuuksiin.

7.3 Monikulttuurisuus ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö

Tässä kappaleessa jäsennetään monikulttuurisuuden ja anti-diskriminatiivisen sosiaalityön yhteyttä.

TAULUKKO 6. Monikulttuurisuus ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö.

<p style="text-align: center;">MONIKULTTUURISUUS JA ANTI-DISKRIMINATIIVISEN SOSIAALITYÖN LÄHESTYMISTAPA</p> <p style="text-align: center;">Yhteiskunta eli rakenteet muovaavat identiteettiä Rakenteista tulee yksilön tietoisuuden rakenteita Ulottuvuudet rakentuvat toisistaan</p>			
←	←	→	→
IDENTITEETTI merkitys, taustat, arvot ja asenteet	ASIAKKAAN KOHTAAMINEN	RAKENTEET tunnistaminen ja vai- kuttaminen	OSAAMINEN työtaidot, koulutus ym.
<p>kirjallisuusaineisto: sopeutumisprosessi</p> <p>moninaiset vaikuttimet</p> <p>arkipäivän rasismi ja ennakkoluuloinen käyttäytyminen</p> <p>järjenkäytön vapaus</p> <p>päätöksenteon vapaus</p> <p>kulttuurinen monimuotoisuus</p> <p>kriittinen monikulttuurisuus, tunnistetaan yhtenäiset tavat leimata ja sulkea ulkopuolelle</p> <p>erilaiset perhe-elämän normit, nuori kuuluu vahvasti perheeseen</p>	<p>kirjallisuusaineisto: oikeus itsemääritykseen</p> <p>arkipäivän rasismi</p> <p>ei saavutettavissa yksimielisyyttä tavanomaisuudesta</p> <p>ihmisoikeudet</p> <p>kulttuurisen ja persoonallisen rasismin ylittäminen</p> <p>sosiaalityön vastaukset vähemmistöille</p> <p>globalisaatio, traumaattisten tilanteiden auttaminen</p> <p>emansipatoriset arvot (kumppanuus, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, voimaantumisen tukeminen)</p>	<p>kirjallisuusaineisto: etnisen keskustelun puuttuminen sosiaalityössä</p> <p>rakenteissa olevan rasismin tunnistaminen</p> <p>vaikeneminen aiheista, jotka aiheuttavat konflikteja</p> <p>yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus</p> <p>kulttuurirajojen ja epätasa-arvoisuuden ylläpitäminen</p> <p>rutiinikäytäntö voi olla piilodiskriminaatiota</p> <p>sosiaalinen ryhmittäminen</p> <p>media keskittyy uhkakuviin</p> <p>rasismi vaikeuttaa keskustelua</p> <p>tavoitteena institutionaalinen muutos</p> <p>vähemmistö on alisteinen enemmistön ratkaisuille</p> <p>rakenteellinen epätasa-arvo tunnistetaan</p> <p>globalisaatio</p>	<p>kirjallisuusaineisto: kulttuurisensitiivinen työskentely</p> <p>kulttuurinen empatia</p> <p>etnorelatiivisuus</p> <p>näyttöön perustuvat käytännöt</p> <p>reflektoivat ja ammatilliset käytännöt</p> <p>ongelman ratkaisu ja vahvuuksia hakeva, eialistava työskentely</p> <p>kulttuuristen ja sosiaalisten erojen tarkastelu</p>

	havaintoaineisto: meillä on paljon opittavaa heiltä byrokratia vie liikaa aikaa asiakastyöltä	havaintoaineisto: puhumisen kulttuuri enemmistön valta ja yhteiskunnan rakenteiden yhteys ihmisten arkisiin tekoihin yleinen keskustelu rasistista ja ennakkoluuloista ärtymys	havaintoaineisto: etnisten ryhmien käsitysten tunteminen
--	--	---	--

Monikulttuurisuus ja identiteetti

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistavan mukaan monikulttuurisen identiteetin rakentumisessa on moninaisia vaikuttimia. Niitä ovat kulttuurinen monimuotoisuus, sopeutumisprosessi ja erilaiset perhe-elämän normit, joissa nuori voi kuulua hyvin vahvasti perheeseen. Identiteetin muodostumiseen vaikuttavat myös arkipäivän rasismi ja ennakkoluuloinen käyttäytyminen. Yksilöllä on ja tulee olla kuitenkin aina järjenkäytön ja päätöksenteon vapaus.

Monikulttuurisen nuoren kohtaaminen

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapa tarjoaa monikulttuurisen nuoren kohtaamiseen tietoisuutta globalisaation vaikutuksista ja nostaa esiin empansipatoriset arvot, joita ovat kumppanuus, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys ja asiakkaan voimaantumisen tukeminen. Monikulttuurisen nuoren kohtaamiseen kuuluu nuoren oikeus itsemäärättelyyn ja ihmisoikeuksien turvaaminen. Kohtaamisen tavoite ei ole saavuttaa yksimielisyyttä siitä, mikä on tavanomaista vaan se, että ylitetään kulttuurinen ja persoonallinen rasismi ja tunnustetaan diskriminoiva arkipäivän rasismi monikulttuurisen nuoren elämässä. Myös vähemmistöille sosiaalityön vastaus on muutos. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset monikulttuurisuudesta peilautuivat havaintoaineistossa maahanmuuttajakäsitteen kautta. Koettiin, että heiltä on vielä opittavaa. Työn byrokratian näki yksittäinen sosiaalityöntekijä liikaa aikaa asiakastyöltä vievänä asiana.

Monikulttuurisuus ja rakenteet

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapa osoittaa kriittisen monikulttuurisuuden tavan tunnistaa yhtenäiset tavat leimata ja sulkea yksilö ulkopuolelle. Etninen keskustelu ja rakenteissa olevan rasismien tunnistaminen puuttuu sosiaalityöstä. Aiheista, jotka aiheuttavat konflikteja, vaietaan ja tuloksena on yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus ja kulttuurira-

jojen ja epätasa-arvoisuuksien ylläpitäminen. Rutiinikäytäntö voi tarkoittaa piilodiskrimi-naatiota. Rasismi vaikeuttaa keskustelua, jossa tavoitteena on institutionaalinen muutos. Media keskittyy uhkakuviin ja tarkastelee sosiaalisia ryhmittymiä. Sosiaalityöllä on näky-mätön rooli mediassa ja sosiaalipolitiikassa, vaikka sosiaalityö tuottaa tärkeää tietoa globali-saation merkityksestä yhteiskunnassa ja rakenteissa ihmisten eksklusion ja marginalisaa-tion, integroitumisen ja palveluiden kasvun ja sisältöjen muutoksen osalta erityisesti maail-malla lisääntyvien muuttoliikkeiden myötä. Vähemmistö nähdään rakenteissa ongelmana, ja se on aina alisteinen enemmistön ratkaisuille. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön tavoite on, että rakenteellinen epätasa-arvo tunnustetaan. Sosiaalityön keinoja syrjinnän vastaiseen työskentelyyn on kulttuurisensitiivinen työskentely, kulttuurinen empatia ja etnorelatiivi-suus. Työskentelyn tulisi perustua näyttöön perustuviin, reflektoiiviin ja ammatillisiin käy-täntöihin, jossa tavoitteena on ongelman ratkaisu ja vahvuuksia hakeva ei-alistava työskente-ly, jossa tiedostetaan kulttuuriset ja sosiaaliset erot.

7.4 Sosiaalityöntekijän professio ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö

Tässä kappaleessa jäsennetään sosiaalityön profession ja anti-diskriminatiivisen sosiaalityön suhdetta ensin taulukossa ja sen jälkeen tekstinä selventäen.

TAULUKKO 7. Sosiaalityöntekijän professio ja anti-diskriminatiivinen sosiaalityö.

SOSIAALITYÖNTEKIJÄN PROFESSIO JA ANTI-DISKRIMINATIIVISEN SOSIAALITYÖN LÄHESTYMISTAPA Yhteiskunta eli rakenteet muovaavat identiteettiä Rakenteista tulee yksilön tietoisuuden rakenteita Uloittuvuudet rakentuvat toisistaan 			
IDENTITEETTI	ASIAKKAAN KOHTAAMINEN	RAKENTEET	OSAAMINEN
merkitys, taustat, arvot ja asenteet kirjallisuusaineisto: itseen liittyvä tiedostaminen perustava (etninen syntyperä), kulttuurinen ja kielellinen, poliittinen ja maantieteellinen identiteetti identiteetti suhteessa muihin muuttuva identiteetti ja henkilökohtainen kasvu	omiin työtaitoihin liittyvä tiedostaminen sanat ja kieli vuorovaikutustyö	tunnistaminen ja vaikuttaminen lainsäädäntö sosiaalityön näkymätön rooli mediassa vallan, statuksen, mahdollisuuksien diskriminoiva jakautuminen	työtaidot, koulutus ym. kirjallisuusaineisto: palveluissa huomioidaan yksilöiden muuttuvat tarpeet sosiaalityöntekijöillä on korkea sitoutuminen sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen sanat ja kieli omiin työtaitoihin liittyvä

<p>sanat ja kieli</p> <p>globalisaatio</p> <p>mediakulttuurin vaikutukset</p> <p>sosiaalityöntekijän arvot, asenteet ja uskomukset</p> <p>ammatti-identiteetin rakentuminen</p> <p>tunnistamattomat eurosentriset arvot</p> <p>havaintoaineisto: ristiriita omiin arvoihin</p> <p>arvot merkitsevät paljon</p> <p>arvot tapa kohdata toinen ihminen</p> <p>asiakkaan havahduttava huomaamaan, mitä tekee toisille ihmisille</p> <p>minun hyvä ja asiakkaan hyvä on eri asia</p> <p>rikollisia tekoja ei voi hyväksyä</p> <p>omalla taustalla on merkitystä</p> <p>arvot muokkautuvat lapsuudesta</p> <p>ajatukset hyvästä muuttuvat ajassa</p> <p>ilman ammatti-identiteettiä työtä ei halua tehdä</p> <p>ammatti-identiteetin merkitys on vaikea tunnistaa</p> <p>aito kohtaaminen ja ammatillisuus</p> <p>riittävä etäisyys asiakkaan asioihin</p> <p>omia arvoja ja ennakkosenteiteita pohdittu</p> <p>ammattirooli ja yksityiset mielipiteet ja ajatukset erikseen</p>	<p>havaintoaineisto: ihminen ihmisenä</p> <p>ymmärrys ihmisen kokonaisuuteen</p>	<p>tavoitteena sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vaikuttaminen, muutostyö</p> <p>institutionaalinen muutos sosiaalityössä</p> <p>havaintoaineisto: vaikuttaminen ottamalla aktiivisesti kantaa</p> <p>asiakastyö</p> <p>tiedon tuottaminen</p> <p>osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun</p> <p>moniammatillinen yhteistyö</p>	<p>tiedostaminen</p> <p>havaintoaineisto: asiakkaan yksilöllinen tilanne huomioidaan</p> <p>keskustelu</p> <p>kohtaaminen</p>
---	---	--	--

Sosiaalityöntekijän identiteetti

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoria käsittelee identiteettiä, kohtaamista ja rakenteiden merkitystä myös sosiaalityöntekijän ja ammatillisuuden näkökulmasta. Teorian identiteettiä käsittelevä tieto soveltuu sekä työntekijän että nuoren identiteetin tarkasteluun. Yhteisiä tekijöitä identiteetin rakentumisessa on omaan yksilöön liittyvä tiedostaminen. Perustavaan identiteettiin vaikuttaa kaikilla etninen syntyperä, kunkin oma kulttuurinen ja kielellinen identiteetti sekä poliittinen ja maantieteellinen identiteetti. Ihmisen identiteetti tulee näkyväksi suhteessa muihin ihmisiin. Se muuttuu henkilökohtaisen kasvun myötä. Sanat ja kieli, globalisaatio ja mediakulttuuri vaikuttavat sekä nuoren että sosiaalityöntekijän identiteettiin. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön teoria korostaa sosiaalityöntekijän tietoisiksi tulemista omista arvoista, asenteista ja uskomuksista, koska sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti rakentuu näiden varaan. Asenteisiin kuuluvat asenteet itseä kohtaan, asenteet ja tunteet vähemmistöä ja enemmistöä kohtaan sekä asenteet samaan kulttuuriin kuuluvia kohtaan ja työntekijän oma tausta ja arvot.

Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti vaikuttaa omiin taitoihin ja vuorovaikutukseen asiakkaan kohtaamisessa, kieleen ja sanoihin liittyvään tiedostamiseen. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset havaintoaineistossa osoittavat omien arvojen merkityksen. Ristiriita työn ja omien arvojen välillä voi olla työn este, koska ne nähdään tapana kohdata toinen ihminen. Ihminen halutaan nähdä ensisijaisesti ihmisenä, työn tavoitteena on muodostaa ymmärrys ihmisen elämän kokonaisuuteen. Asiakkaan on havahduttava ammatillisessa ja aidossa kohtaamisessa huomaamaan esimerkiksi sen, mitä tekee toisille ihmisille. Työtä ei haluta tehdä ilman ammatti-identiteettiä, vaikka sen merkitys voi olla vaikea tunnistaa. Ammatti-identiteettiin liitetään tietoisuus siitä, että minun hyvä ja asiakkaan hyvä ovat eri asia. Kuitenkaan esimerkiksi väkivaltaan liittyviä rikollisia tekoja ei voi hyväksyä. Omalla taustalla on merkitystä, koska arvot muokkautuvat jo lapsuudessa. Sosiaalityöntekijän käsitys ammatti-identiteetistä on kyky säilyttää riittävä etäisyys asiakkaan asioihin. Omia arvoja ja ennakoasenteita on pohdittu ja ammattirooli ja yksityiset mielipiteet ja ajatukset ovat asia erikseen. Ajatukset hyvästä muuttuvat ajassa, mikään ei lopulta ole mustaa ja valkoista.

Sosiaalityöntekijöillä on korkea sitoutuminen sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö tuo näkyväksi vallan, statuksen ja mahdollisuuksien diskriminoivan jakautumisen. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön tavoite on institutionaalinen

muutos, vaikuttaminen ja muutostyö. Tavoitteena ovat palvelut, joissa huomioidaan yksilöiden muuttuvat tarpeet. Rakenteisiin vaikuttamisessa on oleellista yhteiskunnallisen toimintaympäristön osaaminen, työmenetelmien osaaminen, vuorovaikutuksen ja yhteistyön osaaminen sekä järjestelmien tunteminen. Rakenteisiin vaikuttavat resurssit ja arvot, tieto ja yhteiskunnalliset innovaatiot. Sosiaalityöntekijät kokevat riittämättömyyttä tehtävässään, asiakkaan asiassa ahdistus ja leima saattaa tarttua työntekijään. Ilman johdon tukea, työnohjausta ja tietoja ja taitoja uhriutuminen on työntekijän turvallisuusuhka.

Työntekijöiden käyttämät työmenetelmät, täydennyskoulutus ja reflektioivä käytännöt

Haastateltavat eivät eritelleet työmenetelmiään tai kuvanneet tarkemmin työskentelynsä struktuuria. Työmenetelmien osalta kerrottiin, että lomakkeita tai erilaisia kortteja voi käyttää apuna nuoren kanssa keskusteltaessa, mutta niitä ei koettu tärkeiksi. Ulkomaalaistoimiston osalta yksi haastateltava mainitsi, että väkivaltaan liittyvää haastattelulomaketta ei ollut käytössä. Lastensuojelusta haastateltava kertoi, että on olemassa haastattelurunko, jossa kysytään oletko kokenut väkivaltaa, mutta erityisesti seurusteluväkivallasta ei kysytä. Yksi haastateltavista kertoi käyttävänsä erilaisia lyhytterapeuttisia menetelmiä ja huumoria. Toinen määritteli työmenetelmän määrittävän asiakastilanteen mukaan, esimerkkinä Pesäpuu ry:n tai erilaisten hankkeiden kehittämät menetelmät ja koki omimmakseen asiakkaan vaapaamuotoisen haastattelun ja keskustelun sekä havainnoinnin ja sosiaalityön osaamisen. Kolmas haastateltavista mainitsi sosiaalityön viitekehyksen sekä prosessien ja lainsäädännön tuntemuksen. Erilaisia koulutuksia oli ollut tarjolla, mutta haastateltavat eivät kertoneet saaneensa koulutusta syrjinnän vastaiseen sosiaalityöhön.

Yksi haastateltavista kertoi, että työyhteisössä käytetään paljon aikaa asiakkaan asioiden käsittelyyn. Asioista yritetään puhua ja pohtia mahdollisimman paljon. Asioiden käsittelyssä sekä yleisellä että asiakastasolla nostettiin jokaisessa haastattelussa esiin erilaiset palaverikäytännöt työyhteisöissä. Yksi haastateltavista kertoi, että palavereissa keskustelu jää aika vähäiseksi ja työntekijöiden välistä vuoropuhelua kaivattiin enemmän. Yhteistä oli, että toisten ammattitaitoon ja apuun luotettiin. Yksi haastateltavista kuvasi, että työtavoissa on paljon intuitiota ja hiljaista tietoa. Kerättyjen taustatietojen perusteella voidaan todeta, etteivät sosiaalityöntekijät tuoneet esiin diskriminaatioon tai monikulttuurisuuteen eivätkä erityisesti myöskään nuorten parissa tehtävään tai väkivaltatyöhön liittyvää erikoistumiskoulutusta.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa esitetään tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset, jotka ovat haastatteluaineiston ja kirjallisuusaineiston synteesiä. Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapa tarjoaa suomalaiselle sosiaalityölle tietoisuutta ikään ja etnisyyteen liittyvästä diskriminaatiosta yhteiskuntarakenteissa ja nuoren kohtaamisessa. Nuoren asioiden liittäminen perheen asioihin voi tarkoittaa sitä, että häntä ei kohdata yksilönä, joka rakentaa omaa identiteettiään ja tarvitsee tukea elämässä ajankohtaisille valinnoissa ja hyvien ihmissuhteiden rakentamisessa. Sosiaalityössä voidaan ajatella virheellisesti, että nuori kykenee itse hoitamaan ja rajaamaan vaikeat ihmissuhteet pois elämästään. On kohtuutonta odottaa että nuoren kaveripiiri on keskeisin tukijoukko seurusteluun liittyvissä väkivaltatilanteissa, jos tiedetään, että aikuistenkin on vaikea päästä irti väkivallan uhrikierteestä. Sosiaalityössä kohtaamisessa ollaan sensitiivisiä ja nuoria kuullaan, mutta heiltä voisi myös kysyä suoraan, miten seurustelusuhteessa menee sen sijaan että odotetaan että nuori itse avautuu vaikeassa tilanteessa, josta kokee häpeää tai riippuvuutta.

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapa tarjoaa tietoa etnorelatiivisuudesta ja kulttuurisensitiivisyydestä sosiaalityön tekemisessä sekä ymmärrystä yhteiskunnallisesta muutoksesta Suomessa globalisaation myötä ja kulttuurien muutoksissa. Työntekijältä edellytetään myös oman suhteen luomista näihin muutoksiin, koska sosiaalityön sisältö muuttuu yhteiskunnan muutoksissa. Muutokset vaikuttavat sekä työntekijän asenteisiin, ammatti-identiteettiin ja työn sisältöön että asiakkaan elämään. Ymmärrys mahdollistaa nuoren monikulttuurisen maailman ymmärtämisen. Se tarkoittaa, että ymmärretään nuoren tarve identifioitua johonkin ryhmään ja löytää oma kulttuurinen traditionsa perheen, median ja yhteiskunnan vallitsevan kulttuurin välillä. Monikulttuurinen nuori elää erilaisessa, uudessa maailmassa jossa rajat eivät ole kansakunnan rajoja eikä sosiaalinen kuuluminen välttämättä liity lainkaan lähiyhteisöön tai vallitsevaan kulttuuriin, muttei myöskään vanhempien kulttuuriin. Tämän ymmärryksen kautta nähdään ne haasteet, joita nuori kohtaa aikuistuuksaan ja voidaan ymmärtää niitä valintoja, joita hän tekee esimerkiksi kiinnittyessään yhteiskunnan ulkopuolisiin traditioihin, joita media tuottaa.

Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö on monimuotoisuutta arvostavaa, sosiaalisesti oikeudenmukaista, syrjinnän tunnistavaa, anti-rasistista ja emansipatorista työtä. Syrjintä voi to-

teutua yhdessä tai monenlaisessa muodossa samanaikaisesti. Yhteiskunnan rakenteisiin liittyen havaintoaineistossa ei noussut esiin tietoisuus monikulttuuristen nuorten mahdollisesti erilainen asema opintoihin tai työllistymiseen liittyen. Thompsonin, Bhatti-Sinclairin ja Uhrin aineistoissa tuodaan esiin se, että kielitaito ja etnisyys vaikuttavat nuorten tulevaisuuden rakentumiseen. Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö nostaa esiin sosiaalityön vaikuttamistyön merkityksen suhteessa rasismiin ja eriarvoisuuteen. Sosiaalityön rooli on kuitenkin yhteiskunnassa näkymätön. Havaintoaineisto toi esiin suomalaisen sosiaalityöntekijän keinot vaikuttaa, jotka keskittyivät yksilön auttamiseen, ammattilaisverkostoissa toimimiseen ja työn kehittämiseen. Toivottavaa on, että vähintään johtavassa asemassa olevat sosiaalityöntekijät ottavat suunnitelmallisesti kantaa niihin rakenteissa vallitseviin epäkohtiin, joita he tunnistavat. Erityisesti liittyen monikulttuuristen nuorten kohteluun ja osallistumismahdollisuuksiin tässä yhteiskunnassa, koska nuoret haluavat tulla hyväksytyiksi ja heillä on tarve kuulua johonkin yhteisöön.

Anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistapa ei anna konkreettisia välineitä väkivaltatyöhön asiakkaan kohtaamisessa tai tuota tietoa väkivallasta. Sitä tietoa on tässä tutkimuksessa haettu ajankohtaisesta väkivaltatutkimuksesta. Tutkimuksen tarkoitus oli tältä osin selvittää millaisia käsityksiä sosiaalityöntekijöillä on monikulttuuristen nuorten kokemasta seurusteluväkivallasta, asiakkaan kohtaamisesta, identiteetin ja yhteiskunnan rakenteiden merkityksestä. Havaintoaineistossa sosiaalityöntekijät eivät tunnistaneet nuorten kanssa tekemässään työssä seurusteluväkivaltaa. Asiaa selvitettiin vain, jos tiedettiin seurustelukumppanin päihdeongelmasta. Tutkimusaineiston perusteella nuoret eivät helposti edes hae ammattilaisten apua seurusteluväkivaltaan. Havaintoaineistossa tuotiin esiin aikuisen oletus siitä, että jos nuoren seurustelu ei toimi, hän lopettaa seurustelusuhteen. Tässä on ristiriita suhteessa tutkimustietoon, jonka mukaan nuori rakentaa minuutta ja hakee hyväksyntää seurustelun kautta. Rakenteissa on otettu lievään väkivaltaan rikosoikeudellisesti selkeästi kantaa säätämällä lakeja, jotka suovat yksilöille turvallisuutta. Edelleen rakenteissa kuitenkin tulkitaan väkivallan selittäviä tekijöitä virheellisesti liittämällä ne kulttuurisiin tekijöihin eikä niitä aina nähdä yksilöiden tekeminä rangaistavina tekoina. Syrjintää voi tunnistaa tämän aineiston perusteella kaikilla tasoilla, jopa uhrin osalta. Nuoret puhuvat itsestään väheksyvästi, eivätkä hae apua, aikuiset eivät kysy ja rakenteissa tulkitaan tilanteita väärin perustein. Seurusteluväkivaltatietoisuutta, tunnistamista ja puheeksi ottamisen keinoja voidaan vahvistaa, jolloin nuoria pystytään tukemaan paremmin elämän tärkeiden valintojen hetkillä.

Rakenteiden ongelmana nähtiin vallitseva puhumisen kulttuuri, yleinen keskustelu voi olla rasistista ja ennakkoluuloista. Näihin voidaan vaikuttaa etnisten ryhmien tuntemisen kautta ja olemalla tietoinen enemmistön vallasta ja yhteiskunnan rakenteiden yhteydestä ihmisten arkisiin tekoihin. Lainsäädännön muutokset siirtyvät hitaasti ihmisten asenteisiin ja arjen tilanteisiin. Omien asenteiden ja arvojen arvioiminen ei ole helppoa. Diskriminaatio on näkyvä asetelma monikulttuurisuuteen ja nuoreen ikään liittyen, se voi olla olettamista, vääriä tulkintoja, puhumattomuutta ja puuttumattomuutta. Toisen tilanteeseen ei asetuta yhteiskunnassa yksilön kokemuksen näkökulmasta, vaikka sosiaalityössä tietoa yksilön kokemuksista on paljon saatavilla. Tieto pitää tehdä yhteiskunnallisesti näkyväksi ja tuoda osaksi rakenteita.

Sekä nuoren että sosiaalityöntekijän identiteetti eli omat taustat, arvot ja asenteet vaikuttavat tiedostavaan suhtautumiseen väkivaltaan ja kohtaamiseen. Siitä ei ole kovinkaan kauan, kun suomalaisessa yhteiskunnassa oli vielä sallittua kurittaa lapsia, vaikka se ei enää ole laillista. Nuoren kohtaaminen ei edellytä väkivaltailmiön asiantuntijuutta, vaan sitä, että kohtaaminen tapahtuu turvallisesti ja nuoren ajatuksia kunnioittaen. Seurustelusta tulisi kysyä, kun nuori tulee sosiaalityön asiakkaaksi. Nuori hakee ihmissuhteissaan hyväksyntää ja vahvistamista, joten seurusteluväkivaltakokemusten näkyviin saattaminen edellyttää sitä, että hänestä ollaan aidosti kiinnostuneita ja hän saa riittävästi aikaa ja voisi kokea ammattilaisten kohtaamisessa hyväksyntää ja että hänen kertomaansa ei väheksytä tai kyseenalaisteta. Sosiaalityöntekijä perustehtävään kuuluu tarjota asiakkaalle hänen tarvitsemaansa apua. Jos kyseessä on seurusteluväkivalta, tulee aina selvittää mistä nuori saa apua, suunnitella yhdessä turvallisuutta väkivaltatilanteiden varalta sekä pohtia ennakkoon, miten nuori pääsee tilanteesta irti, koska uhrilla ei ole voimia tehdä suunnitelmia ja ratkaisuja yksin.

Syrjinnän vastaisen sosiaalityön lähtökohta on, että yksilön identiteetti, asiakkaan kohtaaminen ja yhteiskunnan rakenteet muodostuvat toisistaan. Lähestymistapa haastaa yksilön tarkastelemaan omia asenteitaan ja ennakkoluulojaan. Yhteiskunta, jossa elämme, vaikuttaa näihin ja myös sosiaalityöhön. Myös sosiaalityössä voidaan rakentaa ”me ja muut” -ajattelua jos oletetaan, että ammattilaisiin ei arjen rasismi vaikuta. Kukaan ei kuitenkaan voi sulkea itseään yhteisön ja paikallisen vuorovaikutuksen ja median vaikutusten ulkopuolelle. Havaintoaineiston perusteella tässä tutkimuksessa saadaan sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuus näkyväksi monikulttuuristen nuorten parissa tehtävässä työssä, liittyen nuorten elämän haasteisiin ja tulevaisuuden toivoon. Vaikka sosiaalityöntekijät itse nostivat tärkeimmäksi vai-

kuttamisen välineeksi asiakkaan kanssa työskentelyn, on tässä aineistossa noussut selkeästi esiin heidän asiantuntijuutensa, joka nousee käytännön asiakastyöstä. Asiantuntijuus tuottaa merkityksellistä tietoa rakenteiden ja palvelujen kehittämiseksi. Sosiaalityö tuottaa ihmisten arjesta ainutlaatuista tietoa, jonka tulee näkyä yhteiskunnallisessa, sosiaalipoliittisessa päätöksenteossa.

9. SOSIAALITYÖN KEHITTÄMINEN SUOMESSA

Tutkimuksessa käsiteltiin anti-diskriminatiivisen sosiaalityön lähestymistavan käyttökelpoisuutta suomalaisessa sosiaalityössä seurusteluväkivaltaa kokeneen monikulttuurisen nuoren kohtaamisessa. Tutkimuksen tavoite saavutettiin, vaikka teoreettisen viitekehyksen ja tarkasteltujen ilmiöiden yhteensovittaminen oli haasteellista. Tarkoituksena oli tarkastella sosiaalityössä todellisuudessa ilmeneviä haasteellisia yhtälöitä. Jos tutkimus olisi selkeästi rajattu esimerkiksi seurusteluväkivallan tarkasteluun, olisi ollut mahdollista käsitellä ilmiötä syvällisemmin, kun tässä tutkimuksessa ilmiötä tarkasteltiin yhtenä useammasta näkökulmasta. Tämä valinta vaikutti tutkimustulokseen.

Tällä hetkellä ei tunnisteta globalisaation tuomia muutoksia ihmisten elämään, yhteisöihin ja yhteiskuntaan, jotka lisääntynyt maan rajojen yli liikkuminen mahdollistaa. Globalisaatio tuottaa yksilölle vapautta, mutta myös eriarvoistaa ja jakaa ryhmiä. Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö tarkastelee erityisesti asiakkaan kohtaamisen, ammatti-identiteetin ja yhteiskunnallisten rakenteiden merkitystä sosiaalityössä Suomessa lisääntyvään monikulttuurisuuteen ja monenkertaiseen syrjintään liittyen.

Anti-diskriminatiivista sosiaalityötä tulisi kehittää Suomessa, koska tarvitaan osaamista globalisaation tuomista muutoksista yhteiskunnassa ja sosiaalityössä. Monikulttuurisuus tuo uusia tarpeita asiakkaille ja uusia sisältöjä sosiaalityöhön. Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö tunnistaa ikään ja etnisyyteen liittyvän diskriminaation, jotka vaikuttavat nuorten elämään ja identiteettiin. Kyseessä ei ole vain yksittäisten nuorten auttaminen vaan tulevaisuuden perheet ja yhteisöt ja yhteiskunta. Nuorten muovaama kulttuurinen traditio tulee tulevaisuudessa rakentumaan perheen ja median ja uudenlaisen yhteisöön kuulumisen kautta, joka ei ole sidoksissa vain maantieteelliseen olinpaikkaan ja lähiyhteisön ihmissuhteisiin. Tämä yhteisöllinen tarkastelukulma mahdollistaa ilmiöiden ja yhteiskunnallisten muutosten tarkastelun ja ymmärtämisen. Näkökulma mahdollistaa väestön liikkumisen myötä ilmenevien muutosten ja ilmiöiden ja modernin maan rajoista riippumattoman identiteetin ja verkostojen ymmärtämisen ja huomioimisen sekä käytännön sosiaalityössä että rakenteiden osalta.

Tätä tutkimusta voidaan hyödyntää, kun halutaan ymmärtää monikulttuurisuuden merkitystä, kehittää nuorten kohtaamista ja tunnistaa seurusteluväkivallan merkitys sosiaalityössä.

Sosiaalityössä tulisi kehittää seurusteluväkivallan tunnistamista ja puheeksi ottamista. Nuori ei ole vielä aikuinen, eikä voi kantaa aikuisten vastuuta omasta elämästään. Hän tarvitsee aikuisten tukea, koska vielä hakee omaa identiteettiään suhteessa muihin ihmisiin ja ympäristöön. Nuoruus on elämänvaiheena sivussa sosiaalityössä, vaikka se on elämän kehitysvaiheena merkittävä. Nuoruus, seurusteluväkivalta ja monikulttuurisuus olivat tutkimuksen keskiössä, koska kaikkiin niistä liittyy syrjiviä elementtejä. Seurusteluväkivalta ei ole kuitenkaan kulttuurisidonnaista, eikä siihen tulisi liittää ennako-oletuksia nuoren kohtaamisessa. Sen sijaan suhtautuminen seurusteluun vaihtelee eri kulttuureissa. Jatkotutkimusta voisi kohdistaa nuorten ihmisoikeuksien toteutumiseen ja nuorten odotuksiin kohtaamisissa sosiaalityöntekijän kanssa tai seurusteluväkivaltatietoisuuden tarkasteluun sekä rakenteisiin vaikuttamisen keinojen ja resurssien määrittelyyn.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, A. & I. Söderling (2005). Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliiton väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 7–12.
- Alitolppa-Niitamo, A., M. Moallin & A. Novitsky (2006). Monikulttuuriset vertaistuen ryhmät. Ohjaajan opas. Ryhmämalli pikkulapsiperheiden vanhemmille. Helsinki: Väestöliiton kotipuu.
- Allport, Gordon W. (1985). *The Nature of Prejudice*. 25th edition. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company.
- Anis, M. (2008). Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D47/2008. Helsinki: Väestöliitto.
- Banks, S. & Nøhr, K. (Ed.)(2012). *Practising social work ethics around the world. Cases and commentaries*. London: Routledge Taylor & Francis Group.
- Baldwin, M. (2004). Critical reflection: opportunities and threats to professional learning and service development in social work organisations. Teoksessa: Gold, N. & Baldwin, M. (toim.) *Social work, Critical reflection and the Learning Organisation*. Ashgate: Aldershot.
- Bhatti-Sinclair, K. (2011). *Anti-Racist Practice in Social Work. Reshaping Social Work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bennett, M.J. (1986). A developmental approach to training cultural sensitivity. *International Journal of intercultural relations*, 10 (2), 179–196.
- Berger, P.L. (1966). *Invitation to Sociology*. Harmondsworth: Penguin.

- Chi, Michelene T.H. (1997). Quantifying Qualitative Analyses of Verbal Data: A Practical Guide. Learning Research and Development Center University of Pittsburgh. The Journal of the Learning Sciences, 6 (3), 271–315.
- Cox, D. & Pawar, M. (2006). International Social Work. Issues, Strategies and Programs. London: Sage Publications.
- Cronberg, T. (2007). Teoksessa: Monimuotoisuusbarometri 2007. Ikä ja monikulttuurisuus haasteena ja voimavarana. Monikko-hanke. Euroopan sosiaalirahasto. Espoo: Frenckellin Kirjapaino Oy. Saatavissa 2.3.2008: http://www.monikko.net/docs/Monimuotoisuusbarometri_12_2007_2.pdf.
- Deverell, C. (2007). Looked After Children, their Parents, Disadvantage and Stigma. Teoksessa: Social work and Disadvantage. Addressing the Roots of Stigma Through Association. London: Jessica Kingsley Publishers, 27–44.
- Dominelli, Lena (2010). Globalization, contemporary challenges and social work practice. International Social Work Sep2010, Vol. 53 Issue 5, p599-612, 14p.
- Dominelli, Lena (1997). Anti-Racist Social Work. A Challenge for White Practitioners and Educators. 2nd edition. Basingstoke, Hampshire: Macmillan Press Ltd.
- Dominelli, Lena & Simon Hackett (2011). Diversity: Engaging with and planning for difference. International Social Work 2011 54: 54(4) 467–469.
- Ellonen, Noora & Heikki Sariola (2008). Seksuaalinen hyväksikäyttö. (81–114) Teoksessa: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvens Print.
- Ellonen, Noora & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha (2007). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta tilastojen ja kyselytutkimusten

valossa. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 64/2007, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80/2007. Helsinki

Eriksen, Thomas Hylland (1993). *Ethnicity and Nationalism. Anthropological Perspectives.* London: Pluto Press.

Flinck, Aune (2006). *Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Rikottu lemmenmarja.* Tampere: Tampere University Press.

Haapanen, A. (2007). *Monimuotoisuusbarometri 2007. Ikä ja monikulttuurisuus haasteena ja voimavarana. Monikko-hanke. Euroopan sosiaalirahasto. Espoo: Frenckellin Kirjapaino Oy. Saatavissa 2.3.2008: http://www.monikko.net/docs/Monimuotoisuusbarometri_12_2007_2.pdf.*

Hautanen, Teija (2010). *Väkivalta ja huoltoriidat. Acta Universitatis Tamperensis 1544.* Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Hearn, J. (1998). *The Violence of Men. How Men Talk about and How Agencies Respond to Men's Violence to Women.* London: Sage.

Heiskanen, Markku & Elina Ruuskanen (2010). *Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI). Raportti nro 66.*

Hester, M., C. Pearson, N. Harwin & H. Abrahams (2007). *Making an Impact. Children and domestic violence. Second edition.* London: Jessica Kingsley Publishers.

Hiitola, Johanna (15.6.2011). *Maahanmuuttajaperheiden erilaista vanhemmuutta ei ymmärretä hallinto-oikeuksissa. Lastensuojelun Keskusliiton seminaari Kohtaamisia vai törmäyksiä – moninaisuus lastensuojelussa. Saatavilla: 6.5.2012: http://www.lskl.fi/files/755/Johanna_Hiitola.pdf*

Hirsjärvi, S., P. Remes & P. Sajavaara (2002). *Tutki ja kirjoita.* Vantaa: Kirjayhtymä Oy.

- Honkasalo, Veronika (2011). *Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto; Nuorisotutkimusseura.
- Honkasalo, Veronika (2003). *Voiko jäsenyyttä valita? Nuorten maahanmuuttajien tulkintoja suomalaisuudesta ja rasismista*. (158–189). Teoksessa: Harinen, Päivi (toim.) (2003). *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Hornung, Rebecca (2012). *Whiteness in Social Work Education. Authentic white allies*. Arizona State University. Ann Arbor: ProQuest LLC.
- Hugman, Richard (2010.) *Understanding International Social Work. A Critical Analysis*. New York: Palgrave Macmillan.
- Goffman, E. (1991). 'Stigma', *Časopis za kritiko znanosti (Journal for the Criticism of Science, Imagination and New Anthropology)* 19: 137–54.
- Karma, Helena & Pohjonen, Soile (2006). *Oikeusjärjestys ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden edistäminen*. Teoksessa Lohiniva-Kerkelä, Mirva (toim.) *Väkivalta: seuraamukset ja haavoittuvuus*. Helsinki. Talentum.
- Kellner, Douglas (2000). *Mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino. Tammer-Paino Oy.
- Keskinen, Suvi (2012). *Maahanmuutto ja erilaisuus suomalaisen yhteiskunnan hankauskohtina*. Turun kaupunki Kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö. Tutkimuskatsauksia 2/2012.
- Keskinen, Suvi (2005). *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere: Cityoffset Oy.

- Kihlman, E. (2005). Sirpaleista kokonaisuudeksi moniasiantuntijuuden avulla. Teoksessa Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Reijonen, Mikko (toim.). Keuruu: PS-Kustannus. Otavan Kirjapaino Oy, 93–114.
- Kreitzer, L. (2002). Liberian refugee women; a qualitative study of their participation in planning camp programmes. *International Social Work*, 45 (1), 45–58.
- Kupiainen, Jari (2003). Mikä monikulttuurisuus? Teoksessa: Simola, Raisa & Katja Heikkinen (Toim.). *Monenkirjava rasismi*. Saarijärvi: Joensuu University Press Oy, Gummerus Kirjapaino Oy. (244–258)
- Kyllönen-Saarnio, Eija & Nurmi, Reet (2005). Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:15. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kääriäinen, Juha (2008). Johdanto (25–31) Teoksessa: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvens Print.
- Lehtonen, M (1997). Keskustellen parempaan työyhteisöön. Teoksessa Heikkinen, H., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.). *Siinä näkijä, missä tutkija*. Jyväskylä: Atena. 201–220.
- Lepistö, Sari (2010). Nuorten kokema perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto. *Acta Universitatis Tamperensis 1552* Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

- Lindqvist, Raija (2009). Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Niemelä, Pauli (2011). Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana. Teoksessa: Sosiaalityön arvot ja etiikka. Pehkonen, Aini ja Marja Väänänen-Fomin (toim.). Juva: PS-Kustannus, 13–43.
- Niemi, Heli (2009). Kotona ja kodittomana – maahanmuuttajataustaisten nuorten sosiaalisia paikkantumisia tutkimusten valossa. Teoksessa: Suvi Raitakari & Elina Vironkangas (toim.). Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Nuorisotutkimusverkosto. Jyväskylä: Gummerus Oy. (125–154)
- Niemi, Jenni (2010). Seurusteluväkivalta nuorten kokemana. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 89/2010. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print. Saatavilla 7.5.2012: <https://www3.cepol.europa.eu/dspace/bitstream/123456789/6641/1/Raportteja%2089.pdf>
- Nietola, Vuokko (2011). Väkivaltatyö asiantuntijayhteistyönä. Diakoniammattikorkeakoulu. A tutkimuksia 30. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Nikander, Pirjo & Zehner, Minna (2006). Ikäetiikka – elämänkulun ääripäät, haavoittuvuus ja eettiset kysymykset. Yhteiskuntapolitiikka 71 (5), 515–525.
- Novitsky, Anita (2005). Maa vaihtuu – roolit muuttuvat. Teoksessa Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliiton väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 72–83.
- Näre, Sari (2005). Julkisuudesta ja intimitetistä. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Nyqvist, Leo (2001). Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Julkaisu numero 28. Turku: Painosalama Oy.

- Paavilainen, Eija & Aune Flinck (2008). Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitotyön suositus. Hoitotyön tutkimussäätiö. Tampereen yliopisto. 5.3.2008
- Parker, J. (2007). Social work, Disadvantage by Association and Anti-Oppressive Practice. Teoksessa: Burke, Peter & Jonathan Parker. Social Work and Disadvantage. Addressing the Roots of Stigma Through Association. London: Jessica Kingsley Publishers, 146–157.
- Pine, B.A. & Drachman, D. (2005). Effective child welfare practice with immigrant and refugee children and their families. *Child Welfare*, 84 (5), 537–562.
- Pohjola, Anneli (2009). Nuorisotyön ja sosiaalityön rajapinnoilla. Teoksessa: Suvi Raitakari & Elina Vironkangas (toim.). Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheen-
vuroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Nuorisotutkimusverkosto. Jyväskylä: Gummerus Oy. (21–40)
- Pohjola, K. (2005). Perhe ja lapsen perhe. Teoksessa Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Reijonen, Mikko (toim.). Keuruu: PS-Kustannus. Otavan Kirjapaino Oy, 43–60.
- Pyykkönen, Miikka (2007). Monikulttuurisuus suomalaisten nuorisojärjestöjen toiminnassa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 10. Saatavilla. 7.5.2012: www.nuorisotutkimus.fi.
- Rastas, Anna (2008). Antirasistinen tutkimusagenda – etiikkaa vai politiikkaa? *Sosiologia* 2/2008, 149–153.

- Rastas, Anna (2007). Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 624. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.
- Rauhala, Pirkko-Liisa & Elina Vironkangas (2011). Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa: Sosiaalityön arvot ja etiikka. Pehkonen, Aini ja Marja Väänänen-Fomin (toim.). Juva: PS-Kustannus, 235–256.
- Ritala-Koskinen, A. (2001). Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitos D 38. Helsinki: Väestöliitto.
- Robinson, Lena (2001). A conceptual framework for social work practice with black children and adolescents in the United Kingdom: Some First Steps. *Journal of Social Work*, 1:2, (165–184).
- Ronkainen, Suvi (2008). Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 3 (2008):4. Artikkelit saatavilla 17.5.2012: <http://www.stakes.fi/yp/2008/4/ronkainen.pdf>.
- Saarikoski, Helena (2006). Kateus, juoru, kiusaaminen – esseitä henkisestä yhteisöväkivalta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Salmi, Venla (2009). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset nuorisoriikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246. (127–207) Helsinki.
- Sen, Amartya (2009). Identiteetti ja väkivalta. Helsinki: Basam Books Oy.
- Sipilä, Anita (2011). Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet - Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Itä-Suomen yliopisto Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta Kuopio. Joensuu: Kopijyvä Oy.

- Simola, Raisa & Katja Heikkinen (Toim.) (2003). *Monenkirjava rasisimi*. Saarijärvi: Joensuu University Press Oy, Gummerus Kirjapaino Oy.
- Suoranta, Juha (2001, 15–45) *Cyberkids: lapset mediakulttuurin toimijoina*. Teoksessa Kangassalo, Marjatta & Juha Suoranta (toim.) (2001) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere university press. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Säävälä, Hannu, Pohjoisvirta, Riitta, Keinänen, Eero & Salonen, Santtu (toim.) (2006). *Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan*. Oulun ensi- ja turvakoti ry. Oulu: Kaleva-print Oy.
- Thompson, N. (2010). *Theorizing Social Work Practice*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Thompson, N. (2009). *Understanding Social Work*. 3rd edition. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Thompson, N. (2003). *Anti-discriminatory Practice*. 3rd edition. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Törrönen, Hannele (toim.) (2009). *Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta*. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Uhr, Spela (2011). *Ethnic sensitivity: A challenge for social work*. 54(4) 471–484. 27 January *International Social Work*.
- Vuori, J. (2007). *Perheen nimissä*. Teoksessa: *Perhetyön tieto*. Vuori, Jaana & Ritva Nätkin (toim.). Tampere: Vastapaino, 128–167.

Yick, Alice G. (2007). Role of Culture and Context: Ethical Issues in Research with Asian Americans and Immigrants in Intimate Violence. 22:277–285. Journal of Family Violence.

Uutismedia:

OM (2010). Oikeusministeriön uutiset 21.12.2010. Lievät pahoinpitelyt virallisen syytteen alaisiksi vuoden 2011 alusta. Saatavilla 6.7.2012: <http://www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Uutiset/1290609475737>.

TAUSTATIEDOT

- Työtehtävä ja työssäoloaika (nykyinen tehtävä)
- Työmenetelmät ja täydennyskoulutus
- Reflektoivat käytännöt

TEEMA 1. KOHTAAMINEN ASIAKASTYÖSSÄ

- Mikä on mielestäsi tärkeintä, kun kohtaat nuoren?
- Miten huomioit nuoren
 - o monikulttuurisuuden kohtaamisessa?
 - o perhetaustat kohtaamisessa?
 - o seurusteluväkivallan kohtaamisessa?
- Mikä merkitys nuoruudella on tekemässäsi työssä? Miten se ilmenee?

TEEMA 2. AMMATTI-IDENTITEETTI SOSIAALITYÖSSÄ

- Mikä on sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin merkitys?
- Mikä on enemmistö/vähemmistökulttuuriin liittyvien asenteiden merkitys työssäsi?
- Mikä on omien arvojesi merkitys työssäsi?
- Mikä on taustasi merkitys työssäsi?

TEEMA 3. ALISTAVIEN RAKENTEIDEN MERKITYS YHTEISKUNNASSA

- Miten nuoruuteen suhtaudutaan, alistavat rakenteet?
- Miten suhtaudutaan monikulttuurisuuteen?
- Minkälaisia vaikuttamismahdollisuuksia sosiaalityössä on alistaviin rakenteisiin liittyen?

Vaasan kaupunki – Vasa stad

Sosiaali- ja terveysvirasto – Social- och hälsovårdsverket
 Sosiaalityö ja perhepalvelut – Socialarbete och familjeservice

Päätös - Beslut

14.11.2012

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare

Tulosalueen johtaja

Pykälä - Paragraf

A 93/2012

Dno - Dnr**Esittelijä - Föredragande****Asia - Ärende**

Tutkimuslupa / Virpi Hagström

Esitys - Förslag

Jyväskylän yliopistossa/Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa sosiaalityön maisteriopintoja suorittava Virpi Hagström anoo tutkimuslupaa pro gradu -tutkielmaansa varten. Tutkimuksen aiheena on Anti-diskriminatiivinen sosiaalityö seurusteluväkivaltaa kokeneiden monikulttuuristen nuorten parissa.

Tutkimuslupa-anomus LIITE

Päätös - Beslut

Tutkimuslupa myönnetään seuraavin ehdoin:

1. Tutkimusta tehtäessä noudatetaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3. luvussa säädettyä salassapitovelvollisuutta
2. Tutkija sitoutuu tietojen käsittelyssä ja suojaamisessa noudattamaan henkilötietolain määräyksiä ja tutkimuksessa mahdollisesti syntyvät yksittäisten henkilöiden tietoja koskevat tutkimusrekisterit hävittää tai arkistoidaan henkilötietolaissa edellytetyllä tavalla
3. Tutkimusraportissa ei ole yksilöitävissä tutkimuksen piiriin tai otantaan kuulunutta henkilöä
4. Mahdollisesti tarvittavassa suostumusasiakirjassa tulee ilmetä ao. henkilön lupa käyttää häntä koskevia tietoja, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja henkilöiden mahdollisuus keskeyttää osallistuminen tutkimuksiin heti niin halutessaan
5. Tutkimuksen valmistuttua tutkimusraportti toimitetaan sosiaali- ja terveystoimen käyttöön.

Allekirjoitus - Underskrift

Erkki Penttinen

Tiedoksianto - För kännedom

Hagström, lastensuojelun johtaja, maahanmuuttajatyön johtaja, joht.sostt.
 Tiina Böling, sotela

Lisätietoja antaa – Tilläggsuppgifter ges av

Otteen oikeaksi todistaa

Utdragets riktighet bestyrker

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista:

Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från delfäendet av beslutet framställa ett skriftligt rättelseyrkande till:

Sosiaali- ja terveyslautakunta
 Ruutikellarintie 4
 65101 VAASA

Social- och hälsovårdsnämnden
 Krutkällarvägen 4
 65101 VASA